

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

FÖRSTA ÅRGÅNGEN.

Tredje häftet.

Innehåll:

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

TILL DET NYA ÅRET,

Fritt från Tyskan.

Dig, Nyår, hägne ljusets Fader,
 Hvars starka arm all verlden styr!
 Han, som från dunkla forntidsdagar
 Sitt folk beskyddar och ledsagar
 Huldt vårde ock den dag, nu gryr!
 Ja, hägne dig vår Gud, vår Fader,
 Hvars starka arm all verlden styr!

Må ny välsignelse dig gifvas,
 Ej lifsens källa sinat har!
 Den Odlarn, menskor, troget biden,
 Som gyllne säden sår i tiden
 Och skörd för evigheten tar.
 Må ny välsignelse dig gifvas,
 Ej lifsens källa sinat har.

Än kamp och sträfvan dock dig följe,
 Ej dagas än vårt jubelår;
 Än må vi vaka, bedja, lida,
 Än mot vårt eget hjerta strida,
 Att ondskan der ej segra får.
 Alltså dig kamp och sträfvan följe,
 Än dagas ej vårt jubelår!

Men kom med nyväckt hopp, o Nyår!
 Vår jord skall grönska än en gång;
 I Maj, som förr, skall lärkan qvittra
 Och vårlig dagg bland rosor glittra
 Och glädjen brista ut i sång.
 Med nyväckt hopp då kom, o Nyår!
 Vår jord skall grönska än en gång.

Med forntids tro, du Nyår komme,
 Den segertecknet blifva må;
 Framåt, o folk, på hvarje bana,
 Låt svaja högt vår framtidsfana
 Med Christi helga bild uppå!
 Med forntids tro, du Nyår komme,
 Den segertecknet blifva må.

O Nyår! kom med nyfödt hjerta,
 Med fläckfritt blad i lifsens bok.
 De gamla skulder du försone,
 Från nya brott du oss förskone,
 Och frie oss ur syndens ok.
 O Nyår, kom med nyfödt hjerta,
 Med fläckfritt blad i lifsens bok.

OM QVINNANS INTELLEKTUELLA UPPFOSTRAN.

Vi hafva i en föregående artikel yttrat några ord om behovet af intellektuel uppfostran för qvinnan och på samma gång lofvat att återkomma till och närmare söka utveckla detta viktiga ämne. Men ehuru det är lätt nog att upptäcka och påpeka bristerna, är det ej så lätt att finna och angifva de rätta och ändamålsenliga medlen för deras afhjelpande; det är derföre ej utan en viss misstro till vår egen förmåga att, såsom sig bör, kunna lösa den svåra uppgift, hvilken vi förelagt oss, vi nu bedja våra läsare om en stunds uppmärksamhet. Vi hafva hört åtskilliga inkast göras emot vår första artikel, af hvilka vi här till en början vilja upptaga och med några ord besvara tvenne, som äro hvarandra ganska olika.

Då vi talat om behovet af intellektuel uppfostran för qvinnan, har man ansett detta behof ej vara så stort, förmenande att nutidens qvinnor redan till väsendtlig del vore i besittning af denna förmån. Vi skulle ingenting högre önska än att kunna instämma i detta omdöme, men bekänna uppriktigt, att vi anse qvinnans intellektuella lif ännu endast såsom den i flintan slumrande gnistan, och det af den ganska naturliga och enkla orsaken, att man hittills gjort så obetydligt för att framlocka det; att stålet så sällan framkallat denna gnista, som, rätt närd och vårdad, väl också kunnat blifva sin omgifning en lysande och värmande eld. Det är således ej tillvaron af intellektuelt lif hos qvinnan, som vi betviflat; nej, tvertom, fullkomligt öfvertygade om att detta lif verkligen existerar, hafva vi endast beklagat, att så litet blifvit gjordt och göres för att väcka och utveckla detsamma, att man i allmänhet alltför föga tänker på de goda följder, som kunde uppstå för qvinnan, för hemmet och för det samhälle, hvaraf äfven hon är en medlem, om man vid den qvinliga ungdomens uppfostran äfven afsåg att dana qvinnan till en sjelfständigt tänkande och handlande varelse, om man lärde äfven henne att rätt bruka och förvalta de henne anförtrodda pund. Vi hafva redan förut gerna medgifvit, att så väl nu som under förgångna tider många hedrande undantag gifvas och gifvits, och det är oss en stor glädje att erkänna, att äfven vi äro lyckliga nog att kunna räkna flere af dessa högre lottade naturer bland våra vänner och bekanta, på samma gång vi med ledsnad

måste säga, att de fortfarande höra till undantagen. Också är det ej utan strid, möda och ansträngningar, som dessa rikare begåfvade lyckats att påtända sina lampor med en gnista af den heliga elden.

Se der det ena af de inkast, vi med några ord sökt besvara och hvilket vi på det hela anse af mindre betydighet och af mindre motverkande inflytande på den idé, för hvilken vi strida; det förefaller oss nemligen, som om det endast härrörde från en mindre klar och tydlig uppfattning af hvad egentligen menas med intellektuelt lif, eller från en ensidighet i åsichter, som kommer individen att bedöma allt och alla efter den lilla krets och omgifning, hvori han lefvat. Det andra inkastet är deremot af vida allvarssammare art och synes oss tillhöra de ljusets fiender, mot hvilka vi skulle vilja uppmana hvarje rättänkande till strid; ty det ifrågasätter, huruvida en mer intellektuel uppfostran verkligen skulle vara nyttig och behöflig för qvinnan. Vi vidrörde denna fråga i vår första artikel och det smärtar oss att nödgas återkomma der-till, att hafva blifvit öfvertygade om, att en för qvinnan — betraktad såsom en varelse, hvilken af Skaparen äfven blifvit begåfvad med förnuft och fri vilja, dessa människans dyrbaraste prerogativer — att säga vi, en för qvinnan så förnedrande *fördom* ännu skall beherrska så många sinnen och i gruset neddraga så många rika anlag. Vi frukta, att denna åsigt af frågan, förnämligast härrör från männen, ehuru vi med detta uttryck visst ej mena männen i allmänhet, då vi med glädje och tacksamhet erkänna de bemödanden, som från deras sida blifvit gjorda, för att i detta hänseende lyfta qvinnan och då vi med liflig tillfredsställelse erfarit mer än ett prof på deras intresse och medverkan för det mål, hvarföre vi sjelfva arbeta. Nej, vi mena dermed endast vissa individer och medge, att vi knappast kunna upptänka annan grund för en sådan åsigt, än endera en ogrundad fruktan, att qvinnan möjligen i intellektuel bildning skulle kunna täfla med mannen och derigenom förminska det afstånd, han nu i detta fall anser ligga emellan dem begge, samt att han således ifrån att med öfverlägsenhet se ned på henne, skulle nödgas betrakta henne såsom sin jemnlige i andens verld; eller ock, att dylika inkast äro förestafvade af en sorglig sjelfviskhet, som finner det beqvämare att i qvinnan, såsom maka, moder och syster, hellre se den ödmjuka tjenarinnan, den omsorgsfulla hushållerskan och den viljelösa uppasserskan, som nedgräfd i materiella bestyr, blott tänker på att sörja för mannens, husets, barnens timliga välbefinnande, än en varelse, hvilken, likaväl som han, har en arfsrätt att utfordra i de skatter, hvarmed människosnillet och intelligensen riktat verl-

den, och som, om hon ock, likaväl som mannen, måste bära dagens tunga och hetta, dock äfven bör vara värdig att intaga en både aktad och kär plats vid hans sida, såsom hans sällskap, hans rådgifverska och hans hjälp. Och vi beklaga än mer, att dylika yttranden också skola underskrifvas af qvinnor, att de i sin svaghet för och sitt beroende af männens omdömen — äfven då dessa omdömen äro falska och ensidiga — skola låta förleda sig att tro, att de verkligen skulle bryta emot de dem af Gud ålagda pligter, om de egnade någon stund af sin tid och sin omtanke åt odlandet af de själsförmögenheter, som blifvit dem förlänade.

Man torde kanske tycka, att vi af vårt ämne låtit hänföra oss att tala med nog mycken värma, men som ämnets natur aldrig underlåter att framkalla våra lifligaste sympathier, talar munnen endast det, hvaraf hjertat är fullt. Det förefaller oss nemligen såsom en orättvisa af den ena hälften af människoslägtet emot den andra, såsom en synd af qvinnan emot sig sjelf, när vi, vare sig af man eller qvinna, höra det påståendet, att qvinnan är vida lyckligare i sin okunnighet, än när hon är i besittning af en högre själsodling. Dylika yttranden synas oss innebära ungefär lika mycken öfvertygelse och sanning, som den rikes pris af fattigdomens lycka, som slafegarens försäkran, att slafvens ställning är vida afundsvärdare och sorglösare än hans egen. Sträfvandet efter något bättre, efter fullkomning och förädling, är ett af de goda frön, som Skaparen nedlagt i hvarje menniskonatur, och skulle vi då ej fela både mot honom och mot oss sjelfva genom att förqväfva detta frö, i stället för att vårda och uppdraga detsamma? Och om vi medge, att menniskoanden är en gnista af det eviga ljuset, blir det då ej en ovilkorlig skyldighet för hvarje individ att vårda och rätt använda andens herrligaste och rikaste gåfvor?

Man har förebrått oss, att vi egna förmycken uppmärksamhet åt hufvudets bildning, för liten åt hjertats, men man har då endera missförstått oss eller ej velat förstå oss, ty vi hafva tydligt uttalat den åsigten, att »*själskrafternas harmoniska utveckling* är uppfostrans rätta ändamål», och, om den ena förmögenheten uppodlas på den andras bekostnad, uppstå deraf tydligen missljud, men ej harmoni. »Ett är nödvändigt» och det är den *religiösa* och *moraliska bildning*, som man i dagligt tal kallar *hjertats*, men om man ock, som sig bör, sätter detta främst och derpå lägger största vigten, är derföre ej rätt att åsidosätta och försumma *den intellektuella*. »Man skall göra det ena, men det andra icke låta». Och om vi i vår föregående artikel företrädesvis uppehållit oss vid den intellektuella bildningen, har sådant skett af den orsak, att *mången*

ännu bestrider dess nödvändighet eller behöflighet för qvinnan, då deremot visst *ingen* enda röst höjer sig för att tala emot bildandet af hennes hjerta. Till denna obestridda och obestriddiga sannings erkännande behöfves sålunda ej våra svaga bemödanden, då deremot den andra frågan tager i anspråk många förenade krafter, många bevisande skäl, innan den får intaga den plats, som dess vigt och betydighet för menskligheten anvisa densamma. Vi skola ock med nöje i ett kommande häfte sysselsätta oss med den religiösa och moraliska bildningen, hvilken, om än *erkänd* såsom varande af största vigt, likväl ej alltid är hvad den *borde* och *kunde vara*.

Men vi vilja nu öfvergå till den del af frågan, som rörer beskaffenheten af den uppfostran, hvilken vi anse böra meddelas qvinnan. För hvarje uppmärksam betraktare måste den fullkomliga frånvaron af system i qvinnans uppfostran och bildning vara skarpt i ögonen fallande. Frågar man: »*hvertill* uppfostras qvinnan?» så blir otvifvelaktigt det vanliga svaret: »qvinnans bestämmelse är att »blifva maka och mor; endast sålunda uppfyller hon rätt den plats, »Försynen tilldelat henne i skapelsen.» Skulle vi nu äfven antaga detta svar såsom fullkomligt tillfredsställande, framkallar det ovilkorligt en annan fråga: »och *huru* uppfostras då qvinnan för att »rätt kunna fylla en så vigtig plats?» Men denna fråga tyckes öfverraska mängden, ty derpå har man visserligen ej tänkt. Den unga flickan spelar snällt piano, sjunger kanske förtjusande, ritar och målar nätt och smakfullt, läser Schiller och Lamartine, Bulwer och Dickens på originalspråken, hennes fina fingrar äro skickliga i förfärdigandet af vackra handarbeten, hon har med ett ord fått, såsom det heter, en ganska *vårdad uppfostran*, ja, en utmärkt, om hon tillika förvärfvat förmågan att med ledighet uttrycka sig på ett fremmande språk. Och härmed tro sig de flesta föräldrar hafva uppfyllt den ansvarsfulla pligten att *väl* uppfostra sina döttrar. Deras uppfostran anses nu fulländad, hvad undervisningen beträffar, och det är tid att tänka på att sörja för deras framtid, d. v. s. att söka skaffa dem en make. Dessutom behöfver ungdomen roa sig och den talangfulla unga flickan utföres i *societeten* för att behaga och beundras, för att rätt njuta af lifvet, innan dess omsorger och bekymmer tränga sig på henne. Och i detta andra stadium af sin uppfostran inhemtar hon konsten att kläda sig med smak, föra sig och dansa med behag, konversera ledigt om ingenting, småle intagande åt plattheter och mången gång äfven att kokettera med det andra könet och att förtala sina medsystrar. På detta sätt inviges *alltför ofta* den unga qvinnan till sitt vigtiga och ansvarsfulla kall, och ändå vågar man klandra hennes fåfänga, hennes yt-

lighet! Och när slutligen detta mål vinnes, när hon står i begrepp att bortbyta det sorg- och ändamålslösa lefnadssätt, hon hittills fört, mot allvarliga, fordrande pligter, förefaller det oss som skulle föräldrarne, som skulle världen säga till henne: »nu hafva vi gjort »allt hvad vi kunnat för din lycka; vi hafva satt dig i stånd att »intaga och behaga, att förvärfva dig en make, som skall bereda »äfvén dig en ställning i samhället och sörja för din framtid; sköt »dig nu sjelf.»

Och den unga qvinnan, så föga förberedd på de nya och viktiga pligter hon går att åtaga sig, på det ansvar, hon ikläder sig, stiger småleende öfver tröskeln till Hymens tempel, utan att ana de allvarliga åligganden, som der vänta henne, det offlåtliga, ihärdiga arbete, den försakande sjelfupoffring de fordra. Mången gång, kanske oftast, genomilas väl också hennes hjerta af oro, när hon tänker på det okända lif, hon går till mötes, när hon frågar sig sjelf: »hur skall jag med min oerfarenhet, min ringa förmåga, mina »obeprövade krafter kunna uppfylla de dyra löften, jag snart skall »afge, de ansvarsfulla pligter, som inom kort skola taga min verk- »samhet i anspråk? hur skall jag kunna blifva för min make allt »hvad jag bör och han af mig väntar? Och om Gud skänker mig »barn, huru skall jag rätt förmå uppfostra dem?»

Bäfvande och misströstande gör hon sig sjelf dessa frågor, men det viktiga steget måste nu tagas och hon tröstar sig med, att den goda viljan får ersätta hvad som brister i förmåga. Och en god vilja förmår mycket, der den *allvar* är, och en innerlig, varm bön om bistånd från höjden förmår än mer; men obestridligt är dock, att mycken smärta, många misstag, mången bitter erfarenhet skulle besparas qvinnan, om hennes uppfostran fått en bättre riktning, om hennes själ blifvit danad, hennes krafter uppöfvade ej allenast för det kall, hvarom vi nyss talat, utan för en ädel och nyttig verksamhet i allmänhet, om hon ifrån barndomen blifvit van att anse äfvén sitt ringa jag, såsom en del af det stora hela, mot hvilket äfvén hon egde pligter att uppfylla, hvilket äfvén hon vore skyldig att gagna, huru än hennes öde komme att gestalta sig.

Mannen uppfostras, mången gång redan från barndomen, till ett visst yrke, och i följd deraf bestämmes den riktning hans uppfostran bör taga. Ej så med qvinnan, hvars öde är så obestämdt. Hennes uppfostran kan ej, bör ej taga en sådan gifven riktning, att den *endast* bildar henne för ett kall, som kanske ej blir hennes. Lyckligast blir derföre hon, lyckligast hennes omgifning, om hennes uppfostran ändamålsenligt utvecklar hennes själsförmögenheter, om den danar henne till en gagnande medlem af samhället,

om den afser att väcka hennes håg för nyttig verksamhet och lär henne, att ingen människa har rättighet att sysslolöst bortleka eller bortslumra sitt lif eller ens delar deraf. Och väckes denna håg för verksamhet, uppöfvas rätt den förmåga, hvarmed Skaparen begåfvat hvar och en af sina skapade varelser, skall ej längre den ogifta qvinnan klaga öfver tomheten i sitt lif, öfver det ändamålslösa i sin tillvaro, ej heller maken och modren sucka öfver tyngden och mängden af de pligter, som blifvit henne ålagda, öfver sin oförmåga att rätt sköta den vigtigaste och svåraste delen af sitt kall, den att vara sina barns uppfostrarinna.

För att blifva allt hvad den kan och bör vara, måste den unga flickans intellektuella bildning grundläggas i hemmet af modren, fortsättas och utbildas genom ändamålsenlig undervisning, samt ständigt tillväxa så väl genom hennes egna bemödanden som genom umgänget med kunskapsälskande vänner. I andens verld gifves ej något stillastående: der heter det endast framåt eller tillbaka.

»Rosten det stannade uret försvagar,

»Blomman i middagens kvalm vissnar ner.»

Och det intellektuella lifvet måste och skall derföre utveckla sig allt rikare, allt mer välsignelsebringande i hvarje själ, som vaknat till ett rätt medvetande af detta lif och dess inneboende krafter.

Men, invänder kanske någon, hvarje mor är ej så uppfostrad, så rikt begåfvad, att hon kan väcka och framkalla detta lif hos sina barn. Det är sannt, och man kan derföre ej heller vänta att se det fullständigare och allmännare utveckladt, förrän hos en kommande generation, men just derföre måste fröen ofördröjligen utsås hos barnen, hos de unga, ty dem höra framtiden till. Och hvarje qvinna, åt hvilken det dyra moderskallet blifvit anförtrödt, kan dessutom efter sin förmåga, genom ihärdighet, arbete och fast vilja bereda sig att bättre, än nu ofta är fallet, uppfylla sin pligt som uppfostrarinna. Återigen mötas vi här af en annan invändning, nemligen den, att bland de mångfaldiga och tiden sönderdelande större och mindre bestyr och omsorger, hvilka upptaga en svensk husmoder, föga eller ofta ingen tid blir öfrig för själens bildning, att de materiella angelägenheterna taga henne så upphörligt i anspråk, att hon med eller mot sin vilja nödgas åsidosätta de intellektuella behofven. Äfven detta är beklagligen sannt, och derföre neddrages ock mången qvinna i en sådan kretsgång af hvardagslifvets små bestyr, att endast den henne medfödda varma och djupa känslan bevarar henne från att blifva en fullkomlig materialist och kommer henne att, om hon än såsom Martha »be

kymras med idkelig tjenst,» dock med henne gerna lyssna till den gudomliga Mästarens ord, när de mångfaldiga jordiska omsorgerna sådant medgifva. Vi vilja ej bestämdt påstå, men dock förefaller det oss som skulle den svenska husmodren på sin lott fått en drygare del af dessa materiella omsorger, än fallet är med andra länders husmödrar. Och, om så verkligen är händelsen, vete vi ej rätt, hvar vi skola söka orsaken till ett dylikt förhållande. Måne den ligger deri, att vi i vårt fädernesland hittills allt för mycket förbisett de intellektuella behofven och låtit de materiella inkräkta mer, än dem med rätta tillkommer? Att de svenske männen, i detta afseende hafva för stora fordringar på sina hustrur, och för sin egen bekvämlighets och kroppsliga trefnads skull föredraga en Martha framför en Maria? Att de svenska hustrurna och husmödrarne sjelfva missförstå sitt egentliga kall, då de tro att större vikt ligger derpå, att de personligen tillse att middagen blifver smaklig, än att de hafva en uppmärksam tillsyn öfver sina barns uppfostran? Vi vilja ej fälla något omdöme i detta fall, ehuru vi ej kunna tillsluta ögonen för det anmärkningsvärda faktum, att många mödrar hellre förskaffa sig fremmande biträde för sina barns uppfostran, än söka någon hjälp vid hushållets skötande. Och om vi fordrade ett ovilkorligt, utan alla omsvep afgifvet svar på den frågan: »hvilken af dessa omsorger är den mest maktpåliggande?» *måste* dock svaret blifva: »*barnens uppfostran.*» Vi vilja likväl ej påstå, att en mor, särdeles om familjen är stor, kan och bör helt och hållet ensam uppfostra och undervisa sina barn. Vi tro till och med, att det är henne omöjligt att göra det väl och grundligt, annat än under vissa undantagsförhållanden. Ej heller förorda vi hushållets och den inre ekonomiens fullkomliga öfverlemnande i lejda händer, ty sådant medför sällan goda följder. Husmodren måste sjelf vara den ordnande och ledande principen, måste hafva tillsyn öfver allt, så långt hennes tid och krafter medhinna, måste hafva omtanka och omsorg för hvarje detalj i det stora hela och för hvarje individ, hvaraf familjen består, så långt hennes förmåga sträcker sig; men först och främst bör hon öfvervaka sina barns uppfostran, vårda hvetet och upprycka ogräset i deras späda själar, väcka och tillfredsställa deras kunskapsbegär och följa samt rikta den undervisning, som bibringas dem af andra, vare sig i hemmet eller i skolan.

Vi hafva gjort en afvikelse från vårt ämne, men dock så småningom återkommit till den ännu obesvarade frågan: »huru skall »en mor, under vanliga förhållanden och i de ogynnsamma omständigheter, vi påpekat, kunna uppfylla den sistnämnda och vig-

tigaste delen af sitt kall?» Vi vilja nu söka fullständigare besvara denna fråga och vidare utveckla det svar, vi till en del redan gifvit derpå, då vi sade, att hon genom *sjelfstudium* borde bilda sig till detta åliggande. Ehuru vi med ledsnad nödgats medgifva, att tid för sjelfstudier och intellektuellt arbete i de flesta fall saknas för den husmoder, som omgifves af en talrik familj och står i spetsen för ett stort hushåll, tro vi oss dock kunna påstå, att flertalet af de qvinnor, som tillhöra de bättre lottade klasserna, alltid under *någon* tidpunkt af sitt lif, om de vilja och önska det, kunna egna en del af sin tid åt förökandet och utvidgandet af sitt kunskapsförråd. Att börja med den unga flickan, som ofta ganska tanklöst och lättsinnigt bortleker och på de trivialaste bestyr bortslösar största delen af den gyldene tid, som ej ännu tages i anspråk af materiella omsorger och hvars lugn ej störes af de mångahanda bekymmer, hvilka oundvikligen tillhöra en mognare ålder. Hvilken rik skatt af kunskaper skulle hon ej kunna förvärfva för att dermed glädja sitt hjerta under en tidpunkt af sitt lif, då hon ej mer får följa sin böjelse i fråga om sysselsättning, om hon förstode att använda den frihet och ledighet hon nu eger, och hur mången gång skulle ej detta förråd, insamladt under vårens och sommarens solskensdagar, styrka, trösta och uppehålla henne under de mörka, mulna dagarne, hur mången gång skulle det ej hjälpa henne att höja och lifva sinnet, när hvardagslifvets omsorger hota att neddraga det i gruset! Och vore ej det arbete hon nedlade på inhemtandet af kunskaper, som skärpte hennes tankeförmåga och vidgade hennes åsichter, många gånger mer värdt än inöfvandet af en svår opera-aria, än förfärdigandet af ett vackert broderi, än läsandet af en engelsk roman?

Vi vända sedan våra blickar till den unga hustrun, som nyss inträdt i sitt nya och vanligen välordnade hem, och som hushållsbestyren ännu lemna mången ledig stund, hvilken hon ej bättre kan använda än till utvidgande af sina kunskaper och till utbildande af sitt omdöme. I dessa sina vackra bemödanden *bör* hon kunna påräkna och finna hjälp af sin man, hvilken, om han ej med flit tillsluter ögonen, äfven måste inse huru välsignelserika följder ett dylikt sträfvande kan medföra. Och skall hon ej sjelf en gång känna sin möda rikt belönad genom sin makes aktning och det förtroende han visar henne, då han med henne inlåter sig i samtal om förhållanden och angelägenheter, hvilka man vanligen anser ligga bortom qvinnans synkrets, då han ej allenast inhemtar hennes råd, utan också visar sig fästa afseende vid hennes omdöme och åsichter, då han, äfven efter smekmånadens slut, finner nöje

och intresse i hennes sällskap och samtal? Och skall hon ej väl-signa hvarje stund hon egnat åt ett förädlande själsarbete, om hon derigenom ser sig i stånd att bättre handleda sina barns uppfostran, att utså goda frön i deras späda själar, att besvara deras vettgiriga frågor och att rikta deras gryende anlag?

En bok, som vi i detta hänseende skulle vilja rekommendera till läsning för unga makar och mödrar, är ett arbete af Miss *Emily Shirreff*, hvarom vi redan talat i vår första artikel, benämndt *Intellectual education and its influence on the character and happiness of women*. Det är ej öfversatt på svenska, men i en tid då engelska språket tillhör de *moderna* undervisningsämnen (ty i afseende på läroämnen, är kvinnans uppfostran blott alltför mycket beroende af modet), förmoda vi att flertalet af våra yngre läsarinnor äro tillräckligt hemmastadda i detta språk, för att med nöje och nytta kunna läsa ofvannämnda förtjenstfulla verk. Författarinnan vänder sig hufvudsakligast till de mödrar, som sjelfva önska uppfostra sina döttrar, men på samma gång afhållas derifrån af bristande insigter och kunskaper. Hon uppställer derföre ett fullkomligt uppfostringssystem, som, om det ock, så väl som de flesta andra teorier, måste tåla vid åtskilliga jemkningar vid tillämpningen, dock har ganska mycket användbart och behjertansvärdt, samt visar sig vara följderna af grundliga studier och mogen eftertanke. Hon betraktar fördelarne af intellektuel uppfostran och sysselsättning för kvinnan från samma synpunkt, hvori vi sökt framställa desamma, nemligen, såsom medel till själens förädling och en af yttre omständigheter oberoende lycka, samt yttrar bland annat derom följande:

»Det är i sanning ej svårt att bevisa det många af kvinnans husliga pligter, både såsom maka och moder, bättre skulle uppfyllas af mer upplysta sinnen och att hennes sfer af njutningar och inflytande betydligt skulle vidgas, kunde hon till mannens intellektuella lif utsträcka den sympathiens makt hon nu utöfvar öfver hans känslor och tillgifvenhet; dock ämna vi ej *endast* på dessa skäl grunda vårt påstående om behöfligheten af en mer systematisk uppfostran för kvinnan. En ung flickas framtid är alltför osäker, alltför litet beroende af hennes egen vilja, för att vi skulle våga uppfostra henne för en ställning, som hon kanske aldrig kommer att intaga. Den enda säkra väg, man kan följa, är att framställa *individuel fullkomlighet*, om detta uttryck tillåtes oss, såsom uppfostrans ändamål; med andra ord, den harmoniska utvecklingen af hennes för-mögenheter, såsom hennes både rättighet och skyldighet, och att sålunda uppfostra henne såsom en af Gud skapad människa och ej

såsom en mannen underordnad varelse. Sjelfva denna qvinnans underordnade ställning skall, så till vida som den är förenlig med Guds lagar, blifva tydligare bemärkt och uppfattad, ju mer sinnet förmår studera och förstå naturens andra allmänna lagar; ty det vore verkligen en bedröflig satir på mannens öfverlägsenhet att antaga, att den endast kan hoppas bli erkänd så länge qvinnan är svag och okunnig.»

Miss *Shirreff* indelar de undervisningsämnen, som hon anser böra bibringas den qvinliga ungdomen i tvenne delar: *väsentliga* och *icke väsentliga*. Till de förra hänför hon de studier, hvilka företrädesvis äro egnade att uppöfva ihärdigheten och observationsförmågan, samt att uppodla tanken och omdömet, med ett ord, sådana som äro tjenliga för grundläggandet af den själsdisciplin, hvilken för qvinnan är lika behöflig och nödvändig som för mannen. Ty frånvaron af denna själsdisciplin är en af de allvarsammaste bristerna i qvinnans uppfostran och kommer henne att i de flesta fall handla endast af impuls, äfven der ett räsönerande förstånd och bestämda grundsatsar äro af nöden. Ja, hvem känner ej qvinnor med rika anlag, som just derföre, att dessa aldrig blifvit utvecklade eller riktade, göra hela deras karakter till en nästan obegriplig sammansättning af motsägelser och inkonsequenser? Bredvid utbrott af en ädel och varm känsla, ser man hos dem många gånger handlingar, förestafvade af en blott nyck eller af det lumpnaste småsinne, och vill man företaga en analys af deras verkliga karakter, kommer man aldrig till något resultat, emedan den skiftar färglika hastigt som kameleonten, allt efter de personer, med hvilka den kommer i beröring. Och deras goda egenskaper öfvergå, genom den bristande och skefva riktning de erhållit, till ytterligheter, som förvandla dem till fel, så att den karaktersfasthet vi älska att se hos hvarje individ och som utgör en del af den gudomliga pregel, Skaparen intryckt på sitt sista verk, ofta urartar till en odräglig envishet.

Men ej allenast för att derigenom hos den unga qvinnan lägga grunden till de principer, hvilka en gång böra utgöra rättesnöret för hennes handlingar, uppmanar Miss *Shirreff* mödrarne att tidigt ingifva sina döttrar smak för allvarligare studier och sysselsättningar, utan ock för att dymedelst åvägbringa en helsosam motvigt mot det skadliga inslytande, som flärdfulla och triviala bestyr mången gång utöfva på qvinnans lynne och karakter.

»Ty», för att begagna den utmärkta författarinnans egna ord, »då unge män endera som ifrigast sysselsätta sig med sina studier eller utbyta dem mot det praktiska lifvets angelägenheter, utbyta

de unga flickorna sitt stilla, regelbundna och arbetsamma lefnads-sätt mot ett flärdfullt, sysslolöst societetslif, mot toilettbestyr, få-fängt prat och grannlåtsarbeten eller på sin höjd mot uppodlandet af någon talang eller någon annan lättare sysselsättning, hvilken får tjena dem som förströelse, och sålunda kunna de lefva många år i verlden, utan att märka den beklagansvärda tomheten i sitt inre lif. Eller gifta de sig kanske just vid den ålder, då unge män börja den allvarligare delen af sin uppfostran, och neddragas bland hushållsbestyr och barnkammar-omsorger, innan de ännu förvärfvat smak för eller vana vid själsverksamhet; och som de ej känna någon törst efter kunskaper eller ega någon eggelse till intellektuelt arbete, förflyter deras lif utan bestämd riktning, till dess den tidpunkt är inne, då de borde börja sina barns uppfostran, hvartill de nu först märka sin oförmåga.»

»Och hur är det möjligt, att själsförmögenheterna ej skulle förslöas genom ett sådant lif? Ty, om det är en erkänd sanning att stillastående är intelligensens död, hur kan man väl hoppas, att qvinnans själ skall hålla sig vaken och verksam under ett dylikt försoffande inflytande? Också blir resultatet sådant man kan vänta sig det. Qvinnan vinner en ofta sorglig verldserfarenhet, men i intellektuelt hänseende vidgas och mogna ej hennes åsichter; de sammankrympa tvertom alltför ofta under de enformiga år, som förflyta mellan ungdom och ålderdom. Husliga omsorger och bekymmer, lidanden, religiösa betraktelser och den moraliska känslan hafva varit deras lärare under denna tid och hafva också mången gång utfövat ett välgörande inflytande på lynne och karakter; sinnet har blifvit kufvad och det praktiska omdömet har mognat, men det intellektuella lifvet har förrostat.» — — — — —

»I den olika pregel, de flyende åren sätta på anletsdragen, ser man i detta hänseende en stor åtskillnad mellan mannen och qvinnan. Det är saunt, att den förre, så väl som den senare, förlorar ungdomens skönhet, men den utvecklade tankekräften förlänar of-tast åt hans ansigte ett ädlare uttryck än det egde under den tidigare mannaåldern; då deremot en sväfvande blick, ett oroligt uttryck af ständiga omsorger eller en ödmjuk mildhet, fostrad af vana vid lidanden och försakelser, hos qvinnan efterträdt flickans solskenslika glädtighet. Han har mognat under årens lopp — hon har vissnat; hans själsförmögenheter hafva utvidgat sig och vunnit i stadga och intensitet hvad de förlorat i eld och liflighet; hennes hafva blifvit förqvädda under tyngden af små omsorger, små nöjen, små intressen.» — — — — —

»Läraren måste därför bemöda sig om att i den unga flickans sinne väcka smak och uppodla anlagen för sysselsättningar, som kunna hålla själen vaken äfven under den största enformighet i det yttre lifvet.»

Mången torde blifva afskräckt af den studieplan Miss *Shirreff* utkastat, fruktande att den är afsedd för bildandet af »lärda fruntimmer», ett uttryck för det mesta ganska oegentligt begagnadt i vårt kära fädernesland, der sannolikt högst få och troligast icke några kvinnor lyckas förvärfva så grundliga och vidtomfattande kunskaper, att de kunna sägas ega anspråk på lärdom. Emellertid är uttrycket häfdvunnet och på sätt och vis brännmärkande, ty mängden betraktar ett *lärdd* fruntimmer som ett oting i skapelsen och hyser otvifvelaktigt långt större aktning för de okunnigaste och mest vardagliga bland »det täcka könet», än för dem, man hedrar med ofvannämnde epithet.

Miss *Shirreff* förordar nemligen, såsom undervisningsämnen för den unga flickan, hvars egentliga lärotid hon anser ej böra taga sin början förrän vid tolf års ålder, ej blott Geometri, Fysik och andra Naturvetenskaper, utan äfven, då så är möjligt, elementerna af Latin och Grekiska. Vi kunna knappast undertrycka ett smålöje vid tanken på den förvåning och snart sagdt fasa ett dylikt förslag är egnadt att väcka hos många svenska mödrar och tanter, ja, äfven hos fäder och bröder (ty det gifves underligt nog äfven unge män med så trångbröstad åsigt, att de anse *Latin* och *Geometri*, *Fysik*, m. m. för den unga flickan, såsom befrämjande kvinnans emancipation, ett också i tid och otid begagnadt uttryck för hvarje bemödande att föröka kvinnans insigter, höja hennes ställning i samhället och utvidga hennes verkningskrets), emedan hos oss begreppen om den uppfostran, man anser *behöflig* och *passande* för kvinnan äro inskränkta inom långt trängre gränser, än fallet är hos våra stamförvandter, Anglo-Saxer och Tyskar *).

Den engelska författarinnans åsigt är dock på intet vis att bilda »lärda fruntimmer», utan blott att af dessa allvarligare läroämnen göra början till en *tanke-skola* för kvinnan. Hon säger också i afseende på geometrien: »den är den bästa och kanske »äfven den lättaste skola för tanken; öfver denna väg hvilat en »genomskinlig klarhet, som utan afvikelser leder oss framåt steg »för steg; den kastar ett ljus öfver konsten att bevisa, som man

*) I *Förenta Staternas* flickskolor lemnas undervisning i *latin*, *matematik* och *fysik* åt dem, som åstunda sådan undervisning, de förra ämnena för tankeöfnings skull; i *Englands* skolor likaså. I *franska* flickskolor studeras *matematik* och *astronomi*. I *Tysklands* högre skolor för flickor förekomma bland läroämnena äfven *fysik* och *naturvetenskap*.

»ej finner annorstädes.» Det är af samma orsak, för att reda tankar och omdöme, samt äfven för att genom grundligare grammatikaliska studier gifva lärjungen större makt öfver språket, som hon föreslår något studium af de klassiska språken, utan att derföre anse dem såsom *nödvändiga* undervisningsämnen.

Vi hafva anfört detta, ej emedan vi anse ofvannämnda läroämnen oundgängligt tillhörande qvinnans högre bildning, utan endast för att visa, att man i andra länder funnit deras nytta för utveckling af tankeförmågan. Vi tro ock, att hvarje kunskap, äfven de umbärliga, skänker sin egare så väl nytta som nöje.

I afseende på den *fördom*, som hos oss råder mot lämpligheten af dylika studier för en ung flicka, kunna vi ej neka oss det nöjet att anföra ett par yttranden af tvenne bland våre utmärkte män, skalderna *Franzén* och *Atterbom*, hemtade ur den senares lefnadsteckning af fru *Lenngren*, denna prydnad för sitt kön, hvilken för författarinnan aldrig åsidosatte qvinnan.

Sedan den frejdade biografen omtalat, att professor Malmstedt (Fru Lenngrens far) »äfven gaf sin dotter undervisning i det gamla »Roms herrliga språk och gemensamt med henne läste romerska »skalder», fortsätter han: »Ett lärdt fruntimmer blef hon dock ej, »emedan hon vid uppnådd större sjelfrådighet ej ville blifva det. »'Hon afskydde blotta föreställningen derom', säger *Franzén*; och »tillägger: 'Hon ville aflägsna allt sken af annan bildning än den, »hon, med en kanske öfverdrifven grannlagenhet ansåg tillhöra sitt »kön; hon lade derföre snart bort alla latinska böcker och försakade »hellre umgänget med Horatius sjelf, än blottställde sig för miss- »tanken om den lärdom, som dertill fordras'. — Utan tvifvel låg »i denna grannlagenhet en öfverdrift. Vi förmå ej finna, huru ett »fortsatt umgänge med Horatius skulle mera, än det fortsatta um- »gänget med vissa af de nyare språkens skalder, i någon mån hafva »minskat det qvinliga behag, som i hennes person sammanband ett »lysande snille med anspråkslöst behag, ett vidtfrejdande rykte med »huslig indragenhet, en författarinnas förtjenster med en husmoders »dygder. Väl gifvas många, som anse qvinnans läsning böra i alla »tider inskränka sig, om ej blott till postillor, åtminstone till roma- »ner. Men för alla andra skulle hon fastmera blifvit ett bevis, att »ett älskligt fruntimmer kan, äfven i våra dagar, läsa *latinska* poe- »ter, utan att derigenom i ringaste mån blifva pedantinna.»

Att den utmärkte skaldinnan dock ej fullkomligt böjde sin nacke under det fördomens ok, som på denna tid kufvade hennes köns intellektuella utveckling, bevisar följande yttrande af henne sjelf i företalet till det första af henne utgifna arbete:

»Jag bör med skäl vänta mig de obilligaste omdömen af dem, »som bestrida fruntimren all rätt att deltaga i vittra öfningar, och »derföre kanske tycka, att jag genom detta företagande öfverskridit »den gräns man egenvilligt satt för mitt köns snille, hvilket de för- »modligen tro vara af en händelse och utan ändamål tillkommet. »Men jag hoppas tillika, att i en Gustaf den Tredjes upplysta tide- »hvarf skall denna fördom ej mindre än många andra, som fjettra »våra begrepp, lyckligen få sin bane, och äfven fruntimren vin- »na mer utrymme för själens förmögenheter än man hittills velat »unna dem.»

Vi hafva redan sagt, att grunden för den unga flickans intel- lektuella bildning bör läggas redan i hemmet af modren, dels ge- nom hennes samtal med sina barn och den näring hon på detta sätt kan gifva den vaknande vettgirigheten, dels genom den smak för god och nyttig läsning hon söker ingifva dem. I den mån deras förstånd utvecklas, fordrar det också allt mer kraftig föda och vi anse vid den tiden en *god* skola såsom den ändamålsenligaste bildningsanstal- ten. Skulle modren så utslutande kunna egna sig åt sina barns handledning, som de vid denna tidpunkt behöfva, och eger hon alla dertill nödiga kunskaper, blefve hemmet kanske fortfarande den bästa skolan. Men då detta ytterst sällan är fallet och en sådan hem-undervisning nästan alltid måste brista i regelbundenhet och jemnhet, tro vi, att de föräldrar, som, utan att aflägsna sina dött- rar från hemmet, kunna sända dem i en väl organiserad skola, gö- ra bäst att begagna sig deraf. De flesta flick-skolor äro ännu på långt när ej hvad de borde vara, och blifva det kanske ej heller, förr än de, likaväl som gossarnas, komma under allmän kontroll och sålunda äfven vinna förmånen af en mer systematisk undervisning, bi- bringad af dugliga lärare. Så länge skolor anläggas *endast* för att tjena lärarne till födkrok, och lärarinne-platser antagas af personer, hvilka aldrig tänkt på att bilda sig för detta viktiga kall, kan man ej vänta sig några utmärktare resultat af den qvinliga ungdomens uppfostran. Först när *Staten* skänker åt landets unga döttrar nå- gon del af den omvårdnad den egnar dess unga söner, kan man äf- ven för dem hoppas på en grundligare och mer utvidgad in- tellektuel bildning. Och tack vare de ädle, oegennyttige män, som nitälska och arbeta för detta mål, skall väl äfven en gång den dag randas, då den svenska qvinnan i detta hänseende ej skall stå efter sina medsystrar i andra länder, då kransen af hennes hus- moderliga dygder skall erhålla högre skönhet af de friska blad från vetandets ständigt grönskande lager, hvilka hon inflätar deri, då äfven i de svenska hemmen ett rikare andligt lif skall uppblomma.

Och med den bildning, som sålunda blifvit grundad af en öm och förståndig mor, samt utvecklad i skolan af kunniga, samvetsgranna lärare eller, i brist derpå, af skickliga lärarinnor i hemmet under modrens öfverinseende, bör den unga flickan på egen hand kunna fortsätta sina studier och föröka sina kunskaper, om hon ock ej fortfarande skulle få åtnjuta den lyckan att göra det under kärleksfulla föräldrars handledning. Men der så är fallet, der en sannt bildad moder, en insigtsfull fader och kunskapsälskande bröder ännu omhulda den unga qvinnan med sin kärlek och vård, måste hennes intellektuella lif utveckla sig allt rikare och skönare samt göra henne värdig och vuxen att rätt fylla sin plats i skapelsens stora kedja och att, hurudan än hennes lott må blifva, på sin omgifning utöfva ett välgörande inflytande.

Vi tro alltid, att det goda skall segra öfver alla hinder och hoppas derföre äfven, att denna vår sköna framtidssyn en gång skall blifva verklighet. Detta beror till stor del på nutidens unga qvinnor, och till dem af våra läsarinnor, som ej blifvit afskräckta af allvaret i våra ord eller af längden af vårt anförande, vända vi oss med en varm och vänlig uppmaning, att de må föresätta sig, hvar och en efter sin förmåga, att arbeta för qvinnans bättre uppfostran och dermed äfven för skapandet af trefliga, väl ordnade hem, öfver hvilka ej allenast hjertats rena godhet sprider ett värmande inflytande, men som äfven upplysas af det ljus, hvilket utgår från sanningen och förskönas af de yppiga rosor, hvarmed ett odladt vett och en bildad smak vet att smycka äfven de hvardagligaste föremål. Må de aldrig glömma huru stor del de hafva i en kommande generations förädling och lycka, samt aldrig upphöra att arbeta för sin egen fullkomning, i känslan af de viktiga åligganden, som blifvit dem anförtrodda! Må ingen heller anse sig för ringa eller för obetydlig att kunna verka något godt, ty åt hvar och en har Skaparen tilldelat sitt mått af krafter och sin plats att fylla, fast

»Större ansvar den skall röna,

»Som har större gåfvor fått.»

Ämnet är rikt och vårt utrymme begränsadt, hvarföre vi nu måste taga afsked af våra läsare, med den hjertliga önskan, att åtminstone några af våra, med varm öfvertygelse uttalade ord, må hafva fallit i en god jord och bära rika frukter för samtid och efterterld.

St—

VÅR LEKTYR.

Af senare tiders skönlitteratur har måhända ingen gren blifvit, åtminstone bland våra landsmän, så föga studerad, så rent af förbisedd, som resebeskrifningar. Framställa de skildringar af de Europeiska ländernas natur och folk, dess kulturlif och konstskatter m. m., så anser man sig veta allt sådant förut. *Rhen, Alperna* och *Medelhafvet, Peterskyrkan* och *Tuillerierna, Raphael* och *Murillo, Canova* och *Thorvaldsen*, allt det der är ju gammalt nytt; man tror sig känna det på sina fem fingrar, äfven om man aldrig sett det, och har man sett det — ja, då vore det ju en galenskap att bortslösa tid och pengar för att lära känna andras åsichter! — då har man nog af sina egna ljuflva minnen och sensationer, underhjelpta och riktade af en *Bædekers* eller en *Murrays* välvilliga fingervisningar. Bjudes man deremot en beskrifning öfver aflägsna verdensdelars halcciviliserade eller vilda folkslag och länder, undanskyller man sig med en förklaring, att dessa trakter ligga alltför långt bort i verlden och äro alltför barbariska att kunna ingifva bildade personer något intresse. Blotta namnen, som förekomma i dessa resebeskrifningar gifva stundom en förevändning att lemna dem åsido. Ord sådana som *Ngami, Naitjo, Otjihako-tja-Muteija, Otjironjuba* m. fl. förefalla barbariska för öron, vana vid de romaniska språkens lena vokalljud eller de germaniska stammarnes hårda, men rena och klangrika språk — och en *Livingstone*, en *Barth*, en *Andersson*, en *Atkinson, Kane* och otaliga andra förblifva olästa, likasom en *Kohl, Dickens, Taylor, Andersen, Beecher Stowe, Ida Pfeiffer, Fr. Bremer* m. fl., ehuru af alldeles motsatta orsaker. Att ingen af dessa förevändningar äro rätt giltiga, torde den egna erfarenheten bäst bevisa, om man blott vill gifva den tillfälle att döma. Öfvertygade härom, hafva vi inom *Vår Lektur* äfven inrymt en plats åt denna gren af litteraturen och vilja i detta häfte lemna hänvisning till några goda författare, som förtjena att läsas, både af dem, hvilka, likt många nu för tiden, ständigt lefva på resande fot, och af de ännu flere, som sitta beskedligt hemma vid fädernehärden. Det finnes så många olika sätt att resa, äfven om man alla färdas utefter samma jernvägslinier, så många olika sätt att se och uppfatta saker och ting, äfven om man alla skulle beskåda

dem genom nutidens *pince-nez*, att det väl tör löna mödan, äfven för den ifrigaste turist, att stundom se med andra ögon än sina egna, eller rättare sina guiders, och att genom goda resebeskrifningar först hafva gjort sig litet hemmastadd med de trakter han ämnar besöka, de folklynnen, med hvilka han kan komma i beröring, de natur- eller konstalster, han reser ut att beundra, innan nyheten och obekantskapen med allt hvad han ser bestorma hans sinnen och bringa en oreda och villervalla i intrycken, som betaga dem all klarhet och varaktighet. Likaså torde det ej vara utan sitt intresse och gagn att vid hemkomsten eller under en hvilotid från resor jemföra de egna intrycken och åsigterna med deras, som färdats i samma länder och studerat samma folk. Det kan derföre ej annat än förvåna, att, i en tid, då man reser så mycket, utmärkta författares resebeskrifningar äro så föga lästa. Men äfven af dem, som dröja hemma året om och aldrig kunna hoppas att få sätta foten på utländsk botten, läsas de lika litet. Man får i de större tidningarne ett och annat utdrag af de yppersta skildringar, intressanta nog att locka till hela arbetets läsande — men man nöjer sig i de flesta fall med utdragen och får så blott en ganska inskränkt föreställning både om författaren och om det land han beskriver. Så har säkert mången gång varit händelsen med de utdrag ur *Taylor's Grekiska resa* och *Livingstones upptäcktsfärder* i Afrika, hvilka man under de sista åren läst i svenska tidningar och som dock så väl förtjena att studeras i sin helhet.

Men det är icke endast andra länders författare och andra länders folk- och naturskildringar, som vi skulle vilja uppmana våra läsare att lära känna. Vi älska företrädesvis *det svenska*, hvarhelst det uppenbarar sig i oförfalskad friskhet, enkelhet och redbar kraft. Vi vörda det i våra gamla forntidsminnen, i häfdernas röst, i skalderernas sång, i våra siares och vises djupa tankar och märgfulla språk. Vi älska det i våra skogars sus och våra strömmars strida lopp; i Linneans doft, i trastens sång och folkvisans vemodiga men friska tonfall. Och vi tro att om allt *svenskt*, det ursprungligt och egendomligt nationella, så i natur som kultur, mera omhuldades och värnades, om vi mera arbetade på att lära känna våra egna krafter och våra egna tillgångar i både yttre och inre afseenden, skulle ej så mycken onödig klagan höras öfver Sveriges armod. Vi klaga t. ex. att vår litteratur är fattig och lemna dock det bästa af den oläst. Vi klaga att vårt land är torftigt, medan stora sträckor deraf förblifva ouppodlade och jern- och silfvermalmen ligger obruten i de Lappska fjellens sköte. Bättre vore dock att uppsöka och göra oss till godo hvad vi ega, innan vi jemra oss öfver hvad

vi icke hafva, och vi skulle ej önska bättre än att gemensamt med våra läsare kunna göra en, om än aldrig så ringa början härtill.

Att söka närmare bekantskap med en af våra bästa skriftställare och älskligaste skalder, genom att följa honom på en ungdomsfärd mot södern, samt att uppmana till en bättre kännedom om vårt fosterlands aflägsnare trakter genom att låta en upplyst och vidtberest utländning föra oss till våra egna och brödrarikets fjellbygder och ända upp till de okända lappmarkernas yttersta gränser, har därför varit vår afsigt, då vi denna gång till hufvudämnen för vår uppsats valt *Atterboms* nyligen utkomna resa i Tyskland och Italien, samt *Bayard Taylors* resa i Norden, hvaraf under årets lopp en svensk öfversättning utkommit.

Atterboms reseminnen hafva först nu, flere år efter hans död, blifvit allmänheten meddelade, ehuru han i lifstiden mer än en gång hade för afsigt att sjelf ordna och utgifva dem och äfven i detta ändamål utarbetade vissa delar deraf, såsom vistandet i *Nürnberg* och *Rom* samt skildringen af *Albanofesten*. Det mesta är dock af en lika samvetsgrann som skicklig utgifvare, efter författarens efterlemnade anteckningar och bref, ordnad i tidsenlig följd och sammanfogadt till ett helt, hvilket, i trots af många luckor, som man skulle önska fyllda och många blotta antydningar, som man skulle vilja hafva förklarade och utvecklade, gifver den uppmärksamme läsaren de intressantaste teckningar af så väl länder som personligheter, tidslynne och folkkarakterer samt isynnerhet af riktningen i den tidens konstnärliga och litterära sträfvanden. Såsom den sammanhållande bindtråden i alla dessa spridda utkast, framstår bilden af den unge resenärens egen personlighet, emottagande och smånigom ordnande och redande alla de vexlande intryck, som i början nästan synas öfverväldiga honom genom sin mångfald, gradvis under dessa nya inflytelser utvecklande med mera styrka och klarhet sitt inneboende skaplyne, hemtande nya krafter af umgänget med starka och visa andar, skärpande iakttagelseförmågan genom beröringen med en mängd hvarandra motsatta utmärkta personligheter, spännande till friskare tonfall sin lyras något veka strängar och insugande i fulla drag den hänförande berusningen af ett konstnärslif under Italiens glödande himmel. Njutande af allt detta med konstnärssinnets hela värma, men tydligen sträfvande att afskudda sig det låga och sensuella, som så lätt tränger sig in i konstnärslivets elysium och fläckar *Psyches* rena vingar, dragande henne ned i stoftet att tråla i materiens tjänst, återvänder han slutligen mot Norden, uppburen och firad af Tysklands utmärktaste litterära

personligheter, (hvarom han sjelf säger, att »Stockholms mäktige skulle förundra sig att finna huru andra länders anseddaste magnater behandla en person, som de hålla för en narr»). Lockad af lysande anbud att stanna och i det unga Tyskland söka sig ett tacksammare fosterland, än det han lemnat, besegrar han dock alla frestelser, söndersliter alla de nät, hans nya vänner utlägga för att binda hans fria, stolta, hängifna fosterlandskänsla och skyndar tillbaka till det fattiga Sverige, som då icke hade något att gifva honom, för att endast åt fäderneslandet offra sina nu härdade och utvecklade krafter och så småningom blifva — hvad han i sina skrifter ännu är — en af dess snillrikaste, ädlaste och trognaste söner, en son, hvars varma ynglingafråga:

— — — »När jag sjelf en sägen blifvit,
Ett sångaräfventyr från flydda da'r —
Säg, om du i din minnesbok mig skrifvit,
O Svea, att en trogen son jag var?»

aldrig af samtid eller efterverld skall kunna besvaras med annat än ett jublande och tacksamt »ja!»

Vi hafva härmed i möjligaste korthet sökt angifva de grundtoner, som genomgå dessa »sångaräfventyr», dessa »skaldens lustvandringar» i fremmande land: fosterlandskänslan, konstnärsblicken, skaldesinnet och stundom äfven forskningsbegäret hos den i människosjälens studium fördjupade tänkaren. Utrymmet nekar oss att lemna en detaljerad öfversigt af det intressanta arbetet, hvilken också vore öfverflödig, om vi lyckats ingifva våra läsare håg att läsa det i dess helhet, såsom det så väl förtjenar. För att ytterligare lifva denna håg vilja vi blott nämna ett och annat af det vårt tycke bästa af dess innehåll.

Af folk- och naturbeskrifningar synes oss den svenska resan i dess enkla och hjertliga framställning, färden från *München* till *Verona*, ankomsten till *Rom*, utflygterna till *Tivoli* och *Albano* samt resan från *Wien* vara af mesta intresse. Af hans bekantskap med utmärktare personligheter står beskrifningen på *Schellings* individualitet, hans hustru och hem främst, och är äfven det mest utarbetade af dessa författarens samtids-porträtter. Men bland Tysklands dåvarande litterära storheter fanns knappast någon, med hvilken han ej kom i beröring, och som han ej med några karakteristiska drag tecknat; deribland *Schleiermacher*, *Oehlenschläger* (då i frivillig landsflykt, räknande sig till Tysklands litteratörer), *Jean Paul*, *Jacobi*, *Grillparzer*, *Steffens*, *Tieck*, m. fl., för att icke nämna skaldinnan, *Amalia Hellvig*, hvars vänskap han redan i Sverige tillvunnit sig

samt åtskilliga andra bildade och älskvärda damer, till hvilkas minne han egnat flere af de i reseminnena inflickade vackra poemerna.

I konstnärligt hänsceende åter äro skildringarna af hans vistelse i *Dresden* och *Nürnberg*, äfvensom i *München*, men synnerligast i *Rom* rikast på intresse och hans karakteristik af dervarande konstnärer, såsom *Thorvaldsen*, *Byström*, *Mörner* samt den nya tyska skolans stiftare, *Overbeck* och *Cornelius* särdeles liflig och målande. Egentligen tyckes han i *Rom* sjelf hafva funnit sig bäst och hans glödande naturbeskrifningar, hans lefvande målningar af folklifvet, hans djupsinniga reflexioner öfver konsten, dess historia och dess heroer, dess stridande skolor och mästare, de gamla så väl som de nya, omvexlande med de lifligaste skildringar af det fria konstnärslifvets behag gifva läsaren det mäktigaste intryck af en rik och ädel själs kärlek och beundran för det evigt sköna.

Hvad som under *Atterboms* resa mest sysselsatte honom och hvad han djupast uppfattat, är det för alla tider bestående intresset af konst och menskligt vetande; därför läser man hans resor med lika mycket nöje nu, som man skulle gjort det för fyrtio år sedan, ehuru mycket än förändrats i yttre förhållanden sedan dess. Emellertid skulle vi vilja föreslå våra läsare att likasom komplettera de bilder, *Atterbom* framställer, genom läsandet af några yngre resebeskrifningar. Vi skulle dertill kunna föreslå flere utländska författare, såsom *Miss Kavanagh*, *Beecher Stowe*, *Musset* m. fl., men föredraga att hänvisa till en svensk — *Nils Arfvidson* — hvars båda reseskildringar »*På kontinenten*» samt »*Nord och Söder*» äro skrifna mer än tjugo år senare än *Atterboms*. Genom olikheten i så väl uppfattning som framställningssätt bilda dessa båda resebeskrifvare i vissa fall fullkomliga motstycken till hvarandra och erbjuda derigenom läsaren ett särdeles omvexlande och intressant studium. Då man t. ex. hos den ena hänföres af skaldens idealiska uppfattning, måste man hos den andra beundra den genom verldsvana och en mognare erfarenhet skärpta praktiska iakttagelseförmågan. Inom konstens gebiet finner man den ena mera konstnär, den andra mera kritiker, i det man hos den ene spårar en varmare hänförelse och en djupare blick för det skönas inre väsende, hos den andra åter en strängare analys af dess form. I målandet af den tidens litterära verld och dess utmärkta personligheter, finner man hos *Atterbom* spår af den djerfhet i utkastet, det storartade i grupperingen, det omfångsrika i hela anläggningen, som blott tillhör snillet; hos *Arfvidson* åter den trognare bearbetning af detaljerna, det uppmärksamare aktgifvandet på smärre, men betecknande individuella skiljaktigheter, och detta fålamod vid utarbetningen, som är nödvändigt

för att gifva taflan ett fulländadt skick. Härvid måste dock ihåggas, att den senare åtnjuter hela fördelen af att sjelf hafva samlat och bearbetat sina utkast samt ordnat dem till ett systematiskt och fullständigt helt. De spridda intrycken af *Atterboms* ynglingafärd hafva deremot från olika källor måst hopletas och af fremmande hand sammanfogas, hvilka omständligheter ej kunnat undgå att gifva det hela ett fragmentariskt tycke. — För öfrigt utmärka sig båda genom ett lifligt framställningssätt och ett vackert språk, ehuru äfven här samma genomgående olikheter uppenbara sig, så att man hos den ena finner mera af verldsmannens finesse, qvickhet och takt, hos den andre mera af skaldens glödande känsla och målande fantasi.

För att gifva läsaren en föreställning om det rika språk, det rena skönhetssinne och de ädla tankar, som så ofta röjas i dessa *Atterboms* reseminnen, vilja vi avsluta uppsatsen härom med ett sammandrag af hvad han, i ett af breffen till *Geijer*, yttrar om anblicken af *Raphaels Cecilia*.

»Jag tillbragte flera timmar framför denna tafla — i mitt bröst rörde sig känslor, onämnbara, outsägliga. Hela mitt lifs längtan och trånad klingade inom mig med häftiga, rena och lyckliga tonfall, och det mål, hvarefter *förgäfv*es min lidande ande släpar sin tusenfaldigt fjettrade gång, blinkade mig mellan gyllene skyar till mötes. Det är kanske den enda tafla, jag fullt förstått, emedan det är den enda, som lemnat ingen del af min varelse orörd. *Raphael* är här på en gång målare, musicus, poet och filosof; hvad vetenskapen vill i sista instansen, hvad konsten i alla sina former åsyftar, har hans pensel här uppfattat och sammanfogat i den eviga bilden. Det högsta och det ljufvaste, det tankfullaste och det hänrycktaste, den stränga storheten af en förklarad ande och det ömma behaget af en känslfull qvinna — den jordiska skönhetens högsta kulminationspunkt i religionens, resignationens, nådens, hoppets, odödlighetens skimmer — allt detta skådar man förenadt och uppenbaradt i denna himmelska Cecilia, i hennes ställning, i hennes uppåt himlen riktade ansigte, i hennes lyssnande miner, i hennes ögon, som genomtränga molnen. Ofvanför synes en grupp af sjungande englar, omstrålad af den högre verldens eviga oskuld och himmelska glädje; rundt omkring utmärka starkt dunkelblå, men af det högre ljuset dock guldbebrämade skyar, den gräns, som ännu skiljer de saligas land från martyrernas mödosamma pröfverld. Cecilia, omgifven af S. Johannes, S. Paulus, S. Augustinus och S. Magdalena, håller ett positiv eller liten orgel, som synes nära att falla henne ur handen, medan hela hennes uppmärksamhet, hela

hennes själ är riktad på den öfverjordiska sången. Vid hennes fötter ligga musikens åtskilliga instrumenter kringströdda och sönderslagna; när musikens genius sjelf förstummas och faller ur sin hand det nyss uppfunna strängospel (?), som närmare än något annat kan härma himmelens körer, hvad vilja då de öfriga svaga människoförsöken förmå! Likväl uttalade hennes inspirerade, betagna anlete för ingen del modlöshet och beslut att hädanefter för alltid tystna; tvifvelsutän upptager hon snart åter sitt förglömda orgelverk och försöker hvad som först i en bättre verd fullkomligt lyckas den trängtande själen — framlockandet af de förtrollningsljud, hvilka dock redan här på jorden, för ögonblick spränga det arma, suckande, glädjelösa hjertats kedjor, och visa, åtminstone i en dröm, det öppnade, det fremmande och dock väl bekanta — Ack! det *ursprungliga* hemmet.»

Bayard Taylors nordiska resa företogs, enligt hans egen utsägo, icke i något slags vetenskapligt, filantropiskt eller politiskt ändamål, utan helt enkelt för att se och lära känna Nordens folk och land i dess hvardagslif och hvardagsdrägt — det vill säga, sådana de verkligen äro, och sedan framställa dem i samma enkla och naturliga skepnad, som han funnit dem. »För att vinna detta mål,» säger han, »har jag följt blott en enda regel: jag har så mycket som möjligt lefvat såsom det folk, inom hvars land jag rest.» Troligen är det också derföre som han lyckats, bättre än någon utländning hittills. Att ett och annat misstag, en och annan felaktig uppgift förekommer i framställningen af lefnadssättet och umgängeslivets små konventionella iakttagelser, är något, hvartill hvarje resebeskrifvare, hvilken ej i årtal uppehållit sig i det land, han skildrar, gör sig skyldig; men folket i dess helhet, nationallynnet med dess fel och förtjeuster, landets karakter och den nordiska naturens egendomligheter, har han med ovanlig klarhet och trohet både uppfattat och återgifvit, och det är ej utan sin nytta för den svenske läsaren att genom denne främlings klarsynta, af svenska vanor och ovanor icke förslöade iakttagelser väckas till insigt af det myckna goda man eger och förbiser, och det myckna onda, för hvilket man dels frivilligt, dels ofrivilligt blundar. Ett vackert språk, en liflig uppfattning af allt karakteristiskt och egendomligt, samt en djup känsla för naturens skönhet i dess mångfaldiga uppenbarelser utmärka för öfrigt denna, så väl som alla andra, den vidtbereste turistens teckningar och göra den till en lika angenäm som upplysande lektyr, i vårt tycke särdeles passande till gemensam läsning i hemmen.

Oss förefaller denna gemensamma lektyr såsom ett outhärligt vilkor för en rätt hemtrefnad under de långa svenska vinteraftnarne, då en lycklig familjekrets samlas kring den tända lampan, medan mor och döttrar slitigt sömna på sina handarbeten. Att under en sådan afton höra sig föreläsas ur *Taylor*s resa, och i Norrskenet flammande belysning följa honom på den ilande slädfärden genom de Norrländska vinterskogarne — »dessa förtrollade marker, hvita, stumma, strålande och omvexlande i ständigt nya skönhetsformer;» eller med honom beundra färgprakten af den i hvarannan smältande afton- och morgonrodnaden,» då den låga solens orange-färgade strålar, bryta sig mot furornas tusende iskristaller, förvandlande deras stammar till guld, och barren till glänsande orangebrunt, medan björkarnas fina islupna grenar gnistra i topasens och amethystens färgor och de rena snöfälten pråla med de grannaste skiftningar i guld» — det måste i sanning vara herrligt och uppfriskande, äfven för det af sysslolöshet mest dufna sinne, och huru mycket mera då för dem, som genom fullgjordt eller fortsatt dagsarbete veta sig hafva köpt rättigheten till ett förädlande nöje!

Vi hafva känt mer än ett lyckligt Svenskt hem, der sådana aftnar tillbringats, och kunna blott hjertligen önska, att alla våra läsare i dem må igenkänna sitt eget hemlif, eller ock till en del bilda det derefter.

Den, som läser *Taylor*s Norrländska resa får isynnerhet en liflig och trogen framställning af naturen och landets beskaffenhet; af folket, dess hemlif och seder, af egendomligheterna i dess karakter och lefnadsförhållanden får man det äfven till viss grad, så vida nemligen, som de kunnat uppfattas af en resande med *Taylor*s sätt att färdas, hans skarpsynthet och någorlunda vana vid språket. Det blir dock blott hvad Tyskarne kalla — »*ein Grundriss*» — ett utkast till taflan, tecknad med rask och säker, om ock stundom något för mycket brådsakande hand; en konturteckning, der likväl detaljerna fattas, der det inre sambandet mellan bilderna saknas och der dagrar och skuggor blott äro svagt antydda, likasom till framtida bearbetning af en icke skickligare eller säkrare, men med föremålen mera förtrolig pensel.

Vi torde framdeles återkomma till dessa ämnen, för att då förelå en svensk skildring af dessa trakter till ifyllande af de luckor, som nödvändigt måste uppstå i utländningens teckning af ett folk och ett land med så många egenheter. Nu tillåter oss utrymmet endast att meddela läsaren ett par korta utdrag af de många praktfulla naturmålningar, som förekomma i denna *Taylor*s resa, skildrande naturscener, som äfven för de flesta Svenskar torde vara nya.

Efter några timmars hvila vid *Ersnäs*, på vägen till Haparanda, fortsattes resan på aftonen, och *Taylor* beskriver på följande sätt den nattliga färden:

»Mörkret hade redan längesedan inbrutit då vi lemnade *Ersnäs*; himlen var klar; qvicksilfret visade 13° under noll och en skarp vind blåste. Jag hade lagt mig ned i slädan och slumrat en stund, då jag på en gång väcktes af ett utrop från min reskamrat. Jag öppnade ögonen, blickade upp och såg huru en smal gördel af silfverskimrande eld sträckte sig omedelbart öfver zenith, under det dess fladdrande ändar rörde sig fram och åter på himlahalvvet. Snart kom den hel och hållen i rörelse, än långsamt, än med en raskare svängande fart, såsom om den velat pröfva sin elasticitet. Än böjde den sig i form af en båge, än beskref den Hogarths skönhetslinie, lågande under dessa omkastningar i än hjertare än blekare ljus och antog slutligen skapnaden af en herdestaf, hvaraf nedra ändan plötsligen bröt sig lös och begynte hastigt sjunka, som om den varit drifven af stark blåst, till dess på en gång hela gördeln upplöste sig i långa, rastlöst arbetande strimmor af flammande snöhvitt sken. Derpå samlade den sig åter i olika fantastiska grupper, som sväfvade ömsevis fram och tillbaka, än ryckta hit och dit, än skjutande igenom hvarandra, än bleknande, än på nytt flammande upp i gula och rosiga färger och lekande i tusende fantastiska gestalter såsom drifna af en yrande nyckfullhet.

»Vi lågo stilla med åt höjden riktade ansigten och betraktade detta underbara skådespel. Plötsligen lupo de spridda lågorna tillsammans genom en gemensam drifkraft, instucko sina ljusa flikar regellöst i hvartannat och föllo ned genom rymden såsom ett stort strålände förhänge, tills dess befransade kant sväfvade skenbart blott några alnar öfver våra hufvuden. Detta fenomen föreföll mig så underbart, att jag ett ögonblick var färdig att tro det våra ansigten skulle beröras af det herrliga norrskensdraperiet. Det följde icke firmamentets sferiska curva, utan hängde omedelbart ned från Zenith, som det syntes, millioner mil genom rymden, under det dess öfre flikar samlade sig under stjernorna och den lågande fällen berörde jorden och insvepte snö-öknen i en gördel af mildt ljus. Ögonblicket derefter drogs det åter uppåt, delade sig i sär, svängde sina facklor och afsköt sina pilar, såsom förut, i alla riktningar.»

Det var första gången de resande skådade det för sydländningen så ovanliga norrskensfenomenet. Här åter beskrifningen på en skogsfärd, några dagar senare:

»Vår väg gick mestadels uppåt Torneå-floden; stundom veko vi dock af inåt skogarne på ena eller andra sidan för att undvika

flodens krökningar. Morgonen grydde under flere timmar med samma präktiga färgspel som de föregående dagarne. Skogarne voro obeskrifliga i sin stilla, hvita och underbara mångfald af snözirater. Hängbjörkarne böjde sig öfver vägen och bildade hvita med fransar beprydda hvalf. Furorna buro hermelinsmantlar med kragar och krås af det mjellaste svandun. Snö, vind och frost hade åstadkommit de underbaraste förvandlingar i skogens gestalter. Här lågo knäböjande nunnor, hvilkas armar hängde slappa ned utmed deras sidor medan deras ansigten doldes af de hvita slöjorna; der låg en krigares afkastade hjälm, der några gigantiska palmblad af drifvet silfver. Längre bort uppstucko spetsarne af några göthiska kyrktorn, hvarifrån nedhängde flikiga och sönderrifna draperier i de mest fantastiska former; derbredvid åter öppnade sig underbara grottor med spath-artade incrustationer; antika portar, bröstvärn, hvalfbågar och arcader lågo kastade om hvarandra i pittoresk oreda bland de större och tydligare träden, hvilka dock blott till formen visade sig såsom träd, så fullständigt voro de insvepta i sin bländande förklädnad. Det förekom oss som hade vi färdats genom en förtrollad skog, der man knappt vågade andas af fruktan att bryta förtrollningen.»

Vi hafva härmed lemnat ett par profbitar på författarens lifliga uppfattning och framställning af den nordiska naturens egenheter, och tro oss kunna försäkra, att ingen ångrar en närmare bekantskap med honom, helst på originalspråket. Innan vi sluta denna lilla uppsats, torde det tillåtas oss att yttra några ord rörande den svenska öfversättningen, som gjort på oss ett verkligt plågsamt, intryck icke blott genom obehaget och förtrytelsen att se en god skriftställdes tankar och språk vanställda, stundom ända till löjlighet, utan ännu mera genom det bevis, den ger på Svenskarnes vårdslösa studium af sitt vackra modersmål. Synnerligast vårdslösas det vid qvinnans uppfostran, hvarför hon också vanligen lär fremmande språk grundligare än sitt eget; och äfven efter skoltidens slut, har hon långt svårare att erhålla god undervisning i modersmålet än i andra språk. Deraf kommer troligen att så många unga qvinnor, begåfvade med lyckliga anlag, rik inbillning och liflig uppfattning, dock sakna förmågan att i skrift klart uttrycka sina egna eller återgifva andras tankar. Den ofvannämnda öfversättningen vittnar i nästan lika hög grad om de goda anlagen, som om oförmågan att tillgodogöra sig dem; ty oaktadt det slarf och den okunighet i språkets mekaniska behandling, som på nästan hvarje sida uppenbarar sig, spåras dock tydligt en liflig uppfattning af originalets vackraste ställen och en stundom rätt lycklig fyndighet i valet af

ord. Då ett af denna tidskrifts hufvudsyften är, icke allenast att anvisa nya arbetsfält för den svenska qvinnan, utan äfven att uppmana till att hvarje arbete må blifva så väl och samvetsgrannt fullgjordt som möjligt, hafva vi icke ansett oss böra med tystnad förbigå den ofvannämnda öfversättningens förtjenster och brister och hoppas det man må inse, att vi icke talat af åtrå att klandra, utan af en hjertlig önskan att gagna. I hopp att kunna utsträcka denna möjlighet att gagna, äfven till det praktiska, våga vi hänvisa dem af våra läsarinnor i hufvudstaden, som önska inhemta en grundligare kunskap i modersmålet, till de föredrag, som i detta ämne hållas inom den, af några utmärkta och menniskoälskande män bildade. *Lärokursen för Fruntimmer*, der säkert äfven välvilliga råd skola meddelas dem, som önska enskild undervisning i ämnet.

Då vi sålunda ansett oss böra något litet kritisera öfversättningen af *Taylors Nordiska resa*, vilja vi dock ej därför afskräcka dem, som ej kunna läsa den på originalspråket från att skaffa sig den svenska öfversättningen, trots alla dess brister; vi måste tvertom förklara det som bevis på originalets förträfflighet, att man läser boken med nöje, äfven i denna stundom vanvårdade drägt. För att visa att öfversättningen, oaktadt alla felaktigheter i språkbehandlingen, dock här och der röjer en liflig och sann uppfattning af ämnet, hafva vi i de ofvanstående utdragen begagnat oss af den, med blott en och annan nödig rättelse.

MACAULAYS SKILDNING AF MACCHIAVELLI.

Såsom förutgående upplysningar till denna intressanta framställning torde blott behöfva nämnas några få, af en del läsare kanske redan kända, facta. Den ryktbare statsmannen och skriftställaren *Macchiavelli* föddes i Florens år 1469, utmärkte sig tidigt genom sina talanger och begagnades af den Florentinska styrelsen ofta vid de viktigaste diplomatiska beskickningar. På misstankar att hafva intrigerat mot den mäktiga Mediceiska släkten, blef han dock af dennas anhängare fängslad, underkastad tortyr samt tvenne gånger förförvisad från sitt fädernesland. Då han slutligen under Påfven *Leo* den 7:de, återigen kom på god fot med den mäktiga släkten och till en af dess yngre medlemmar, *Lorenzo di Medicis*, dedicerade sitt så mycket omtalade arbete, »*il Principe*» (*Fursten*), gjorde detta honom misstänkt hos Florentinarne och han dog slutligen i Florens 1527, smädad och förskjuten af sina egna landsmän. Hans förnämsta arbeten äro: *Florentinska historien från 1200 till 1590-talet*. hvars styl berömmes såsom ett mönster för Italiensk prosa; *Diskurser*

öfver Livius; en afhandling i krigskonst; några komedier af föga värde, samt slutligen ofvannämnda filosofiskt politiska arbete »*il Principe*», som förskaffat honom sin olyckliga ryktbarhet. Han utvecklade här den falska politiska lära, som efter honom erhållit smäde-namnet Macchiavellism och söker på grund af denna visa huru en furstlig enväldsmakt, efter en *Cæsar Borgias* och en *Ludvig den 12:tes* mönster, skall kunna grundläggas och vidmakthållas.

Det gifves måhända få historiska och litterära personligheter, som gifvit anledning till så olika, så helt och hållet stridiga omdömen som *Macchiavelli*. Kontrasten emellan hans samtidas och de näst derpå följande seklens dom öfver denna gåtolika karakter skall *Macaulay* visa oss, på samma gång dennes eget, måhända allt för ifriga försvar af den beryktade Florentinaren, är bästa beviset för det nya omslag af opinionen, som den senaste efterverlden har att framte. De, hvilka ifrigast bekämpat *Macchiavellis* jesuitiska politik, lära varit den engelske Cardinalen *Pole* samt *Fredrik den II:dre* i sin »*Antimacchiavel*.» Bland dem som först uppträdde till *mannens* försvar, i trots af *lärans* falskhet, voro tyskarne *Herder* och *Ranke*. »*Macchiavelli*,» säger denne senare, »ville Italiens frälsning; men hennes tillstånd syntes honom så förtvifladt, att han var djerf nog att föreskrifva henne *gift*.»

För att äfven lemna våra egna landsmän rösträtt i denna fråga vilja vi höra hvad den så företrädesvis ärliga *Geijer* har att säga om den ränkfulle Italienaren och dermed afsluta vår inledning till *Macaulays* skildring.

»*Macchiavelli*,» säger den svenske häfdatecknaren, »var i grunden republikan: så hade han visat sig i deltagandet uti sin fädernestads förvaltning; så visar han sig i sin förträffliga Florentinska historia. Till karakter och studier var han en Romare, den af alla sina samtida, som djupast inträngt i det inre af den gamla Romerska politiken. Hans ypperliga *diskurser* öfver *Livius* visa det. Till sin politik var han framför allt en Italiensk patriot, som långt hellre såg Italien i en Italiensk furstes hand, ur hvars eväld friheten framdeles kunde uppgå, än under fremmande makt och inflytelse. Till detta mål voro för honom alla medel goda; och huru en sådan Italiensk makt skall grundas och upprätthållas är föremål för hans beryktade »*Principe*» och hela den politik, som efter honom kallas Macchiavellism. Den är en komplett politisk *hedendom*, skrifven helt och hållet i det syfte, att ändamålet helgar medlen, och som om hvarken moral eller religion, för att ej säga Christendom, i världen funnes. — Denna Italienska politik hade i *Macchiavelli* blott sin utmärktaste representant, men öfvades dessutom allt för mycket af den tidens både furstar och påfvar.»

Macaulay börjar sin afhandling med det erkännandet, att knappast något enda namn i litteraturens historia varit så allmänt afskydt, som den mannens, hvars karakter och skrifter han företagit sig att granska; och efter dessa föregående anmärkningar vilja vi nu lemna ordet åt den snillrike biografen och kritikern.

Af det vanliga sättet att beskrifva *Macchiavelli*, säger han, skulle man kunna tro att han varit sjelfva den lede frestaren i egen person, den onda principen personifierad, upptäckaren af hämnd, hat och ärelystnad, menedens ursprungliga uppfinnare och att, före offentliggörandet af hans olyckliga *Furste*, aldrig en skrymtare, en tyrann, en bedragare, en antagen dygd eller ett maskeradt brott funnits till i verlden.

Det är i sanning, knappast möjligt för någon, som ej är djupare invigd i den Florentinska litteraturens och historiens mysterier, att utan fasa och bestörtning läsa den beryktade afhandling, som öfverhöljt namnet *Macchiavelli* med så mycken vanära. Ett sådant afslöjande af den naknaste och oblygaste skändlighet, en så kall, beräknande och systematisk nedrighet tyckes snarare fillhöra en djefvul än ens den mest sjunkna menniska. Principer, som äfven den mest förhårdade spetsbof knappast för sin trognaste medbrottling skulle vågat antyda, eller, utan förklädningen af någon undskyllande sofism, bikta ens för sig sjelf, bekännas här utan ringaste omsvep och antagas såsom grund-axiomerna för all politisk vetenskap.

Det är ej förvånande, att vanliga läsare tänka sig författaren till en sådan bok såsom den mest förhårdade, den skamlösaste af alla menckliga varelser. Vise män hafva dock alltid varit böjde att med stort misstroende anse den stora hopens englar och demoner, och i närvarande fall hafva flere omständigheter föranlett äfven ytliga betraktare att ifrågasätta rättvisan af massans omdöme. Det är allmänt bekant, att *Machiavelli* under hela sitt lif var en nitisk republikan. Samma år då han skref denna sin handbok i konungalist, led han fängelse och tortyr för den allmänna frihetens sak. Det synes oförklarligt, att en sådan frihetens martyr skulle afsigtligt hafva uppträdt såsom tyranniets apostel. Flere utmärkte skriftställare hafva derföre i detta olyckliga arbete sökt spåra någon fördold mening, mera öfverensstämmande med författarens karakter och lefnad, än den, som visar sig vid första påseendet. Så antaga t. ex. somliga, att hela afhandlingen ej är annat än en djupsinnig ironi, ämnad till en varning för folken mot ärelystne mäns ränkor. Det skulle vara lätt att genom hänvisningar till många ställen i sjelfva boken vederlägga både denna och andra, ännu klyftigare försvarsmeningar; men den mest slående vederläggningen är den, som innebäres i *Macchiavellis* öfriga skrifter. I alla hans arbeten, i hans komedier, ämnade till hopens förlustelse, i hans *Diskurser* öfver *Livius*, skrifna för de mest enthusiastiska patrioterna i Florens, i hans *Historia*, tillegnad den aktningvärdaste af

Roms Påfvar, i hans offentliga uppsatser, i hans enskilda anteckningar skönjes mer eller mindre tydligt samma skefhet i de moraliska grundsatserna, som man så skarpt klandrat i hans *Furste*. Vi betvifla, att det skulle vara möjligt att, i alla de många volymer, hans verk innefatta, finna ett enda uttryck, som tillkännagifver, att list och bedrägeri någonsin framställt sig för honom såsom något oriktigt eller vanhederligt.

Efter detta torde det förefalla löjligt att säga det vi känna få skrifter, som visa så mycken upphöjdhet i känslor, ett så varmt och rent nit för det allmännas bästa eller en så riktig åsigt af medborgarrätt och medborgarpligt, som *Macchiavellis*. Och likväl är det så. Och till och med ur hans mest häcklade arbete — *Fursten* — skulle vi kunna framdraga många uttryck till stöd för vårt påstående. För en läsare på vår tid och i vårt land äro dylika motsägelser, vid första påseendet, fullkomligt ofattliga. Hela mannen blir oss en gåta, en grotesk förening af stridiga egenskaper; af sjelfviskhet och ädelmod, grymhet och välvilja, förslagenhet och menlöshet, af det nedrigaste förräderi och den mest romantiska heroism. Än finner man ett uttryck sådant som den mest finslipade diplomat näppeligen skulle kunna förmå sig att, under ett okänt chiffers täckelse, gifva såsom rättesnöre för sin förtrognaste spion; och derbredvid kanske ett annat, hvilket förefaller såsom uttryckt ur en kria öfver Leonidas död, skriven af en entusiastisk student. En gerning af slugt och trolöst förräderi och en handling af patriotisk sjelfuppoffring framkalla hos *Macchiavelli* samma slag och samma grad af vördnadsfull beundran. Författarens moraliska finkänslighet tyckes vara på en gång ytterligt slö och ytterligt skärpt. Tvenne hvarandra helt och hållet motsatta karakterer äro hos honom förenade, och icke allenast förenade, utan sammanväfda. De utgöra varpen och inslaget af hela hans inre menniska, och denna förening ger, likasom de blandade trådarne i vissa slags sidentyger, hela väfven ett glänsande och ständigt skiftande utseende. Förklaringen vore lätt funnen, om han varit en mycket svag eller utomordentligt konstlad menniska. Men han var påtagligen ingendera delen. Hans verk ådagalägga obestriddigen klarheten af hans förstånd, och renheten af hans smak, likasom en ytterst skärpt uppfattning af det löjliga.

Detta synes sällsamt, och dock återstår ännu det sällsamaste. Det finnes nemligen intet skäl att antaga det *Macchiavellis* samtid fann någonting motbjudande eller klandervärdt i hvad han skrifvit. Vi hafva tvertom otaliga bevis på det höga anseende, hvilket så väl hans skrifter som hans personlighet åtnjöt af de aktningvär-

daste bland hans samtida. Så t. ex. autoriserade *Clemens* d. 7:de utgifvandet af samma verk, hvilket, under följande generation, det Tridentinska kyrkomötet förklarade ovärdigt att af Christna läsas. Immoraliteten af de nya läror, hvilka sedan blifvit så fördömda, synes ej hafva sårat den Italienska finkänsligheten. Först på andra sidan Alperna höjdes ropen emot dem och förnummos af författarens landsmän med yttersta bestörtning.

Det är derföre i tillståndet af de moraliska principerna bland Italianerne på denna tid, som vi måste söka den verkliga förklaringen af allt, hvilket synes oss mest obegripligt i denne märkvärdige mans lif och skrifter.

Macaulay framställer härpå i hastiga, men karakteristiska drag tillståndet i södra Europa efter Romerska väldets fall och under nästföljande århundraden. »Italien hade», säger han, »under den olyckliga tid, som följde på kejsardömets upplösning, i långt högre grad än det vestra Europa, bevarat spåren af den gamla civilisationen. Den natt, som sänkte sig öfver Italien var en Polarsommars natt. Dagen begynte gry redan innan det sista återskenet af den nedgående solen förbleknat från horisonten.» Han visar der-efter huru den öfvermakt, städerna snart tillvällade sig, var hvad som skarpast åtskiljde Norra Italien från de närgränsande landen. Huru denna öfvermakt gaf en motvigt åt feodalismens inflytande, hvilket i Italien aldrig kom till någon betydighet, och, der det fanns, utöfvades på ett helt annat sätt än bland Franker och Galler. Huru, genom denna städernas öfvervigt, republiker så småningom bildade sig, under hvilkas fria konstitutioner de Italienska folkens aldrig utlocknade frihetskänsla hastigt utvecklade sig, i trots af påfveaktens försök att lägga band derpå. Derefter öfvergår *Macaulay* till en liflig skildring af det stigande välstånd och den förfinade kultur, dessa samhällen hastigt uppnådde, i det de tillegnade sig hela Europas handel, utvidgade penningarörelsen, dref den inhemska industrien till en hittills aldrig anad höjd, och anlade skolor och universiteter, der alla den tidens lärde samlades. Huru litteratur och skön konst, idkade af en *Dante*, en *Petrarcha*, en *Michael Angelo* m. fl. och älskade och skyddade af de högste och ädlaste inom hvarje samhälle, på nytt uppblomstrade, måste läsaren inhemta af *Macaulays* egna ord:

Under *Augusti* despotiska efterträdare, börjar han, hade all intelligensens odlingsmark blifvit förvandlad till ofruktbara hedar, väl ännu betecknade af de gamla rågångarne och ännu bibehållande spår af den fordna odlingen, men gifvande hvarken blom eller frukt. Barbarismens syndafloed kom. Den spolade bort alla landmärken. Den utplånade alla spår af forntida odling. Men den beredde till nya skördar på samma gång, den ödelade. Då floden sjönk tillbaka var ödemarken blifven en Guds lustgård, full af yppig växtlighet, och gifvande doftande blommor, glänsande frukter och nä-

rande örter i ymnigaste mångfald. Det nya språket, utmärkande sig på en gång genom den enklaste ljuflhet och kraft, ernådde den fullkomligaste utbildning. Aldrig har något tungomål gifvit poesien så yppiga och lefvande färger, och icke heller dröjde det länge innan en skald uppstod, som visste att begagna dem. Under första delen af 1400-talet skrefs *la divina Comedia*, utan fråga det yppersta inbillningens alster, som då skapats, alltsedan Homers tid. Den följande generationen frambragte väl ingen ny *Dante*, men utmärkte sig synnerligen genom en allmän intellektuel verksamhet. De latinske skriftställarnes studium hade aldrig helt och hållet åsidosatts i Italien. Men *Petrarcha* grundlade en mera omfattande och djupgående lärdom, i det han meddelade sina landsmän sin egen entusiasm för det gamla Roms litteratur, historia och fornlemningar. *Boccaccio* åter vände deras uppmärksamhet till Greklands sublimare och mera intagande typer.

Alltifrån denna tid blef beundran för lärdomen och snillet snart sagdt en passion bland Italienarne. Konungar och Republikanare, Cardinaler och Doger täflade med hvarandra uti att ära och smickra *Petrarcha*. Architekter, målare och skulptörer uppmuntrades på det frikostigaste sätt och den allmänna kärleken till konst och vetenskaper tycktes stiga i samma mån som det allmänna välståndet. Detta var isynnerhet händelsen inom det sköna och lyckliga Florens. — — Men de Italienska samhällskropparne måste lyda samma lag som människokroppen, och med förtidig skröplighet och förfall gälda en brådmognad utveckling. De italienska staternas hastiga uppblomstrande och lika hastiga förfall kunna hufvudsakligast tillskrivas en för dem alla gemensam orsak, nemligen *städernas* öfvervigt i det politiska systemet.

Utrymmet tillåter oss ej att här ordagrannt återgifva *Macaulays* teckning af det olika försvarstillståndet inom stater, der den hufvudsakliga befolkningen består af jägare eller herdefolk, hvilka kunna sägas vara födde krigare, eller der den utgöres af åkerbrukare, hvilka, under de mellantider, då fältet icke tar odlarens krafter i anspråk, lätt och gerna öfva krigarens yrke, eller der slutligen befolkningen, såsom i de små italienska staterna, mestadels består af köpmän, konstnärer och industri-idkare, hvilkas vanor vid ett stillasittande och vekligt lefnadssätt göra dem odugliga till alla krigsskyldigheter. Här blir den naturliga följden att staten måste leja fremlingar till sitt försvar, en utväg, hvilken, såsom bekant är, allmänt användes af de Nord-italienska staternas styrelser. *Macaulay* fortfar att visa, huru i så fall klokheten bjuder att så mycket som möjligt införlifva de lejda trupperna med det land, de skola försvara, och af dem bilda stående arméer. Detta försigtighetsmått försum-

made dock Italienerne, i det de lejde sina trupper endast för tillfället, då nöden stod för dörren och ledde hela sitt försvarsverk blott såsom en simpel handelsspekulation. Häraf den naturliga följderna af lejdtruppernas opålitlighet och lamt eller trolöst förda krig.

De lejda härskarorna (fortfar Macaulay), säljande sig åt den mestbjudande, och stridande den ena dagen mot dem, hvilka varit deras vapenbröder den föregående, och måhända ånyo skulle blifva det den följande, hade föga eller intet intresse af stridens utgång och tänkte hufvudsakligast på att spara sig sjelfva, hvarför man har exempel på stora fältslag, der tusentals fångar togos, men knappast ett enda lif gick förloradt.

Modet blef icke längre en outhärlig egenskap ens för den militäriska karakteren. Män grånade i fält och erhöilo det högsta rykte för krigiska bedrifter, utan att någonsin hafva blifvit uppfordrade att möta en verklig fara. De politiska följderna häraf blefvo blott alltför påtagliga. Den yppigaste och mest upplysta delen af verlden blef lemnad utan skydd för anfallen af hvarje barbarisk eröfrare, för Schweitzarnes råhet, Frankrikes oförskämndhet och Arragoniens omätliga rofgrighet. Den moraliska verkan, som frambragtes af detta sakernas tillstånd, var ännu mera anmärkningsvärd.

Bland de råa folkslagen, norr om Alpena, var tapperheten en fullkomligt outhärlig egenskap. Den förutan kunde ingen utmärka sig framom mängden, knappt någon lefva trygg. Fegheten var derföre, helt naturligt, ansedd som den smädeligaste tillvitelse. Bland de bildade Italienerne deremot, riktade genom handel, styrda af lag och passionerad hängifna åt den litterära verksamheten, utträttades allting genom intelligensens öfverlägsenhet, och då i andra länder tapperheten utgjorde vilkoret för all heder och utmärkelse utgjordes det i Italien af slughet.

Af dessa motsatta principer uppstodo naturligtvis tvenne hvarandra helt motsatta moraliska systemer. I större delen af Europa hafva de laster, som företrädesvis tillhöra lättskrämda sinnen och som äro svaghetens naturliga skydd — förräderi och skrymteri, alltid varit ansedda såsom mest vanhedrande. Å andra sidan hafva djerfva och öfvermodiga andars ytterligheter behandlats med öfverseende och till och med aktning. Italienerne å sin sida hyste ett motsvarande fördrag med sådana brott, som fordra sjelfbeherrskning och slughet, snabb iakttagelse, aldrig trytande uppfinningsförmåga och djup insigt i den menckliga naturen.

En furste, sådan som Engelsmännens *Henrik den femte*, var typen för det nordiska idealet. Hans ungdoms dårskaper, hans mandoms sjelfviska ärelystnad, Lollarderna stekta vid sakta eld,

fångarne nedsablade på slagfälten, den döende prestdespotismens återupplifvande för ännu ett sekel, det fruktansvärda testamentet af ett rätts- och hopplöst krig, lemnadt i arf till ett folk, som icke hade något intresse af dess utgång — allt glömmes och förlättes blott för segren vid *Agincourt*. Å andra sidan var *Frans Sforza* typen för Italiens hjeltar. Han gjorde såväl sina herrar som sina medtäflare till verktyg för sina egna planer. Han besegrade först sin erkände fiende med dennes trolöse bundsförvandter och väpnade sig derpå sjelf emot desse med rofvet, som han tagit från fienden. Med ojemförlig slughet lyckades han uppsvinga sig från en militärisk äfventyrares vanskliga och beroende ståndpunkt till Italiens första thron. En sådan man förlät man trolös vänskap, oädel fiendskap och brutna löften. Sådana äro de motsatta fel menniskor begå, då deras moral icke är en klart medveten grundsats, utan en blott stundens impuls; då de öfvergifva eviga principer för tillfälliga intryck.

Vi hafva illustrerat vår mening genom exempel, tagna ur historien. Vi vilja nu välja ett annat ur fiktionen. *Shakespeares Othello* mördar sin hustru; han befaller att man mördar hans löjtnant; han slutar med att mördra sig sjelf. Och likväl förlorar han aldrig en nordisk läsares aktning och deltagande. Hans djerfva ande och brinnande mod återköpa allt. Den intet misstänkande lättrogenhet, hvarmed han lyssnar till sin rådgifvare, de själsmarter, hvarmed han bäfvar tillbaka för tanken på den skam, som hotar honom, den lidelsernas storm, hvarunder han begår sina brott och det stolta förakt för faran, hvarmed han bekänner dem, gifva hans karakter ett utomordentligt intresse. *Jago* deremot är ett föremål för allmän afsky. Många äro böjda att tro det *Shakespeare*, förledd till en hos honom sällspord öfverdrift, tecknat ett vilddjur, som icke har någon motsvarande typ i den menckliga naturen. Vi misstänka åter, att ett Italienskt auditorium på femtonhundratalet skulle hatva uppfattat karaktererna helt annorlunda. *Othello* skulle blott ingifvit dem afsky och förakt. Hans dårskap att förlita sig på en mans tillgifvenhet och oegennyttia, hvars befördran han motverkat, hans lättrogenhet att taga obevisade påståenden och lösliga omständigheter för obestridliga bevis, den våldsamhet, hvarmed han nedtystar hvarje rättfärdigande, tills det blott kan ytterligare förvärra hans egen förtviflan, skulle hafva väckt åskådarnes lifligaste motvilja och afsmak. *Jagos* handlingssätt åter skulle de visserligen hafva fördömt, men på samma sätt som vi fördöma hans offers. Ett visst intresse och en viss vördnad skulle hafva blandat sig med deras ogillande. Förrädarens fyndigå slughet, skärpan af hans menniskokänedom och den skicklighet, hvarmed han genomskådar

andras afsigter och fördöljer sina egna, skulle utan tvifvel tillförsäkrat honom en viss aktning, hvaraf vi deremot anse honom alldeles oförtjent.

Så himmelsvid var åtskillnaden i åsigter och principer mellan Italianerne och deras grannar. Medborgaren i en Italiensk republik på denna tid var en förening af den ofrie och den frie Greken. Såsom den förre var han feg och smidig, ränksfull och förrådsk, men likt den senare hade han ett fosterland, som han öfver allt annat älskade, och hvars oberoende och lycka voro honom dyrbara. Om äfven hans karakter förnedrades af åtskilliga låga brott, adlades den å andra sidan af fosterlandskänslan och en hedrande ärelystnad.

En last, sanktionerad af allmänna opinionen, blir ingenting annat än en last. Det onda stannar der. En last, som fördömes af allmänna opinionen, utöfvar deremot ett förderligt inflytande på hela karakteren. Den förra är ett lokalt ondt, den senare en smitta, som angriper hela kroppen. Då förbrytaren förverkat sitt goda namn, inträffar blott alltför ofta att han i förtviflan kastar återstoden af sin dygd efter.

Härpå framdrager författaren åtskilliga bevis på det olika bedömandet och inflytandet af en last bland klasser eller hos individer, der fördom och häfd gifvit den en viss tillbörlighet eller åtminstone opåtalddhet och der, hvarest den utgör ett undantag, brännmärkt af det allmänna föraktet, och straffadt med opinionens enhälliga förkastelsesdom, hvarest han återtager:

I vårt land förverkar qvinnan sin aktade ställning i samhället genom hvad som hos mannen blott alltför ofta anses såsom en hedrande utmärkelse eller, i värsta fall, en förlätlig svaghet. Följden är påtaglig. Qvinnans moraliska grundsatser skakas ofta mera af ett enda affall från dygden, än mannens af tjugo års lättsinniga intriger. — Den klassiska fornåldern skulle kunna förse oss med, om möjligt, ännu mera slående exempel, än dem vi anført.

Samma princip måste vi tillämpa på det ämne, vi hafva för händer. En till vana blifven förställning och falskhet stämplar utan tvifvel en man på vår tid och i vårt land såsom ytterligt föraktlig och ovärdig. Men deraf följer på intet vis, att samma omdöme rättvisligen skulle kunna fällas i fråga om en medeltidens Italianare. Tvertom finna vi der ofta de fel, hvilka vi vant oss att betrakta såsom de säkra kännetecknen till ett i grunden lågt och förderfvadt sinne, parade med stora och vackra egenskaper, med ädelmod, människokärlek och oegennyttia. Dessa äro icke, vi veta det väl, de principer, enligt hvilka historici i allmänhet älska att behandla sina ämnen, och icke äro de heller

egnade att anslå vanliga läsare. Men häruti ligger intet bevis för deras oriktighet. Endast den läser historien rätt, som, iakttagande huru mäktigt omständigheterna inverka på människornas känslor och omdöme, huru ofta laster förvandlas till dygder och paradoxer till axiomer, lär att skilja mellan hvad som är tillfälligt och öfvergående i menniskonaturen från hvad som är väsendtligt och bestående.

I detta afseende kan ingen historia framställa viktigare ämnen till vårt betraktande än de *Toskanska* och *Lombardiska* republikernas. Den Italienske statsmannens karakter förefaller vid första anblicken såsom en sammansättning af idel motsägelser, en uppenbarelse lika vidunderlig som helvetets portvakterska i *Miltons Förlorade Paradis* — halft gudom, halft orm, skön och majestätisk upptill, nedtill en giftig reptil, krälände i stoftet. Vi se en man, hvars tankar och ord icke hafva någon gemenskap med hvarandra; en man, som aldrig tvekar för en ed, då han önskar förleda, som aldrig saknar en förövändning, då han vill bedraga. Hans grymheter härleda sig icke från blodets hetsighet eller den ohejdade maktens vansinne, utan från djup och kall beräkning. Hans passioner hållas i tygel, likt väl exercerade trupper, och förgäta aldrig, äfven under det mest stormande raseri, den disciplin, hvori de blifvit fostrade. Hans hela själ upptages af vidt-omfattande och invecklade planer för tillfredsställandet af en omättligen ärelystnad, och dock utvisa hans språk och väsende ingenting annat än den mest filosofiska måtta i allt. Hat och hämd äta sig in i hans hjerta, och dock är hvarje blick ett vänligt leende, hvarje åtbörd en förtrolig smekning. Han väcker aldrig en fiendes misstanke genom småaktiga förolämpningar. Hans afsigt uppenbaras först då den nått målet. Hans uppsyn är leende, hans tal är artigt, tills vaksamheten blifvit insöfd, tills en sårbar punkt blifvit blottad, tills ett säkert sigte blifvit taget, — då slår han till för första, men ock för sista gången. Militäriskt mod, hvarmed den druckne Tysken, den lättsinnige och pratande Fransmannen, den romantiske och öfvermodige Spanioeren skryter, hvarken besitter eller värderar han. Han skyr faran, icke emedan han är känslolös för skammen, utan emedan fegheten upphört att vara en skam inom det samhälle der han lefver. Att oförtäckt tillfoga någon en skada, att uppendagadt begå ett brott, är i hans tanke lika syndigt, som att göra det i hemlighet, och mycket mindre förmånligt. För honom äro de medel heligast, som föra säkrast och snabbast till målet, utan att röja sig på vägen. Han kan ej fatta huru en människa kan tveka att bedraga den, hvilken hon icke tvekar att störta eller döda. Han skulle anse det för en galenskap

att förklara öppen fiendtlighet mot en rival, som han skulle kunna döda med ett dolkstyng under en vänskaplig omfamning, eller förgifva med ett invigt altarljus.

Och likväl är denne man, svart af de laster, hvilka vi anse allra afskyvärdast, förrädaren, skrymtaren, pultronen, mördaren, på intet vis i saknad ens af de dygder, hvilka vi vanligen antagit såsom betecknande en öfverlägsen och upphöjd karakter. I moraliskt mod, i ihärdighet, i sinnesnärvaro stodo de barbariska krigare, som gingo främst på slagfältet eller i brèchen, honom långt efter. Sjelfva de faror, hvilka han med nästan barnslig försigtighet undvek, förvirrade aldrig hans sinnen, förlamade aldrig hans uppfinningskraft, aftvungo aldrig hans slippriga turga eller hans ogenomsådliga anlete en hemlighet. Ehuru farlig som fiende och ännu farligare som medbrottsling, kunde han vara rättvis och god som herrskare. Med den stora värdigheten i hans politik var förenad en sällsynt grad af, så till sägandes, intellektuel ärlighet. Liknöjd för sanningen i lifvets vanliga förhållanden, var han deremot i spekulatiöns forskningar sanningen varmt hängifven. Onödigt grymhet låg icke i hans natur. Tvertom var han, då intet politiskt mål stod på spel, af mildt och menskligt sinnelag. Finkänsligheten af hans nerver och hans inbillnings lättördhet gjorde honom böjd att sympatisera med andras känslor och finna behag i umgängeslivets välvilja och artighet. Under det han ständigt förnedrade sig till handlingar, hvilka skulle tyckas angifva en själ i grunden och till alla dess krafter förderfvad, var han dock ytterligt känslig både för det naturligt och moraliskt sublima, för hvarje skön, hvarje hög idé. Vanan vid småaktiga intriger och en ständig förställning skulle gjort honom oförmögen till stora alltomfattande åsigter, om icke den vidgande verkan af hans filosofiska studier motarbetat småsinnets inslytande. Han fann den högsta njutning i qvickhet, värtalighet och poesi, och de sköna konsterna gagnades lika mycket af strängheten i hans omdöme, som af frikostigheten af hans beskydd. Porträtterna af några de utmärktaste Italienare från denna tid stå i fullkomlig öfverensstämmelse med denna beskrifning. Höghvälfda och majestätiska pannor, starka och mörka, men icke sammandragna ögonbryn; ögon, hvars lugna, fulla blick, medan den sjelf ingenting säger, tyckes genomskåda allt; kinder, blekta af tänkande och ett instängdt lefnadssätt; läppar, formade med qvinlig vekhet, men sammanpressade med mer än manlig bestämdhet, utvisa män på en gång djerfva och fega; män, lika skickliga i att utforska andras åsigter som att fördölja sina egna; män, hvilka måste varit fruktansvärda fiender och opålitliga bundsför-

vandter, och likväl män af mildt och jemnt sinnelag och i besittning af ett vidtomfattande och till ytterlighet skärpt förstånd, hvilket måste göra dem utmärkta så väl under ett aktivt som kontemplativt lif och lämpa dem lika väl till att styra som att undervisa menkligheten.

Hvarje tidsålder och hvarje nation har vissa karakteristiska laster, hvilka herrska nästan utan undantag öfver allt, hvilka knappast någon tvekar att erkänna och hvilka äfven de strängaste moralister blott svagt klandra. Efterföljande generationer vexla modet på sin moral med modet på sina hattar och vagnar, taga något nytt slags synd under sin synnerliga protektion och beskärma sig öfver sina förfäders förderf. Men detta är icke allt. Efterverlden, denna sista allsmäktiga instans, till hvilken den dömda menkligheten har att vädja och som aldrig tröttnar att rosa sin egen rättvisa och skarpsynthet, går vid dylika tillfällen just på samma sätt tillväga som en Romersk dictator efter en uppresning. Finande delinqventerna allt för talrika att alla blifva straffade, utväljer hon slumpvis några ibland dem att bära hela straffet för en förbrytelse, i hvilken de ej hafva större del än de, hvilka undslupit allt åtal. Huruvida en dylik »decimering» anses vara beqväma ste methoden vid militärisk afstraffning, känna vi icke, men vi protestera högtidligen mot tillämpandet af samma princip i historiens filosofi.

I ifrågavarande fall har lotten träffat *Macchiavelli*, en man, hvars offentliga vandel var ärlig och hedrande, hvars moraliska åsikter, der hvarest de skiljde sig från hans omgifnings, snarare synas hafva varit bättre än dennas och hvars enda fel var att, sedan han antagit några af de bland hans samtid allmänt rådande maximerna, hafva ordnat dem med en mera slående effekt och uttalat dem med mera styrka än någon annan skriftställare.

Sedan *Macaulay* härmed, som han sjelf säger, »hoppas hafva i någon mån rentvått *Macchiavellis* personliga karakter», öfvergår han till granskningen af hans skrifter. — Men som det vore för långt för oss att följa honom i den detaljerade kritiken öfver den ryktbare Italienärens alla arbeten, utvälja vi deraf hvad som står mest i sammanhang med författarens personlighet och som förefaller oss betecknande för den sällsamma karakter; *Macaulay* här ofvan skildrat; således icke alstren af hans fantasi, hvilka kunna vara oberoende af författarens karakter, utan frukten af hans tänkande, som bär mannens egen prägel. Vi låta då *Macaulay* sjelf tala och utlemna endast hvad som genom bristande kunskaper hos oss kan blifva dunkelt i häntydingar på andra författare o. m. d. Det hela skall ändå alltid framstå i klara och bestämda färger och kan, genom det målande i vår kritikers framställningssätt tjena på en

gång att gifva oss en idé om arten af *Macchiavellis* skriftställarskap och till en retouchering, ett slags afslutande af den allmänna skildringen af den Italienske författarens karakter.

Macchiavellis Furste, säger *Macaulay*, framställer en ärelysten *mans* — hans *Diskurser* öfver *Livius* ett ärelystet *folks* — sträfvan till sitt mål. Samma grundsatser, enligt hvilka i det förra arbetet, individens upphöjelse förklaras, tillämpas i det senare på ett samhälls varaktigare och mera vidtomfattande intressen.

Rörande den karakteristiska immoralitet, som gjort *Fursten* så impopulär och som kan spåras nästan lika tydlig i *Discurserna*, hafva vi redan temligen vidlyftigt yttrat vårt omdöme. Vi hafva försökt visa, att den tillhörde tidsandan snarare än mannen, att det var ett partielt lyte, som för ingen del innebar en allmän vanskaplighet. Vi kunna dock ej neka, att det är ett fult lyte och att det betydligt förminskar det nöje, hvilket dessa arbeten i alla andra hänseenden äro egnade att skänka hvarje intelligent sinne.

Det är i sanning omöjligt att föreställa sig ett friskare och kraftigare förstånd än det, som dessa arbeten utvisa. Den aktive och kontemplative, den handlande och tänkande statsmannen tyckas hafva sammansmält hos denne skriftställare i en sällspord förening. Hans skicklighet i göromålens detaljer hade icke blifvit förvärfvad på bekostnad af hans förmåga att tänka och handla i stort. Den hade icke gjort hans sinne mindre vidtomfattande, men den hade tjänat till rättesnöre för hans spekulationer och meddelat dem den lefvande, praktiska karakter, som så mycket utmärker dem framför de fleste politiske filosofers sväfvande teorier.

Hvar och en, som sett världen, vet att ingenting är så gagnlöst som en allmän maxim. Om den är mycket moralisk och mycket sann kan den tjena till föreskrift åt fattigskolornas elever. Är den, likt *Rochefoucaults*, nyckfull och qvick, kan den blifva ett förträffligt måtto till en »*Essay*.» Men knappast har väl något tänkespråk, från de sju grekiske vises tid och ända till den närvarande, någonsin förekommit en dåraktig handling. Vi gifva *Macchiavellis* lärdomar det, i vårt tycke, högsta och sällsyntaste beröm, då vi säga, att de ofta kunna vara af verklig nytta till att rikta och bestämma handlingsättet; icke så mycket därför att de äro sannare eller djupsinnigare än de, hvilka kunna plockas ut från många andra författare, som icke mera därför, att de låta sig bättre tillämpas på det verkliga livets problem.

Det finnes visserligen misstag i dessa arbeten. Men de äro sådana som en skriftställare i *Macchiavellis* förhållanden knappast kunde undvika. De härfluta för det mesta af en enda hufvudsaklig

brist, som synes oss genomgå hela hans system: den nemligen, att, i hans politiska schema, medlen voro mera afsedda än målet och långt grundligare behandlade. Den stora principen, att samhällen och lagar finnes till, endast för att stegra beloppet af enskildt välbefinnande, har ej stått nog klar för författaren. Den stora samhällskroppens väl, afskildt från lemmarnes och stundom knappast förenligt med dessas, synes vara det mål han föresatt sig. Af alla politiska misstag har måhända detta haft de mest genomgripande och olyckliga följder. Samhällstillståndet inom de små grekiska republikerna, medborgarnes nära samband med och ömsesidiga beroende af hvarandra, samt krigslagarnes stränghet voro egnade att styrka en åsigt, som under sådana omständigheter knappast kunde kallas oriktig. Hvarje individs intresse var oskiljaktigt förbundet med statens. Ett fiendtligt infall förstörde hans sädesfält och hans vingårdar, dref honom bort från sitt hem och tvang honom att underkasta sig alla ett krigslifs mödor. Ett fredsfördrag återgaf honom trygghet och trefnad. En seger fördubblade antalet af hans slafvar. Ett nederlag gjorde honom kanske sjelf till slaf. Då *Pericles* under det *Peloponesiska* kriget förklarade *Atheniensarne*, att, om deras land segrade, deras enskilda förluster snart skulle ersättas, men att, om deras vapen ej fingo framgång, hvarje individ ibland dem troligen skulle blifva ruinerad, uttalade han blott rena sanningen. Han talade till män, som af de besegrade städernas tributer försågos med föda och kläder, med badens lyx och theaterns nöjen, hvilkas rang stego i förhållande till deras lands storhet och inför hvilka medlemmarne af mindre lyckligt lottade samhällen darrade; för män, hvilka, i händelse af en omkastning i statens öde, åtminstone skulle beröfvas hvarje comfort och hvarje utmärkelse, de åtnjöto. Att slagtas bland sin fädernestads rykande ruiner, att släpas i kedjor till slafmarknaden, att se sina barn slitas ifrån sig för att tråla i *Siciliens* stenbrott eller för att vakta vid *Persepolis'* harems, dessa voro de vanliga och sannolika följderna af en nationel olycka. Här-af blef bland Grekerna patriotismen en herrskande princip, eller rättare en obetvinglig passion. Deras lagstiftare och filosofer togo för gifvet, att de gjort nog för folkets lycka, då de gjort allt för att befordra statens storhet och makt. Det Romerska rikets skriftstäl-lare lefde under despoter, inom hvars herravälde hundratals nationer voro försmälta, och hvars trädgårdar hade nära nog lika stort omfång, som de mindre grekiska republikerna, och likväl fortforo de att hålla samma språk och prata om pligten att uppoffra allt för ett land, hvilket de icke voro någon tack skyldig.

Förhållanden snarlika dem, hvilka inverkat på Grekernas poli-

tik, verkade ännu mäktigare på Italienärens mindre kraftfulla och vågsamma karakter. Italienarne voro, såsom Grekerna, medlemmar af små samhällen. Hvarje enskild var djupt intresserad af det samhälles välfärd, hvilket han tillhörde, delande dess välstånd som dess fattigdom, dess ära, som dess skam. På *Macchiavellis* tid var detta isynnerhet händelsen. Allmänna olyckor hade försänkt otaliga enskilde i elände. Från Norden kommande härskarors fiendtliga infall hade bragt hungersnöd till deras bord, vanfrejd öfver deras familjer, satt elden i deras tak och knifven på deras strupar. Det var naturligt att en man, som lefde under dylika förhållanden, skulle öfverskatta vigten af de medel, hvarigenom en nation göres fruktansvärd för sina grannar och underskatta dem, hvilka gifva henne lycka och framgång inom och genom sig sjelf.

Det mest anmärkningsvärda i *Macchiavellis* politiska skrifter är den osökta naturlighet, hvaraf de bära stämpeln. Denna egenkap framstår lika påtagligt der författaren har orätt, som der han har rätt. Han framkastar aldrig en falsk åsigt blott derför att den är ny och glänsande, för det att han kan kläda den i vackra ordalag eller försvara den med en fyndig sofism. Hans misstag förklaras med ens genom en hätydning på de förhållanden, i hvilka han befann sig. De voro påtagligen icke sökta; de lågo i hans väg och kunde knappast undvikas. Sådana misstag måste nödvändigt begås af alla de första forskarne inom hvarje vetenskapsgren.

I detta afseende är det intressant att jämföra *Macchiavellis* politiska skrifter med *Montesquieus L'Esprit des lois*. *Montesquieu* åtnjuter måhända ett större rykte än någon annan politisk skriftställare inom det moderna Europa. För något har han visserligen sin egen förtjenst att tacka, men mycket mera är han lyckan skyldig. Han hade en *Valentins* *) goda tur. Han uppfångade Franska folkets första blick just i den stund, då det vaknade ur den långa sömnen af politiskt och religiöst bigotteri, och i följd deraf blef han deras gunstling. Engelsmännen ansågo på den tiden en Fransman, som talade om grundlagar och konstitutionella institutioner såsom ett underverk, lika förvånande som en talande grönsiska eller en fyraårig artist. Skenfager, men ytlig, effektsökande, liknöjd för sanningen, ifrig att uppbygga ett system, men vårdslös i valet af de materialier, af hvilka endast ett sundt och varaktigt system kan byggas, uppställde den liflige Fransmannen teorier lika hastigt och lika

*) Enligt gammal Engelsk sed blef den yngling, som på St. Valentins dag lyckades vara den förste att uppfånga en ung flickas blick för viss tid hennes förklarade riddare och fick namn af hennes *Valentin*.

vanskligt som korthus, teorier ej förr projecterade än kompletterade, ej förr kompletterade än ramlade, ej förr ramlade än glömda. *Macchiavelli* begår misstag, blott emedan hans erfarenhet, förvärfvad under exceptionella samhällsförhållanden, ej alltid tillät honom att beräkna följderna af institutioner, olika dem, hvilkas verkan han iakttagit. *Montesquieu* åter begår misstag, emedan han har en qvickhet att säga och är fast besluten att säga den. Om de förhållanden, af hvilka han är omgifven, ej kunna styrka hans sats, ransakas hela historien. Om intet antikt bevisadt faktum kan klippas eller tänjas ut för att passas efter hans Procrustes-idé, drager han fram någon vidunderlig fabel från Siam, Bantam eller Japan, berättad af skribenter, i jämförelse med hvilka *Lucian* och *Gulliver* äro sannfärdigheten sjelfva, skribenter, hvilka äro lögnare »à double raison,» såsom re-sande och såsom jesuiter.

Klarhet i tanke och klarhet i språk följas vanligen åt. Dunkel och affektation äro de tvenne största felen i all skrift. Det dunkelt sagda kommer vanligen af det oredigt tänkta och samma önskan att blända på bekostnad af hvad som helst, hvilken alstrar affektation i en skriftställares styl, alstrar vanligen äfven sofism i hans räsonnementer. *Macchiavellis* ärlighet och uppriktighet som skriftställare visar sig i hans klara, manliga och dock förfinade språk. *Montesquieus* styl deremot utvisar på hvarje sida ett lifligt och fyndigt, men långt ifrån friskt sinne. Hvarje uttryckets fint, från orakelspråkets mystiska fåordighet till Parisersprättens lättsinniga jargon, tages i anspråk för att dölja haltandet af vissa theser och det utnötta i andra. Orimligheter maskeras till epigrammer, axioner till gåtor. Det är lika svårt äfven för det starkaste öga att uthärda den glans, hvarmed somliga ställen blända, som att genomtränga de skuggor, hvarunder andra äro dolda.

Macchiavellis politiska verk erhålla ett särskildt intresse genom det vemodiga allvar, som bemäktigar sig honom, så snart han vidrör ämnen, hvilka stå i samband med hans fäderneslands olyckor. Det är svårt att tänka sig en plågsammare belägenhet än en stor mans, då han är dömd att vaka vid sitt lands långsamma döds-kamp, att vårda det under de vexlande anfall af dvala och raseri, som föregå dess upplösning, och att se lifssymptomerna slockna, en och en i sender, till dess ingenting återstår annat än köld, mörker och förruttnelse. Till denna glädje- och tacklösa pligt hade ödet kallat *Macchiavelli*. Han var, för att nyttja profetens energiska språk, »vansinnig blifven af den syn, som hans ögon sågo» — oenighet vid rådsbordet, feighet på slagfältet, all frihet slocknad, all handel i aftagande, nationens ära fläckad och ett upplyst och blom-

strande folk öfverlemnadt åt okunniga barbarers grymhet. Ehuru hans tänkesätt icke undgått smittan af den politiska immoralitet, som var gängse bland hans landsmän, synes han dock af naturen varit mera sträf och obändig än ränkfull och smidig. Då Florens' olyckor och förnedring och den grymma otack, hvarmed man lönat hans egna tjänster återkallas för hans minne, förbytes den illfundiga slughet, som tillhörde hans yrke och nation, till hatets och den hånfulla vredens oförställda bitterhet. Han talar, som vämjedes han vid de bedrägliga tider och det utskum af folk, bland hvilka ödet kastat hans lott. — — — — —

Likt ett forntidens tempel, vanställdt af en senare ålders barbariska arkitektur, erhåller hans karakter ett nytt intresse af sjelfva de omständigheter, som förnedrat den. De ursprungliga proportionerna framstå så mycket skönare genom kontrasten mot de osköna och profanerande tillsatserna.

Inflytandet af dessa känslor visar sig icke ensamt i hans skrifter. Hans enthusiasm, utestängd från den bana, den sjelf skulle velat välja sig, tyckes hafva gifvit sig utlopp i ett slags försvinnans lättsinnighet. Han erfor en viss skadeglädje af att trotsa opinionen inom ett samhälle, som han föraktade. Han vårdslösade de anständighetens iakttagelser, som man fordrade af en man, så högst utmärkt inom den litterära och politiska verlden. Den sarkastiska bitterheten i hans konversation föreföll motbjudande för dem, som vore mera böjda att anklaga hans sjelfsväld än sitt eget urartande och som dessutom voro ur stånd att fatta styrkan af de känslor, som döljas under den olyckliges skämt och den vises dårskaper.

Här öfvergår kritikern till en hastig öfversigt af *Macchiavellis* historiska arbeten, och slutar derpå, efter några förebråelser till samtiden, som förföljt honom och efterverlden, som länge misstydtt och glömt honom, den intressanta uppsatsen med följande entusiastiska rader, hvilka i närvarande stund synas dubbelt betydelsefulla.

I kyrkan *Santa Croce* har man till *Macchiavellis* minne upprest ett monument, som betraktas med vördnad af alla, hvilka kunna spåra en stor själs dygder genom en urartad tidsålders förderf, och hvilket man skall närma sig med ännu djupare aktning då det mål, hvaråt hans offentliga lif egnades, skall blifva uppnått, då det fremmande oket skall blifva brutet, då en ny *Procida* skall hämnas Italiens oförrätter, då en lyckligare *Rienzi* skall återställa Roms frihet, då Florens' och Bolognas gator på nytt skola genljuda af det

gamla stridsropet, »*Popolo, popolo! muoiano i tiranni!*» (Folk, folk! Död åt tyrannerna!)

Vi hafva härmed avslutat den utlofvade serien af *Macaulay's Essays* och hoppas derigenom hafva visat våra läsare mångsidigheten af hans skriftställarskap och kanske äfven hafva lockat en och annan att söka hans närmare bekantskap. I skildringen af *Walpole* har läsaren lärt känna honom såsom gisslande satiriker, och vårt löfte att visa hans sätt att skildra det storartade snillet i dess skönaste användning, så väl som i dess största missbruk, samt inflytandet på karakteren af detta olika sätt att förvalta det gudomliga lånet, tro vi oss hafva uppfyllt genom de båda sammandragen af hans skildringar af *Milton* och *Macchiavelli*.

Rörande vårt måhända förmättna yttrande, att författaren, i sin karakteristik af den beryktade Italienaren, synes oss hafva i tidsandans brister och moraliska lyten sökt en alltför stor ursäkt för individens, kan läsaren nu sjelf döma.

Då man läser denna uppsats oafkortad, finner man sig så lifligt intresserad både af hufvudämnet och de sig dertill anslutande biskildringarne af tidsförhållanden och personer, att man knappast ger sig tid till några det egna omdömet inkast. Det är först sedan man slutat den och i tankarne genomgår innehållet, då ej längre skymdt af den hänförande stylens bländande omklädnad, utan framstående i ohöljd sanning, som man gripes af en hemlig fruktan, att författaren här låtit sin eljest så osvikliga rättskänsla mutas af sin beundran för det onekligen storartade i den karakter, som han skildrat; att något litet af den skefhet i grundsatserna, hvilken han med bästa vilja ej kan fränkänna sin hjelte, öfverflyttat sig på hans eget, vanligen så tillförlitliga omdöme, då han fritager *Macchiavelli* från ansvaret för hans laster, men tilldelar honom hela äran af hans dygder — i fall man kan gifva detta namn åt de bättre instinkterna inom en natur, som alltid underkastas det ondas öfvervalde; korteligen, då han anser sig kunna rentvå *Macchiavellis* misskända karakter, med påståendet att »en last, sanktionerad af allmänna opinionen, blir ingenting annat än en last, att det onda stannar der.» Är då ej detta nog af? är ej synden, öfvergången till en antagen vana, ett ondt, som borde anses farligare än allt annat, just emedan opinionens sanktion gömt den under sina vingars skugga, så att vi ej kunna se den i all dess vederstygglighet? Är det ej nog af, att »den förblifver en last» och kunna vi antaga att, der den obehindradt och utan motstånd fått bemäktiga sig ett menskligt sinne, några obesmittadt ädla och stora egenskaper kunna existera? Är det verkligen så, att »det onda stannar der?» Låt vara att det är »ett blott lokalt ondt» — ett organiskt fel. Men — om vi fullfölja bilden — hvar se vi väl någonsin ett sådant, som icke utöfvar ett skadligt och försvagande inflytande på hela kroppskonstitutionen och som, då det angripit de ädlare delarne, icke hotar sjelfva lifvet? Det fordras ju t. ex. blott en ringa missbildning i hjertat för

att plötsligen hämma alla lifsfunktioner och öfverlemna åt döden och förgängelsen en i öfrigt kanske fullkomligt felfri organism; det behöfs blott den obetydligaste rubbning af hjernans normala tillstånd för att, då den kommer till en viss punkt, förvandla snillet till fåne, bringa det högsta vett till vanvett, och det så mycket fortare och ohjelpigare, ju mera vårdslösadt det onda blifvit, ju mera ohejdadt det fått gripa omkring sig, utan att motarbetas. Förhåller det sig så med den fysiska organismen, är det ju ej otänkbart, att själens följer samma lagar, ehuru dess lifsprincip torde vara ännu lättare rubbad, dess ädlare delar ännu sårbarare, dess nersystem ännu ömtåligare. Om så är, kunna vi väl då antaga, att hat och hämd och förrädisk falskhet kunna »äta sig in i en människas hjerta», utan att så småningom förlama alla hennes dygdiga krafter, undergräfvat hennes själs helsa, hämma eller missrikta alla dess lifs-ytringar och slutligen qväfva ända till den sista gnistan af ett ädlare lif och bringa henne i ett tillstånd af andelig och moralisk död?

Dessa frågor torde vi lätt nog kunna besvara; men en annan fråga blir, om saken, sedd ur historiskt-filosofisk synpunkt, får en annan betydelse, än, såsom vi här försökt se den, ur rent naturlig eller mänsklig hänsigt; om häfdateknaren med sin vidt omfattande verldsåskådning ser annorlunda och kommer till andra resultat än vi, som skåda omkring oss i trängre kretsar och hvilkas, vid de omätliga rymderna ovana blick, stannar inom människohjertats slutna värld. Om, med ett ord, folken kunna dömas efter samma principer som individen, människoslägtet efter samma måttstock som människan?

Man tör invända, att dylika forskningar gå för mycket på djupet för oss olärda, att dessa frågor äro af en alltför vidtomfattande betydelse för att vi skulle kunna finna svaret: och man harkanske rätt. Men blotta försöket — äfven om det skulle stranda — blotta sträfvandet till mera ljus, reda och klarhet i tingens uppfattning, äfven om det ej mäktar föra ända fram till målet, stärker tanken och skärper den andeliga synförmågan. Dessutom säger ju ett gammalt ordspråk: »*Frågan är fri, när hon är ärlig*». Vi hafva endast frågat; må de vise, de lärde, de insigtsfulle svara oss!

BIOGRAFISKA SKIZZER.

III.

Henry Kirke White.

Den unge, alltför tidigt bortgångne skald, om hvars korta lefnadsbana och verksamhet vi här vilja meddela våra läsare några

korta underrättelser, företer en i sanning slående kontrast mot den författare, som utgjorde ämnet för vår skizz i föregående häfte. Denne senares poetiska anlag har, i följd af gynnsamma omständigheter och oafslåtliga studier, fortgått i beständig utveckling och kanske nu nått sin kulminationspunkt, der han står i mannaåldrens fulla mognad, värderad och uppburen af landsmän, känd och aktad af främlingar, i besittning af en ansedd och tryggad ställning i sitt fädernesland, hvars älskling och stolthet han är. Den förre, äfven begåfvad med utmärkta och rika anlag, som han oupphörligt, i trots af armod och motgångar, sträfvade att utbilda, föll, ännu i blomman af sin ålder, offer för en sjukdom, förorsakad af själslidande och öfveransträngning, och man kan säga, att hans ovanliga naturgåfvor och förtjenster först efter hans död vunno ett allmänt och rättvist erkännande. Hans namn är nu bekant och älskadt, ej allenast inom hans eget fädernesland, *England*, utan äfven öfverallt, der engelska litteraturen är allmännare känd, och, om än ej hans arbeten bära pregeln af ett fulländadt mästerskap, innehålla de dock otvetydiga bevis på de utmärkta skaldegåfvor, som voro honom förlänade, och på hvad han kunde hafva blifvit, hade en längre lifstid med fortsatt arbetsförmåga varit honom beskärd. Men dessa rika framtidslöften, denna hastigt afbrutna bana, som slöts just då några solglimtar började genomstråla de mörka moln, hvilka hittills betäckt hans lefnadshimmel, väckte, i förening med hans enkla, men rörande lefnadsöden, vid hans död ett lifligt och allmänt intresse för den älsklige ynglingen, och åt hans minne egnades först då den gärd af aktning och sympathi, hvarefter hans känsliga hjerta under lifstiden förgäfves trängtat. Bästa bevisen derpå finner man i den vackra och om djup känsla vittnande lefnadsteckning af den unge skalden, som är författad af *Robert Southey*, sjelf en utmärkt och ansedd engelsk poet, samt i de många uttryck af saknad och deltagande, som hans plötsliga bortgång framkallade och hvaraf flera, under namn af »*Tributary Verses*», äro intagna i åtskilliga upplagor af hans arbeten.

Henry Kirke White föddes den 21 Mars 1785 i *Nottingham*, der hans far var slagtare. Redan i hans spädate barndom röjdes hos honom utomordentliga anlag och lätthet att lära. Vid sex års ålder intogs han i sin fädernestads bästa skola, der han erhöll en för de första skolåren ganska god undervisning. Denna fortfor dock hvarken länge eller oafbrutet, emedan fadren, som önskade uppfostra sonen till sitt eget yrke, en dag i veckan fordrade hans hjälp för kringbärande af kött, hvilken för den liflige, lärlärlige gossen högst motbjudande sysselsättning äfven upptog alla hans

lediga stunder. I anledning af en tvist mellan fadren och skolläraren upphörde också slutligen hans skolgång och en honom obevåg- en lärare gaf hans föräldrar ganska ofördelaktiga vitsord om hans uppförande.

Hans mor, som dock hade en skarpare blick för den bestäm- melse, hvartill naturen ämnat hennes son, lyckades slutligen förmå sin man att afstå från planen att göra honom till sin medhjelpare, och, tack vare hennes oafslåtliga bemödanden och de medel en skola inbringade, hvilken hon med sin äldsta dotters biträde öppnat, fort- sattes den unge gossens undervisning ännu några år, till dess han vid fjorton års ålder sattes i lära hos en strumpväfvere. Men äf- ven här var ej hans rätta plats och den stackars gossen kände sig mången gång djupt olycklig, bunden vid ett arbete, som så litet öfverensstämde med hans böjelser; för modren beklagade han sig stundom, sägande, att han behöfde sysselsättning för sina tankar, att han skulle försjunka i melankoli, om han längre fortsatte på detta sätt och att han ej passade till annat än läskarl. Familjens små omständigheter tvingade dock modren att tillsluta öronen för Henrys böner, men då ett år förgått, utan att medföra någon för- ändring i hans sinnesstämning, gjorde hon sitt yttersta för att upp- fylla hans önskningar och öfvertalade den för denna förändring föga böjde fadren att förskaffa honom plats hos en advokat i Notting- ham. Medellös och i saknad af alla mäktiga gynnare, ansågs den juridiska banan för den enda, hvaråt han med något hopp om framgång skulle kunna egna sig. Men äfven här mötte honom stora svårigheter, ty, som han ej kunde betala några premier, för- längdes hans lärotid med två år öfver den vanliga.

Den unge *Kirke White* kände sig dock nu lycklig och nöjd, och ehuru träget sysselsatt på embetsrummet, använde han hvarje stunds ledighet till studier, bland hvilka, utom Juridiken, Latin och Grekiska intogo första rummet. Ja, för att ej förlora något af den för honom så dyrbara tiden, brukade han öfva sig i Grekiska de- klinationer och konjugationer på vägen till och från embetsrummet. Äfven under måltiderna läste han och erhöll sin enkla aftonmåltid upp på sitt rum, för att ej nödgas afbryta sin läsning. Han bör- jade äfven, ej utan framgång, studera Italienska och förvärfvade sig någon kunskap i Spanska och Portugisiska språken. Äfven med kemi, astronomi och fysik sysselsatte han sig och gjorde i den först- nämnda af dessa vetenskapsgrenar betydliga framsteg. För ritning och musik hade han också fallenhet, samt spelade ganska bra efter gehör, men upphörde snart att hängifva sig åt detta nöje, som bort- tog för mycken tid för de allvarsammare studierna.

Oaktadt han samvetsgrannt och noga uppfyllde de åligganden, som tillhörde hans kall, samt träget skötte de studier, hvaråt han så ifrigt egnade sig, öfvergaf han dock ej helt och hållet de litterära sysselsättningar, hvilka sedan barndomen varit honom kära. Redan vid 15 års ålder inlemnade han till »*Juvenile Library*» en öfversättning från Horatius, som prisbelöntes, hvilket äfven var fallet med åtskilliga af honom senare skrifna artiklar. Några året derpå författade och i »*Monthly Mirror*, en månadlig tidskrift, införda stycken ådrogo honom någon uppmärksamhet och förskaffade honom ett par värderika bekantskaper. Uppmuntrad af denna lilla framgång, beslöt han utgifvandet af en mindre samling poemer, för att derigenom möjligen kunna realisera en länge närd älsklingstanke, den att vid universitetet fullborda sina studier. Denna plan hade nu blifvit honom så mycket kärare, som han hyste en liflig önskan att egna sig åt det presterliga ståndet, dels i anseende till den inre kallelse, han derföre kände, dels emedan en tilltagande döfhet hotade att stäcka hvarje vidare framsteg på den juridiska banan.

Hans vänner styrkte honom i afsigten att publicera sina dikter, men tillrådde honom derjemte att förskaffa sig tillåtelse att dedicera sin bok åt någon förnäm dam, som kunde gifva den anseende och spridning. Efter flera misslyckade försök, många förödmjukelser och lång väntan, under hvilken manuskriptet till och med troddes förloradt, erhöll han slutligen Hertiginnans af Devonshire samtycke att emottaga hans dedikation.

Så snart den lilla samlingen utkommit, sände han exemplar deraf till redaktionerna af åtskilliga tidskrifter och tillkännagaf tillika arten af de förhoppningar, han byggde på framgången af detta sitt första litterära försök. Derigenom afväpnades dock ej en ofta ensidig och skoningslös kritik, och med känslor af smärta och missmod läste *Kirke White* en tid derefter en i gäckande, medlidsam ton skrifven recension öfver hans poemer, deri väl inga af deras förtjenster, men åtskilliga af deras brister skoningslöst påpekades.

I ett bref uttrycker den unge författaren sålunda den nedslående verkan, denna hjertlösa kritik utöfvade på honom:

»Den ogynnsamma recensionen i *Monthly Review* öfver mitt olyckliga arbete har tillfogat mig ett djupare sår, än ni kunde hafva föreställt er; dock ej så mycket i litterärt hänseende, som fastmer derigenom att den angriper min heder. Den framställer mig helt och hållet som en *tiggare*, hvilken går omkring, sökande insamla pengar, för att kunna bekosta sitt underhåll vid universitetet, då boken är fullkomligt värdelös; och denna framställning har hvarje

sken af sanning. De hafva fått oriktiga underrättelser angående mig; dock förlöljer mig denna recension hvart jag tar vägen, och jag är nästan öfvertygad om, att den är ett verktyg i den ondes händer för att drifva mig till förtvillan. Jag måste lemna Nottingham.»

Motgången innesluter dock stundom frön till en större lycka, och det hände sig nu, att *Robert Southey*, hvilken vi redan benämnt såsom *Henry Kirke Whites* biograf, fästade uppmärksamhet vid den lilla diktsamlingen och med förtrytelse läste den orättvisa recensionen. I följd deraf tillskref han den unge skalden ett bref, uttryckande för honom sitt varma deltagande och sin önskan att vara honom till någon nytta. Men *Kirke White*, hvars önskan att få egna sin tid och sina krafter åt kyrkans tjenst, genom läsning af åtskilliga theologiska arbeten och egna begrundanden, blifvit mer och mer allvarlig och bestämd, svarade med tacksamhet, att hans ifrigaste åstundan, som han ock hoppades få uppfylld genom några vänners bemedling, nu vore att erhålla en plats i *Queen's College* *), *Cambridge*.

Dels för att bereda sig dertill, dels för att stärka sin helsa, som nu började vackla, erhöll han af sina principaler en månads ledighet och tillbragte denna tid i en liten by, belägen på *Trents* stränder, en nejd, som han besjungit i ett af sina längre poemer, »*Clifton Grove*». Hastigt förflöto dagarne under studier och ett förtroligt umgänge med naturen, men denna hans lyckliga frihetstid slöts med tillintetgörandet af de glada förhoppningar, åt hvilka han öfverlemnade sig. Han lyckades ej vinna den eftersträfvade platsen.

Detta var honom ett hårdt slag och som han nu ansåg sig hafva förlorat en för sina juridiska studier väl behöflig tid och var fast besluten att ej blifva en blott medelmåttig lagkarl, egnade han sig med större ifver än någonsin åt sitt yrke. Han tillät sig ingen förströelse, föga tid för måltiderna och knappast någon för sömn. Han läste till sent på nätterna, kastade sig en stuud på sin säng och uppsteg åter kl. 5. Ja, mången natt åtnjöt han ingen hvila, utan satt oafbrutet vid sitt arbete, och om modren inträdde för att släcka hans ljus, lade han sig för några ögonblick och låtsade sofva, men uppsteg åter, när alla andra gått till ro. Hans helsa dukade dock snart under för dessa oerhörda ansträngningar och han insjuknade svårt, samt återvann aldrig mer sina fordna krafter, om än ungdomen till en tid höll dessa uppe.

*) De Engelska universiteterna bestå af flera, sins emellan oberoende Colleges, hvilka ursprungligen varit organiserade i likhet med klosteskolor och ännu bibehålla mycket af sin medeltids-karakter.

Återigen väcktes förhoppningar om inträde vid universitetet i *Cambridge* och efter att ånyo hafva kämpat mot svårigheter och förödmjukelser, lyckades han erhålla plats såsom *Sizar* *) vid *St John's College, Cambridge*, tillika med ett årligt underhåll, hvartill, utom hans mor och äldste bror, äfven ett par andra personer bidrogo. År 1804 lemnade han nu för alltid den juridiska banan och var det med verklig saknad, samt känslor af tillgifvenhet och aktning, som hans principaler skiljdes från honom, i det de gånge honom de vackraste vittnesbörd i afseende på skicklighet, flit och uppförande.

Man tillrådde honom, att under sitt första år i *Cambridge* taga enskild undervisning, för att vinna åtskilliga erforderliga insigter, hvilka felades honom. Detta gjorde han och vann sig om sina studier med samma ifver och samma framgång som fordom, hvarigenom han dock framkallade ett nytt sjukdomsanfall. Ännu en gång uppsteg han från sjuksängen, men dödens frö grodde redan i hans bröst och universitetet blef det drifhus, der dess utveckling påskyndades.

Redan under första året af hans vistande vid universitetet blef ett *Scholarship* **) ledigt och ehuru nykommen Henry var, tillrådades han dock enträget att söka detsamma. Derigenom eggades han till nya ansträngningar, för hvilka han likväl dukade under, innan han kunde vinna målet. Nu nalkades dessutom tiden för årsexamen och han hade endast fjorton dagars beredsetid. Drifven af fruktan att förlora den plats, som kostat honom så mycken möda att vinna, uppbjöd han sina yttersta krafter, för att värdigt kunna genomgå examen, men återigen gånge de vika, och blott genom kraftiga medikamenter förmådde han hålla sig uppe under de sex examensdagarne. Han tog årets högsta pris, men för honom var det dock dyrköpt.

För att förströ och hvila sig, besökte han London under ferierna, men vann ej sitt ändamål i den stora hufvudstadens hvimmel och buller. Under det följande året fortsatte han lika oafbrutet och träget som förut sina studier, erhöi återigen det högsta priset vid examen och ansågs kunna göra anspråk på hvarje utmärkelse, universitetet hade att utdela. Genom de stipendier han erhöi vid detsamma, var han ock numera i stånd att afsäga sig det årliga

*) *Sizars* äro ett slags fattig-studenter, som erhålla vissa förmåner gratis och andra mot modererade afgifter. De behandlas dock ofta med ett visst förakt af sina på lyckans håfvor rikare kamrater och intaga en mer underordnad ställning vid Universitetet.

**) Stipendium.

underhåll han åtnjutit af sina vänner och under ferierna erbjöd sig hans college att åt honom bekosta en privat lärare i matematik. Men all denna framgång och uppmuntran sporrade honom till ytterligare ansträngningar och slutade med att beröfva honom den ringa återstoden af de redan brutna krafterna. Efter några få dagars sjukdom, under hvilken hans hjerna var så starkt angripen, att läkarne fruktade för hans förstånd, om ock lifvet kunnat räddas, inslumrade han den sista sömnen den 19 October 1806.

I anledning af det intresse *Robert Southey* visat den unge skalden, underrättades han genast om dennes död, och han erbjöd sig då att ordna och utgifva den bortgångnes efterlemnade arbeten. Alla *Kirke Whites* bref och papper öfverlemnades derföre till honom och den utmärkte och talangfulle författaren uttrycker i den biografi, hvarom vi redan talat, sin beundran för den så tidigt skördade ynglingens mångsidiga snillegåfvor, arbetsamhet och sträfvanden. Utom skaldeförsök, hvaraf några voro skrifna redan före trettont års ålder, funnos bland dessa papper uppsatser i juridik, kemi, fysik, historia, chronologi, theologi. Som helt ung hade han påbörjat trenne tragedier, men ingen af dessa blef, tyvärr, fulländad. Under hans vistande vid universitetet hade de allvarliga studierna så upptagit all hans tid, att man från dessa sista år af hans lif endast funnit några få poetiska fragmenter.

I den upplaga af hans arbeten, som under namn af »*The poetical works and remains of Henry Kirke White*» utgafs af *Robert Southey*, finner man äfven åtskilliga bref, hvilka i sig sjelfva utgöra en den vackraste skildring af den unge brefskrifvarens rena och flärdfria karakter, af hans varma hjerta och af den ömma tillgifvenhet han hyste för sin familj. Den innehåller äfven, utom större och mindre skaldestycken, några uppsatser på prosa, hvaraf en del kallas *Melancholy Hours*.

Kirke Whites sångmö är lyrisk; hans flesta dikter andas den melankoli, som i hans allvarliga och kontemplativa sinne blef en naturlig följd af de motgångar och missöden, mot hvilka han endast kunde sätta en passiv undergifvenhet. De sakna dock icke energi och i många af dem finner man en viss vild och gripande skönhet; ett par tillhöra äfven den humoristiska genren — den först omnämnda tonarten synes likväl vara den för skalden mest naturliga och karakteristiska. Vi hafva redan sagt, att den unge dikta- ren ej kunde göra anspråk på att intaga en plats bland sitt fäder- neslands utmärktare skalder, men otvifvelaktigt skulle han hafva gjort det en gång, om ej döden så tidigt skördat den lofvande yng- lingen.

Samlingens längre poemer äro *Childhood*, scener tecknade efter naturen från skaldens barndom, *Clifton Grove*, en poetisk skizz, som vi redan omnämnt, och i hvilken en folksaga finnes inväfd, *Gondoline*, en ballad, *Time* samt *the Christiad*, tvenne påbörjade, men oafslutade längre skaldestycken. Fullbordandet af detta senare synes hafva legat *Kirke White* mycket om hjertat, ehuru hans trägna studier ej lemnade honom tillfälle att sysselsätta sig dermed. Ämnet är hemtadt ur Frälsarens historia och sången innehåller en framställning af de bemödanden, som gjordes af mörkrets makter för att motarbeta det gudomliga återlösningsverket. Man finner lätt, att ett dylikt ämne är ett af de svåraste för poetisk behandling, emedan alltid något måste återstå att önska i afseende på utförandet af skaldens plan; också skulle han troligen sjelf hafva förkastat det, om hans omdöme fått tid att mogna och utbilda sig. De fragmenter, man eger deraf röja emellertid stor poetisk förmåga. Bland de mindre poemerna hafva vi öfversatt några af dem, som mest intagit oss, hvilka vi härnedan, tillika med ett par stycken ur de s. k. »*Tributary Verses*,» meddela våra läsare.

BETHLEHEMS-STJERNAN.

Ordnade skönt på den nattliga himmel,
Stjernorna glänsa, en strålande här;
Men bland de herrliga skarornas hvimmel
Syndarens hjerta blott *en* håller kär.

Lyssnen! I mäktiga toner, nu klingar
Skaparens lofsång från sfer och till sfer!
Frälsarens helsning blott *en* till oss bringar:
Bethlehems strålande stjerna det är!

En gång jag for öfver skummande djupen,
Stormen var högljudd — blott mörker jag såg —,
Hafvet sig öppnade — bräckliga slupen
Slungades handlost från våg och till våg.

Dödsängest grep mig och isade blodet,
Halfdöd jag visste ej mer hvart det bar —
Stjernan, som uppgick, mig återgaf modet,
Bethlehems strålande stjerna det var.

Den blef min ledning, mitt roder, min fackla,
Lugnade oron och väckte mitt hopp;
Utan att bäfva, utan att vackla
Se'n genom stormen jag styrde mitt lopp.

Kastadt är ankaret — hamnen är hunnen, —
 Tacksamma lofsånger ljuda från mig,
 Pris för den seger, som slutligt blef vunnen,
 Bethlehems stjerna, ja, pris vare dig!

 SONNET *)

Ja, det är snart förbi — snart lifvets dröm
 Skall flykta från min feberheta hjerna,
 I dödens dal försina lifvets ström,
 Och trötte anden lemna stoftet gerna.
 Som förr skall bäcken rinna silfverklar
 Och ängen le, och gyllne skördar bölja,
 Och lärkan sväfva kring på vingars par —
 Men *Henry's* namn skall grafvens mörker hölja:
 Då mina vänner jubla, suckar jag,
 De le i välgång, trotsa framtidsöden,
 Barn, maka skola glädja dem en dag,
 När jag är farnad re'n af bleka döden —
 En bitter kalk Du gaf mig, store Gud,
 Jag tömmer den med lydnad för ditt bud!

 ENSAMHET.

Ej därför att min lott jag ringa tycker
 Min kind plär fuktas af en stilla tår,
 Ty fast jag suckar, sorgen mig ej trycker,
 Ack nej, jag suckar att jag ensam går!

Visst jag i skog och dalar ströfvar gerna,
 När dagakarlen vandrar till sitt tjäll,
 Och ser med glädje nattens bleka stjerna,
 Som speglar sig i vågen mången qväll.

Men när en klagan, hviskande om smärta,
 På sina vingar aftonvinden bär,
 Ack, visst den finner gensvar i mitt hjerta,
 Och echo suckar, att jag ensam är!

När höstens vissna löf kring rymden fara
 Och falla sedan ned på dunkel sjö,

*) Äfven i originalet finnes ej mer gemensamt med sonnettens versbyggnad än de 14 stroferna.

Jag tänker: skall ett vissnadt löf jag vara,
Och obemärkt och obegråten dö?

Men vindens klagan liksom skogens susning
Den gamla sagan mig förtälja än:
Att ingen småler huldt åt min förtjusning,
Att ej min suck besvaras af en vän.

Blott i min dröm jag än ett väsen finner,
Som tänker på mig och som har mig kär.
Men, när jag vaknar, drömbilden försvinner,
Och djupt jag känner, att jag ensam är.

Denna sång framkallade följande vackra svar, som finnes intaget
bland »*Tributary Verses*»:

Är du så »ensam»? månn' du rättvist dömmar,
Att du allena icke vänner fått?
Månn' du den Vännen otacksamt förglömmar,
Som skapat dig och som bestämt din lott?

Då aftonvinden suckar — *hans* är rösten,
I bleka stjernans sken, *hans* blick du ser,
Han märker äfven löfvet, som om hösten,
På insjöns spegel faller vissnadt ner.

Det hopp dig gläder — oron, som dig bränner,
Hvar halfväfd suck och hvarje stilla tår,
Den Vännen, allvis, allgod, ser och känner —
Hvi därför' klaga, att du »ensam» går?

Ur dessa senare hafva vi äfven hemtat följande lilla sång till
den bortgångnes minne:

Du arme yngling! Än i lifvets vår,
Nyss sånggudinnan lagerkrönt ditt hår,
Den bleke härjarn kom, bröt vandringsstafven,
Och mång' förhoppning blef med dig begrafven.
Ditt ädla, rika hjerta stelnat har,
Och vetenskapen sjelf den glafven bar

Som skoningslöst förkortat dina öden;
 Hon sådde fröen — frukten bröts af döden.
 Ditt eget snille banesåret gaf
 Och öppnade för dig en tidig graf.
 Du liknar sårad örn, som mer ej ilar
 I rymden kring, men halft förblödd nu hvilar,
 Af pilen träffad, den en fjäder bär,
 Som på hans egen vinge vuxen är.
 Svår är hans dödskamp, större dock hans smärta
 Att känna det han sjell bevingat har
 Det vapen, som nu darrar i hans hjerta
 Och sista droppen af hans lifsblod tar.

L. S.

LJUSET OCH VÄRMET.

Värmet fortplantar sig enligt samma lagar, som bestämma ljusets gång. Likasom ljuset utgår det från en medelpunkt och utstrålar i räta linier. Det återkastas, då det träffar en glatt yta, alldeles på samma sätt som ljustrålen, och då det genomgår en yta, som skiljer tvenne kroppar, bryter det sig enligt samma lag, hvilken ljuset lyder. Korteligen, vid alla de undersökningar, som blifvit gjorda, har identiteten af de lagar, hvilka dessa båda krafter lyda, städse besannat, men aldrig förnekat sig.

Bland de resultat, som erhållits vid ett jemförande studium af värmets och ljusets utstrålingar, finnas många, hvilka bekräftat värmets sammansatta beskaffenhet likasom *Newtons* experimenter ådagalagt ljusets. *Newton* bevisade, att hvar och en af solljusets strålar är sammansatt af flere olikfärgade strålar, hvilka särskiljas af prismat och gifva de lysande färgerna i solspektrum *). På samma sätt har *Melloni* bevisat att det finnes olika slags värmestrålar; dessa har han skiljt och hvar för sig studerat, och af detta studium hafva de intressantaste resultat framlagts.

Beskaffenheten af det hvita ljuset och olikheten af de färger, som utgöra dess beståndsdelar, kunna uppfattas medelst ett i hög grad utveckladt organ, syn-organet, hvilket förmår att urskilja äfven de minsta olikheterna mellan de lysande strålarne. Med värmet förhåller det sig icke så; det enda sinne, som sätter oss i stånd att

*) Den mångfärgade aflånga figur, som på väggen i ett mörkt rum bildas genom en insläppt och af ett prisma bruten och sönderdelad knippa af solstrålar.

uppfatta det, är känseln, och detta är mycket ofullkomligare. Känseln kan ej urskilja något annat än en mer eller mindre stark intensitet, men om ämnets beskaffenhet gifver den icke ringaste upplysning. Man erfar genom känseln ingenting jemförligt med ögats uppfattning af ljusets olikfärgade strålar. Den lilla lågan, som fladdrar öfver de nyss itända kolen är blå, lysgasens är hvit: vårt öga urskiljer dem lätt, det säger oss både dess färger och dess intensitet; känseln deremot säger oss endast (och detta till och med ofta otillförlitligt) om de äro mer eller mindre varma; der stannar dess utsago.

Man har då, för att kunna analysera de olika slagen af värme, måst taga sin tillflykt till särskildt derefter lämpade procedurer. Man har måst uppfinna ett instrument eller en sammansättning af flere instrumenter för att ersätta den organ, som fattas oss för att analysera värmets. Och man har gjort det; man har uppsökt kroppar af olika emottaglighet för olika slags värmestrålar, och man har fullkomligt lyckats. Man har slutligen kommit ända derhän att göra känseln, sjelfva känseln till domare i dessa slags frågor, hvilka den förut alls icke tycktes i stånd att lösa. På detta sätt har vår natur blifvit befriad från en ofullkomlighet och nya upptäckter blifvit gjorda inom vetenskapens område.

Utan att ingå i några detaljer af dessa upptäckter vilja vi anföra följande, som skall gifva ett begrepp om en af de metoder, hvilka blifvit använda vid dessa undersökningar. Vi välja företrädesvis den nedanstående, emedan hvar och en af våra läsare med lätthet kan tillämpa den och sjelf förvissa sig om uppgifternas tillförlitlighet.

Om man ställer sig i solen, erfar man en känsla af värme, hvars intensitet man kan bedömma, ej fullt säkert, det är sannt, men dock med tillräcklig noggrannhet för att märka om solen går i moln, eller om någon annan omständighet förtager en del af denna känsla. Om man med uppmärksamhet iakttaget det inflytande, man röner af solvärmens, skall man märka ett lindrigt aftagande deraf i det ögonblick, då en glas-skifva, sådan som vanligen begagnas till fönsterrutor, hålles mellan solen och en sjelf. Den värmegrad, man då röner är, ehuru mindre liflig, dock fortfarande ganska stark. Det värme, som utstrålar från solen, genomgår således hindret, som glasrutan uppställer, och vid genomgåendet förlorar det blott en liten del af sin intensitet, isynnerhet om rutan är tunn.

Ställer man sig derpå framför en upphettad kalorifer och närmar ansigtet tillräckligt derintill för att känna den starka hettan, skall man märka, att, i samma ögonblick glasskifvan föres emellan ansigtet och kaloriferen, försvinner denna känsla nästan helt

och hållet. Det värme, som utstrålar från en kalorifer, uppfångas således nästan helt och hållet af glasskifvan och utgöres följaktligen icke af samma beståndsdelar, som innehållas i solvärmets. Det finnes således otifvelaktigt flera slag af värme.

De experiment, som vi här anført, hafva upprepats med en stor mängd olika ämnen och med värme från ganska skiljaktiga källor. Man har uppmätt de relativa proportionerna af värme, som genomgingo så väl fasta som genomskinliga kroppar, under de olika omständigheter, hvori man försatt sig, och man har af summan af dessa resultat framlagt en serie af lagar, hvilken utgör ett af fysikens vackraste rön.

Bland de fakta, som häraf framstå bör man bemärka den lätthet med hvilken värmets, som utströmmar från en *lysande* punkt, genomgår transparenta kroppar och, å andra sidan, den svårighet värmets från *mörka* källor har att genomtränga desamma. Det experiment, vi här ofvan anført, är ett af bevisen för denna allmänna regel. På samma sätt har man funnit att vissa mörka kroppar, hvilka svårligen genomsläppa ljuset, såsom t. ex. med rök svärtad bergkristall, lemna fri genomgång för det värme, som utstrålar från mörka källor. Ett ämne, bergsalt, visar en sällsam liknöjdhet för hvarje slags värme, som träffar det. Det lemna nemligen lika fri väg för alla slags värmestrålar och genomsläpper nio tiondelar af det värme, som träffar det, från hvilka källor detta än må hafva kommit. Denna egenskap gör bergsaltet af stor vikt vid studerandet af värmets utstråling.

Man må ej föreställa sig att dessa forskningar äro sådana som endast kunna hafva intresse för vetenskapsmannen. De hafva, såsom de flesta upptäckter inom naturläran, ledt till förklaring af otaliga fenomen, som dagligen tima omkring oss, och hvilka erhålla en ny betydelse och ett högre intresse, då vi, tack vare de vetenskapligt bevisande teorierna, lärt känna så väl deras orsaker som ändamål. Vi vilja häraf anföra blott ett par exempel.

Jorden börjar afkylas så snart hon icke mera värms af solen, hvilket bevisar, att de rymder, hvori hon befinner sig, hafva en ganska låg temperatur och äro kallare än de kallaste polar-regioner. Jordens afsvälning är ganska betydlig under lugna nätter, då hon, upphettad under dagen, utsänder sitt värme i den omgifvande rymden, hvilken blott har en ganska ringa värmequantitet att gifva henne i utbyte. Men denna afsvälning försenas betydligt genom luftlagren, som omgifva jorden, hvilka, utan att genomsläppa, absorbera nästan allt det värme, som jorden gifver ifrån sig — ett *mörkt* värme, som föga eller intet genomtränger transparenta krop-

par. Luften spelar således om nätterna rolen af vår beskyddare mot kylan, medan under dagen dess uppgift är fullkomligt motsatsen, i det den då skyddar oss mot en ytterlig hetta, genom att absorbera en del af det värme, som utstrålar från solen. Detta skydd skulle dock vara otillräckligt, om ej det luftlager, som omgifver jorden, vore ganska tjockt. Men nu har atmosfären en sådan höjd, att den vid middagen, äfven den klaraste dag, ej genomsläpper mer än hälften af det värme, som solen utstrålar mot jorden, och vi se således att luften skyddar oss mot temperaturens ytterliga vexlingar.

Man förklarar på samma sätt den behagliga värma, som om vintren möter oss i växthusen eller i boningsrum, som ligga åt solen. Solvärmets intränger lätt genom de tunna fönsterrutorna och meddelar sig åt plantorna, krukorna och alla andra föremål den träffar. Dessa föremål utstråla då i sin ordning värme, men ett *icke* lysande värme, som därför blott till obetydlig del uttränger genom glasrutorna. Således inkommer solvärmets och kan sedan, likasom fångsladt, ej mera slippa ut, hvarföre temperaturen stiger till högre gradtal än ute i fria luften. Denna verkan är ännu påtagligare, om dubbla glasrutor skydda fönstren och väggarna äro målade i grått, eller ännu bättre i dunkelt svart, färger, som hafva den egenskapen att i stor mängd absorbera värmestrålarne.

Enligt samma teori skall man lätt finna att man har fördel af att, då man vill se in i en starkt upphettad ugn, hålla en glaskifva för ögonen, hvarigenom en del af värmets afhålls utan att ljuset utestänges. Ögonen och ansigtet blifva ej fullkomligt skyddade, men dock tillräckligt för att man utan plåga skall kunna göra de önskade iakttagelserna.

Vi skola sluta med anförandet af en helt och hållet vetenskaplig tillämpning af de principer, vi framlagt, och som visar ett bland de intressantaste resultat af de lärdes forskningar i detta afseende.

I Mars och April månader, sedan solen gått ned och natten fullkomligt inbrutit, märker man på den sidan af himlahvalfvet, hvarest solen försvunnit — d. v. s. i vester — ett blekt sken, som man kallar zodiakal-ljuset. En fysiker fick det infallet att undersöka om detta ljus utskickar något värme till jorden. Till den ändan satte han ett termoskop, af ytterst känslig beskaffenhet, inuti ett rör, hvars öppning riktades mot zodiakal-ljuset. Thermometern visade genast en förhöjd värmegrad, men sjönk åter så snart den riktades mot någon annan punkt af himlen. Man fick således derigenom veta att zodiakal-ljuset utstrålar värme.

Slutsatsen, som synes riktig och i sjelfva verket också är det, gaf anledning till ett inkast. Det var från den sidan, solen gått ned, som värmet kommit; man kunde då förutsätta att det härflutit af de luftlager, som solen vid nedgåendet uppvärmt. För att vederlägga detta inkast förde man en glasskifva i värme-utstrålningens väg, och det oaktadt steg thermometern ganska märkbart. Det värme, som från början kommit den att stiga, var således ett lysande värme, efter det kunde genomtränga glaset och det bevisade i sin ordning att det icke utstrålade från de mörka luftlagren, utan från zodiakal-ljuset.

En komet utstrålar så ringa kvantitet värme, att man icke med samma experiment kunnat få thermometern att visa minsta temperaturförhöjning, ehuru instrumentet var af ytterst känslig beskaffenhet.

Ofvanstående korta uppsats, till en del hemtad ur en fransysk tidskrift, ger oss anledning att ännu en gång återkomma till den förut omnämnda Lärokursen för fruntimmer, för att till de der hållna, ypperliga föredragen i fysik hänvisa dem af våra läsarinnor i hufvudstaden, som skulle vilja inhemta närmare kännedom om dithörande ämnen. För dem, hvilka ej hafva tillfälle att afhöra de mundtliga föredragen, torde en af samma lärare utgifven afdelning i Bibliotheket för Populär Naturkunnighet — *Fysiken af A. H. Fock* — erbjuda den på en gång lättfattligaste och mest upplysande läsning i dessa ämnen. Dock få vi tillägga att personer, som sakna all kunskap i Geometri, knappast utan hjelp af mundtliga upplysningar kunna af detta arbete inhemta en tillfredsställande undervisning; och som den Svenska qvinnan blott alltför ofta saknar både kunskapen och hjälpen, tro vi oss äfven böra nämna någon lärobok, som är afsedd särskildt för dem, hvilka ej erhållit undervisning i Geometri, och som kan utgöra en sammanhängande, om ock mindre fullständig kurs i denna intressanta vetenskapsgren. Oss veterligt finnes ej något dylikt arbete på Svenska; på Engelska känna vi deremot en förträfflig bok, skriven af *M:rs Marcet*, hustru till en berömd vetenskapsman, och kallad *Conversations on Natural Philosophy*, hvilken vi kunna rekommendera såsom på en gång särdeles lättfattlig och underhållande.

DEN BLINDE ORGELSPELAREN.

»*Gloria in Excelsis!*» ljöd det genom det lilla kapellet *) från en klar och fyllig röst, som höjde sig öfver orgelns accompagnement, lagom understödd och mildrad af den flöjtlika tenorstämman, som beledsagade denna ensamma fruntimmersröst.

Mången bland de väderbitna sjömännen, som der förrättade sin andakt, var väl bekant, såväl med rösten som med sångerskan och lyssnade, för hennes skull, så mycket allvarligare till hymnerna och psalmerna samt den efterföljande predikan.

Det var »*Engelska Bessie*», som i månet vänligt ärende besökte deras hustrur och barn, och alltid hade ett uppmuntrande ord för de sjuka och bedröfvade.

Männerna kallade henne en »präktig flicka» och nedkallade »mången välsignelse öfver hennes redliga anlete.» De helgdagsklädda hustrurna, stolta öfver de seniga armar, vid hvilka de stödde sig, »tyckte det riktigt skamligt» att hon ännu ej gjort sitt val bland någon af de raska och härdade tillbedjare, som omgäfvade henne.

Bön och sång voro förbi och den stilla predikostunden kom, då Bessies åligganden voro slut. Hon drog det mörkröda förhänhanget åt sidan, för att se och lyssna med de öfriga. Den varma sommarsolen sken, dallrande öfver vatttenytan, in genom de bågförmiga fenstren, upplysande prestens bleka, allvarliga anletsdrag, och spridande sitt klara ljus öfver de från spridda håll samlade åhörarne.

En del voro båtsmän eller matrosar från närliggande kustfartyg, hvilkas sysslor medgäfvade tid att njuta af hemlifvet och dess trefnad. De voro omgifna af sina hustrur och barn, utstyrda i sina nätta söndagsdräkter, hvilkas glans ännu mer förhöjdes genom en och annan schalette eller schal af lysande utländsk väfnad, minne af någon anförvandts lyckliga hemkomst. Barnen sutto oroliga på de höga bänkarne och tittade på flugorna i taket eller undersökte gravyrerna i sina böcker, såsom barn bruka göra. Dessa utgjorde de vanliga åhörarne i kapellet. Der funnos likväl äfven män,

*) Det kapell, hvarom här är fråga, synes vara det af en *svensk* sjöman i skrofvat af ett cassetadt skepp, vid en aflägsen varfsplats i *Newyork*, inrättade bönekapell, der, efter hvad man sagt oss, redan i många år allt sjöfolk i grannskapet söndagligen samlats för att förrätta sin gudstjenst.

hvilkas drägt saknade allt anspråk på söndagens renlighet; män, hvilka knappt skiljde den ena dagen i veckan från den andra, med undantag att den sjunde på sitt vis var en hvilodag, äfven under den strängaste kaptens befäl — hvilka knappt visste huru eller hvarför de kommit, om blott af infall, eller af en obestämd nyfikenhet att höra musiken eller »hvad presten kunde ha att säga» — män, bokstafligen hopsamlade från »vägar och stigar och nödgade» att komma.

De frågade ej efter hetta eller köld, så länge de blott kunde instämma i den »allmänna lofsången» samt besvara »den allmänna bönen», för att sålunda bevisa det aldrig slumrande intresse de kände — för *Engelska Bessie*, i anledning af hennes fars och brors död, hvilka begrofvos under samma våg på samma vrak, samt för den blinde mannen vid hennes sida, hvars hvita händer framlockade så herrliga toner från orgelns tangenter, under det han sjöng den rena klara tenor, hvarom vi nyss talade.

Den blinde satt med ansigtet vänt mot Bessie, liksom hade hans skumma ögon sökt fatta denna förtrogna väns anletsdrag, som de dock ännu aldrig skådat. Hans långa hår var tillbakastruket från den hvita pannan och föll öfver den breda skjortkragen, hvilken var nedvikt öfver ett simpelt band, ledigt knutet kring halsen. Hans drägt var tarflig och långt ifrån ny, men väl vårdad, ja, så vårdad, att det väckte hvars och ens undran, som visste det ingen qvinnohand ordnat den. — Musik var på en gång hans käraste sysselsättning och medlet till hans bergning. — Han var föröfrigt oberoende och utan anhöriga.

En ovanlig vänskap hade uppstått emellan dessa två, som endast råkade hvarandra i kapellet, och det var ett nöje att se den systerliga omsorg, hvarmed hon vid predikans slut räckte honom hatt och käpp, samt ledde honom utför de smala trapporna, der han utan hennes tillhjälp måst långsamt trefva sig fram.

»Här är tröskeln, Richard», sade hon, »och här dörren; och här står pastorn och väntar för att tala vid dig.»

Men den blindes fina öra hade uppfångat ljudet äfven af andra steg, och ehuru han lyssnade till den allvarlige prestens vänliga ord, hörde han likväl en inbjudning framföras och blifva afslagen af Bessie, der hon stod vid ingången till kyrkan.

»Hvad ville han?» frågade Richard med den lifliga, hastiga ton, som var honom egen, då hans hand åter hvilade i hennes och han, stödd på detta säkra, tillitsfulla stöd, begaf sig öfver den svigtande plankan till stranden.

»Varligt! så der, nu äro vi på land», sade Bessie, liksom hon lugnat ett oroligt barn. »Hvem menar du, — Allen?»

»Allen, ja. Jag hörde hans röst under det mr Starey talade. När kom »Bess» in? Hon har gjort en hastig resa.»

»Åh nej; icke stort hastigare än vanligt. Se så, nu behöfver du ej min hand längre.»

»Hvarför tager du bort den, Bessie? Det är ännu en tvärgata kvar och alla dessa högar af trävirke sedan.»

»Ja» — och hon skrattade muntert — »men dem känner du lika bra som jag. Här kunde du leda mig.»

»Gud gifve jag det kunde», svarade han i undertryckt ton, ty blindhetens mörker var honom ännu en fasa. »Men Allen?»

»Han frågade blott om jag i afton ämnade mig till kapellet, och . . .»

»Om han kunde få gå med dig. — När skolen J fira ert bröllop?» tillade han plötsligt.

Men, liksom hon ej hört frågan, varnade Bessie honom nu för en lös, rund sten på vägen.

»Mamma är sämre i dag och jag kan ej följa dig så långt som vanligt», sade hon, i det de kommo in på en trång och krokig gata. »Huru ljust och gladt det nu måtte vara vid institutet, medan törnrosorna stå i blomma!»

»Den som blott kunde se dem!»

»Richard, i afton är du ej tacksam för det du *kan* njuta af», sade den unga flickan allvarligt. »Du har ett vänligt hem, frisk, balsamdoftande luft och gladt sällskap.»

»Fortsätt, Bessie. Du menar att jag njuter af allt detta, under det du med en sjuk moder är instängd vid denna trånga gata och måste förtjena ditt bröd med nålen. Men så har du Allen!» och den sorgsna tonen återkom.

»Låt honom vara der han är», sade Bessie med bestämd ton, i det hon stannade vid porten till sitt eget hem. »Richard, du sjöng i eftermiddags *'Benedice anima mea'*; kom ihåg det under hemvägen. Jag skall alltid vara nöjd, så länge min mor har tak öfver hufvudet och jag sjelf helsa och krafter att arbeta för henne. Gå försigtigt nu, och gif noga akt på vagnarne och tvärgatorna. Jag skall få tid till en timmas öfning nästa Onsdags afton. Kom då och drick té med oss, om du har lust.»

Den blindes käpp ljöd emot stenläggningen, i det han fortsatte sin ensliga vandring, omedveten af att hon stod i dörren och vakade öfver hans säkerhet, så länge han var i sigte. Han fattade ej sjelf, hvarför han skulle blifva så orolig och nedstämd vid tanken på detta giftermål. Det var ju rätt och billigt och allt hvad han kunde önska för Bessies lycka. De skulle blifva ett vackert par — den

ädla, kraftfulla qvinnan och hennes unge älskare. Han så högvext, solbränd och manlig, som det tillkom en man åt Bessie; dessutom öppen och gladlynt som alla sjömän.

Richard Langdon, den blinde musikläraren, bodde alltjemt på institutet, der han, omgifven af lärjungars och lärares kärlek och förtroende, hade förvärfvat sin vackra talang.

Rummen voro rymliga och höga, trädgården doftande af väl-luktande buskvexter, samt svalkad af det täta löfverkets skugga. Här vandrade han denna stilla Söndagsafton och tänkte på sin glädjelösa barndom och huru det skulle varit, om han haft en syster, sådan som Bessie, att trösta och uppmuntra sig. I många timmar rufvade hans själ öfver hans hårda öde och så hade den alltid gjort under hvilostunderna, ehuru aldrig med så mycken bitterhet och tröstlöshet som nu.

Så vandrade han under rosenhäcken, och lyssnande till ljudet af röster, som uppstego från lekplanen utanför trädgården, afundades han barnen deras sabbatsro och frid. Under tiden irrade hans tankar till Bessie och hans första bekantskap med henne, då hon kom och erbjöd sig att med sin friska och starka, men oöfvade röst vara honom behjelpig att leda kyrkomusiken. Han var af så stilla natur, att hennes lifliga, raska väsende i början ej behagade honom: det var ej hans begrepp om qvinlighet. Men han fäste sig mera vid henne, när han fann huru allvarligt hon sökte utveckla sina musikaliska anlag och huru tacksam hon var för hans undervisning. Då de nu voro tillsammans, lade han bort den skygga osäkerheten i gång och sätt och tryggade sig till hennes ledning. När hon blef gift måste dock alla dessa angenäma promenader och sångöfningar taga slut, ty hon skulle då få andra pligter, annat sällskap och andra nöjen. Icke underligt derföre, att han var så rastlös och orolig.

Den bleka, milda enkan hälsade honom välkommen, när han på den utsatta aftonen infann sig hos Bessies mor och satte sig ned bredvid henne i den öppna dörren, till dess Bessie skulle komma in. Han kunde *känna* den ordning, som rådde omkring honom, och han hörde katten spinna på dörrtröskeln, samt tékitteln puttrande höja sin välkända aftonvisa i yttre rummet. Allt tycktes honom så lugnt och hemtrefligt — han hade ju endast i drömmen känt ett hem — och stillheten här bildade en så stark kontrast till det ständiga bullret af fotsteg i institutets korridorer, af dörrars öppnande och igenslående, sorlet af barnens lexläsning, eller missljuden af de, under lärjungarnes oskickliga händer, marterade musikaliska instrumenten. Han undrade om den glade, muntre sjömannen skulle värdera denna för honom

så dyrbara, lugna ro, om han skulle förstå att rätt uppskatta Bessies sjuka moder, så ömtålig och finkänslig till sin natur.

Först när téet var drucket och de husliga bestyren hvarmed Bessie sysslat så stilla och saktmodigt, slutade för dagen, kom hon och satte sig bredvid Richard på dörrtröskeln; ty huset var en af dessa låga, gammalmodiga byggnader, der man med ens stiger in i boningsrummen direkte från gatan. Denna var tyst och ödslig, blott då och då hördes någon ensam fotvandrades steg genljuda mot stenläggningen och försvinna med honom själf i den aflägsna skymningen. Ett stort, men sedan länge obegagnadt, magasin, uppbyggt den tiden, då denna gata hade stort anseende och inflytande i handelsväg, reste sig midt emot dem, med de jerubeslagna dörrarne och de dunkla fönstren glänsande i månskenet — en gammal och förfallen, men af Bessie älskad granne. Det var bättre att, sittande vid fönstret, tänka sig det gamla husets forna lif och rikedom, än att åse någon slösande husmoders dåliga hushållning, eller hennes på gatan grälände barn. Denna afton var det isynnerhet behagligt att skåda i den halfklara belysningen, och flickan beskref det, liksom hon skulle hafva tecknat porträttet af en vän.

Men af sig själf kunde Bessie aldrig gifva sin blinde lärare något porträtt, som rätt tillfredsställde honom. Hon undvek det alltid med ett skämt öfver sin stora figur och sina grofva drag; ett skämt, hvilket plågade och misshagade honom, ty han kunde aldrig tänka sig henne annat än vacker.

»Jag vill framföra min bön nu», tänkte Richard, »innan någon annan har anspråk på henne;» och, följande sin ingifvelse, framförde han en länge närd, men hittills outtalad önskan.

»Om du blott för ett ögonblick ville låta mig vidröra ditt hår — ditt ansigte —, såsom jag gör, då jag önskar närmare lära känna mina vänner och lärjungar, så skulle jag bättre kunna bära min ensamhet, när du blir Allens hustru. Du har varit mig en så kär och dyrbar vän!»

Utan att svara tog hon sakta hans båda händer, och, böjande sig ned, lade hon dem på sitt sänkta hufvud.

»Just såsom jag trodde», mumlade han för sig själf, snarare än han talade; och hans händer darrade och skälfsde, ehuru hon förblef orörligt stilla vid deras beröring. »Mjukt, lockigt hår; det är brunt, känner jag, brunt och silkeslikt som ett barns. Bred och öppen panna, som det anstår dig, Bessie. Jag känner nu huru dina ögon se ut, ärliga, frimodiga och mycket trofasta; sådana långa ögonhår!

och dina kinder, så runda och fina! Huru kunde du påstå att du ej var vacker!»

»Emedan jag ej är det», sade hon, åter fattande hans händer. »Känn bara huru hårda mina händer äro, då dina deremot äro mjuka och hvita. Det är en ful kontrast; och så är det äfven mellan våra ansigten, karakterer och egenskaper», tillade hon, hastigt.

»Jag vet — — men Allen är hurtig, rask och munter. Jag var likväl ej alltid så sorgsen, Bessie, sannerligen jag det var. Men jag har blifvit så orolig, så rastlös och *hemsjuk* — jag kan ej beskrifva det på annat sätt. — — Jag har dock aldrig haft och skall aldrig få ett hem, sådant som andra män förvärfva sig, hvilka kanske ej veta att värdera det så, som jag skulle göra.»

»Det är snart tid för vår sångöfning», sade Bessie, liksom för att alleda denna hopplösa sinnesstämning. »Mamma har slumrat in på sin kudde, der. Kom, låt oss gå, Richard.»

Hon drog hans arm under sin, i det de uppstego, och gingo ned till stranden, ty kapellet låg knappt ett stenkast derifrån. Han längtade att få säga henne mera, att förklara för henne allt hvad vidrörandet af detta sänkta hufvud hade uppdagat för honom: huru innerligt han älskade henne, huru dubbelt förhatlig hans blindhet och beroende kändes, sedan denna kärlek uppgått i hans själ; huru dubbelt ensligt hans lif skulle blifva, sedan han måste sakna henne och hennes omsorger. Men han kämpade tappert emot den uppbrusande känslan, ty han visste det han icke egde någon rättighet att nedlägga bördan af sin olycka vid en kvinnas fötter, äfven om hon vore fri att taga upp den och för framtiden bära den med honom.

Så gingo de en kort stund under tystnad, till dess de hörde den stigande floden sakta sorla emot kajen och sidorna af de för ankars liggande fartygen. Detta ljud återkallade i hans själ minnet af den vältacklade skonerten *Bess* och dess befälhafvare.

»När skall du gifta dig?» frågade han plötsligt. »Snart, hoppas jag.»

»Gör du det, Richard?»

»Ja, det är bättre att det blir snart», och åter rusade det häftiga svallet af hans känslor till läpparne, hvilka han våldsamt pressade mot tänderna för att hindra sig att säga något mera.

»Nå väl, då», sade Bessie, med en märkbar darrning på rösten — något som han aldrig förr hört — »jag vill göra dig ett besynnerligt anbud, Richard; ej så fasligt besynnerligt likväl, ty det är rätt och bäst så och mamma delar äfven min tanke. Om jag gifter mig skall du bli min man, Richard, ty du älskar mig mer än

Allen gör, eller kan göra, och du behöfver mig bättre än han, hvilket jag också sade honom, då han begärde mig till hustru.»

»Jag, Bessie! Fattig och blind! Jag din man!» Han vacklade, som om han fått ett häftigt slag, men hon höll honom stadigt uppe.

»Om du ej vill det, Richard, är det slut härmed. Du känner mig för väl, sedan dessa tre åren, för att icke veta, att jag menar allt hvad jag säger, och att jag endast ville förvissa mig om *din* kärlek, innan jag tillät *min* att synas. Du skulle aldrig ha begärt detta af mig: Men — här är jag. Jag bjuder dig mig sjelf, min kärlek, mina omsorger och mitt sällskap, om du vill emottaga dem. Richard, låt mig bli hem och stöd och *ljus* för dig.»

De hade nu lyckligtvis upphunnit kapellet, ty det mod, hvarmed Bessie beväpnat sig, var nära att öfvergifva henne. Ut i den dunkla halfskymningen såg hon kyrkoherden, i sakristian, lutad öfver sin bok, såsom han brukade när han väntade dem der. Den blinde hörde de närmande stegen och den vänliga välkomsthälsningen, då han nalkades altaret, samt ljudet af andra röster på läktaren uppöfver dem.

»Låt det bli verklighet; det är ännu blott en dröm», sade han, och de knäböjde bredvid hvarandra för att emottaga pastorns välsignelse, ty den värdige prestmannen visste, hvad som föregick i deras hjertan och att lofsången och tacksägelse-hymnerna hädanefter skulle höjas ur innersta djupet af Richard Langdons själ, till Honom — — »*från hvilken all god gåfva kommer.*»

TOFFLORNA *).

Till studium af antikens skor
 En lärd sitt hela lif bestämde,
 Och hvar *de Grekers* skodon klämde
 Brytt mången hjerna, som jag tror,
 Man därför mig ej torde lasta,
 Om, *en passant*, jag här vill kasta
 En blick på *Toffelns* historik,
 Dess reglemente och taktik,
 Hvars verldshistoriska betydning
 Ej tarfvar någon slags uttydning.

*) Versifierad bearbetning af Erik Böghs »Om Toffler. Forelæsning for Ægle-mænd — værende og vordende.»

Må *toffelns* låga ståndpunkt ej
 Förmätet ni bele — tro mej,
 Så högt ej kask, ej krona sträfva,
 Att stundom ej man funnit har
 Ett litet nyckfullt toffelpar
 Uppöfver dem helt trotsigt sväfva.
 Så högt står *toffeln* med ett ord,
 Att modets nyck ej honom hinner,
 Ty städs' modern man honom finner,
 Så väl i söder som i nord.
 Dess ursprung dock man fåfängt spårar,
 Ty, ibland vise som bland dårar,
 Allt sedan Zevs' och Junos tid,
 I lek som allvar, frid som strid,
 Man *toffeln* sett med samma nerv
 Bestyra om sitt dyra värf.
 Att alltså toffel-despotismen
 Vid pass just samma ålder har
 Som kärleken och magnetismen,
 Jag således för gifvet tar;
 Men fast man mycket undrat på
 Af huru många bataljoner
 Af tappre män och af kujoner,
 Det regementet kan bestå,
 Lär saken ännu okänd vara,
 En sägen, stödd på gissning bara.
 Ty frågar ni — »hur många man
 »Kan regementet väl befalla?»
 En svarar ifrigt — »nästan alla!»
 Men när ni svaret fått — en ann'
 Bedyrar — »det är *nästan* inga!
 Och vill på skam den andre bringa.
 Ungkarlarne i allmänhet
 Den första åsigten försvara,
 De gamla med viss bitterhet
 Se'n ständigt de fått korgar bara;
 Dock slika herrars opinion
 För mycket utaf rönnbär smakar,
 Att dem man kunde med reson
 Ge domsrätt mellan äkta makar.
 Men deremot hör hvarje fru
 Till negativa opinionen —

Ty säkert aldrig man ännu
 En hustru utaf goda tonen
 Väl nå'nsin att bekänna fått
 Det mannen under toffeln stått.
 Och föga säkrare man dömmar
 Af äkta männens vittnesbörd,
 Ty ingen anar eller drömmer,
 Att han, i rullan re'n införd,
 Ovetande (påstår malicen)
 Som bäst inöfvar exercisen;
 Han derför öfvertygad svär,
 Att toffeln honom okänd är.
 Men, den dess välde erkänt har,
 Helt visst, det kan ni ta på hyllan,
 — Så vida det ej skett i fyllan —
 Just utaf motsatt mening var,
 Ty säger han: »jag toffeln lyder»,
 Det genast på olydnad tyder.
 Slik sägen, sorgelig men sann,
 Nyss spordes om en äkta man,
 Som, skräddare till professionen,
 Straxt abdikerade från thronen
 Och *titeln* blott af herre vann.
 I rullan stod han re'n, den arma,
 Fick daglig'n sina fiskar varma —
 Men, hvem var tålig, om ej han!
 Han skötte nålen, hväste saxen,
 Men fick dock ständigt lök på laxen
 Och gick och gällde för tyrann.
 En dag då, enligt med principen,
 Hans fru sin nöd beklagat har
 För grannens fru, som tog till lipen,
 (Att tårar rann — som té ur pipen —)
 Af ömkan, att för så'n barbar
 Väninnan offrat sina da'r,
 En suck den stackars mannen höjer,
 En suck, som omissskänligt röjer,
 Att det var *han*, som oket bar.
 Den blick, som honom hustrun gifver,
 Ej heller missförstådd då blifver:
 »Slik skamlöshet jag aldrig fann!»
 Hon utbrast; »vågar du väl neka,

Att du despot är och tyrann?»
 Ett löje vemodigt ses leka
 Kring skraddarns sorgesfulla läpp,
 Och med en blick på hustruns käpp
 Och en på hennes kinder bleka,
 Han svarar undergifvet — »nej,
 »Det vete Gud — jag *vdgar* ej!»

Dock tror väl ingen eller tycker
 Att lika hårdt *hvar* toffel trycker,
 Ej heller att på samma läst
 Man alla format har och fäst.
 Tvertom i alla dimensioner
 Man ständigt dem variera ser,
 I kvalitet som i fasoner,
 De vexla om allt mer och mer.

En systematiker dem redan
 I trenne klasser delat så,
 Att *Sammetstoffeln* främst bör stå,
Skinntoffeln och *Trätoffeln* sedan.

Den sista finns blott i de fall
 Der hustruns motto är: »du skall!»
 Och — »som du önskar!» — är repliken,
 Den hon har mannen lärt *par coeur*,
 Och som privat och för publiken
 Han jemt och samt på tungan för.
 Fast arten hör till rariteten,
Trätofflorna oneklig'n fått
 Den största populariteten
 Och oinvigda känna blott
 Till dessa, hvilka mest af alla
 Också i ögonen tycks falla.
 Af *kännare* de delas dock
 I tvenne slag — *de ordinära*,
 Med sulan dubbel-lagd och tjock,
 Och så *de extraordinära*,
 Som äfven i förtroligt lag,
 Benämnts *Trätofflor med beslag*
 Och som — så har man sagt mig bara —
 Lär' hiskeligt genanta vara.

Skinntofflorna, det veta vi,
 Långt större spridning skola ega,
 Och om så hårda ej de bli,
 De bli så mycket mera sega.
 Om hustrun sagt: »Bevar' oss väl!
 »Du herre är och jag är träl —
 »Din vilja är ju lag!» men se'n
 Det hörs ett lågt, betonadt »men!...»
 Nå kan man saklöst ta för gifvet,
 Att, derest ej *Skinntoffeln* har
 I huset redan införd blifvit,
 Rätt snart han sin entré der tar.
 För heta lynnen han ej rädes,
 Men lättast *dem* taktiken lär,
 Och vissa äktenskap således
Par préférence han söka plär.
 Ibland de många spekulanter,
 Som gifta sig blott för kontanter,
 Det finns väl knappt en eller två,
 Som kan hans välde emotstå:
 Och när den gamle ungarl'n räcker
 Hushållerskan sin hand till slut,
 Han nacken under oket sträcker —
 Så vidt det ej har skett förut.

*Skinntoffeln*s teori är denna:

»Låt mannen ha sin vilja — *men*
 På sådant sätt, att han får känna
 Det bäst är att ej öfva den.»
 Den äfven har, som dess gelikar,
 En arsenal; dit höra *pikar*
 Utaf den sort, som hvassast tar,
Predikningar bak säng-gardiner,
Jeremiader, sura miner,
Grått lynne och enstafvigt svar.
 Hör frun *de fromma* till i staden —
 Ja, då predikar hon, förstås;
 Men om *på nervsvag slägt hon brås*
 Tillgripes straxt Jeremiaden;
 Hör till *de kloka* hon — min vän . . .
 »Då tiger hon och lider — *men* . . .
 »

Det öfriga förstås inunder
Och anas lätt af toffelns kunder.

Nu *Sammestoffeln* återstår,
Men öppet jag bekänna får,
Att obeskrifbar som osviklig
Den är och likväl oundviklig.
Af *Rosor* är dess broderi
Och af *Förgät-mig-ej* så nätta,
Och väfd den är af *nycker* lätta,
Af *kärlek* och *koketteri*,
Af *svek* och *kyssar*, *tår* och *löje*,
Af *suckar*, *lek* och *barnsligt nöje*.

När verldsbeherrskar'n trampat ut
Sin ynglingssko, den trånga, redan,
Och gamla ungarls-stöfveln sedan,
Som blef hans fot så tung till slut,
I Hymens sammestoffel finner
Hans liktorn sig så hjertans godt,
Att ej han oråd ana hinner
Förr'n re'n sitt värfningsbref han fått.

Trätoffelns undersåte bäfvar
Och lyder — men af fruktan full;
Och, för den kära fridens skull,
Skinntoffelns träl tålmodigt sträfvar,
Då *Sammestoffelns* slaf han ler
Och sig på nåd och onåd ger,
Ty *hvem* kan *sådan* hustru ega
Och hjerta ha ett »nej», att säga!

Ju barnligare hon sig gör,
Ju tryggare han tror sig vara,
Dess mer *Damocles-trå'n* blir skör —
Ett lätt afslitet hårstrå bara —
Som öfver mannen, stolt, men kär,
Den lilla toffeln lätt uppbär.

Af en förfluten tids artister
Man *Herkules* afmålad ser
Vid sländan, men bakom, helt bister,
En korpulent *Omphale* ler.
Hvad misstag! Jag vill likväl svära,
Hon var en liten ros i knopp,
Om sexton, sjutton år, nätt opp;

Och så det hette: »Ack, du kära,
 Du lilla söta Herkules,
 Om blott du visste hvad jag finner
 Dig nätt och näpen, när du spinner!»
 . . . Och så hon bad och log, till dess
 Med lock och pock hon slutlig'n fått'en
 För hennes skull att spinna totten.

»För min skull!» just trollformeln är,
 — J käre herrar, väl er vakten —
 »För min skull blott. . .» och straxt det bär
 Till skogs med hela husbond'makten.
 För dessa tre små orden blott
 Tonsur den stackars *Simson* fått,
 För dem *Persepolis* man brände
 (På *Darii* tid jag tror det hände);
 Men först de lärdes — hör och bäfva!
 Af ormen till vår moder Eva.
 Till er, J herrar äkta män,
 Kanske för sent min varning ljuder,
 Och säkert herrar fästemen
 Att lyss på mig man re'n förbjuder,
 Med ett »för min skull» eller två,
 Välan! Jag får väl söka då
 Att med det onda er försona,
 Då det för sent är att er skona,
 Och i förtroende tillstå,
 Att *Sammetstoffeln* är — i botten —
 Ej annat än den ljufva lotten,
 Som af hvar skald besjungas plär,
 Med namn af *Amors ok*, det nätta —
 Af *Hymens* rosenbojor, lätta —
Cupidos fångenskap, så kär.

Om detta er ej tröst bereder
 Och om de sanningar, jag sagt,
 I dagen några törnen bragt
 Bland rosenbojorna — då beder
 Om tillgift jag hvar sårad man;
 Och som jag vet, trollformeln kan
 Hvar önskan straxt i verket sätta,
 Om ock ej utsagd af *den rätta*,
 Jag säker är, ni tillgift ger,
 Om jag för hennes skull er ber,

FÖRR OCH NU *).

»I min ungdom, sade Tante,
Så der sjuttonhundra tretti.»

A. M. Lenngren.

Fru A. Här ha' vi nu vårt lilla kaffe, ålderdomens bästa tröst — bästa tröst; så tyckte salig stoftet också, der han hänger öfver pulpeten i sin fänriks-uniform — hå, hå! ja, ja! — du tunga verld! — Men det är ej värdt att tala om den snön, som föll i fjol, ty då kallnar kaffet, utan nu hälla vi i kopparna bräddfulla och slå oss ned i soffan, så ha' vi alla godt af brasan. (*Fru A.* och hennes tvenne gäster taga plats vid kaffebordet.) Nå, medan vi nu sitta så här trefligt, på tre man hand, så kunna vi just prata litet om den upp- och nedvända verlden. Ni känna väl till den här tokiga *Tidskriften för hemmet?*

Hennes nåd B. Ja bevars, den går af sig sjelf i sta'n.

D:lle Prude (f. d. *gouvernant*). Jag har endast hört den om-talas.

Fru A. Första häftet har legat här hela sommar'n, medan vi bott på landet, ty barnbarna mina, Lona och Dora, hade prenumererat på den der struntan, utan min vetskap, och häromdagen skicka' de på dem andra häftet. Nog måtte de, med respekt till sägandes, vara bra dumma, de som sitta i den der *direktion* eller *reaktion*, hvad det nu heter, som sända ut den der skriften för godt pris åt alla väderstreck, för att *upplysa*; liksom vi ej kunde lysa oss sjelfva utan deras hjälp. Jag tycker bäst om att hvar och en sköter sina ljus, och tänder prompt inte på en enda dank mer än jag brukar, de må då skrika om sin upplysning aldrig så högt. — Så dyr som talgen är i år till!!

Hennes nåd. Min goda kusin har ej så orätt; men jag var ändå tvungen att vara med om den der *Tidskriften*, ty så voro de förnämsta i sta'n, och det hade sett illa ut eljest. Men så här, vänner emellan, säger jag allt hvad jag tänker om den, det förstås.

Fru A. Det var då ändtligen väl! Nå, som barnbarna aldrig gjorde annat än hängde näsan öfver det der häftet, så sa' jag åt dem, att de kunde så gerna läsa högt. Jag ämnade visst icke stort höra på, men det var något straxt i början, som förargade mig, och därför lyddes jag på dem. Det var det der stycket om

*) Insändt.

Lectuel uppfostran, der de äro näbbiga nog emot oss gamla, att påstå det vi ingenting lärde i vår ungdom; och det, må ni tro, stack mig, som, på min tid, hölls ett halft år i den förnämsta skolan i vår egen residensstad, der jag lärde ganska mycket, fast jag intet hörde talas om något *lectuelt*, nej inte det bittersta. Men, när jag kom hem, kunde jag både hälsa godmorgon och taga godnatt på franska, och dessutom säga »*comment vous portez-vous, mon cher Père?*» och »*dormez bien, ma chère mère*». Och, om ni vill tro mig eller ej, så kunde jag repa upp, rent som vatten, hvareviga enda stad i tre hela provinser, förutom Stockholm och Götheborg. Och hvad historien anbelangar, så visste jag pertinent hvad alla lefvandes kungar hette, både i Sverige och Danmark, Tyskland och Ryssland, och många flera land, som ingen kan begära jag nu skall minnas, när det är så länge se'n. Räkna, sa' mamsell'n, behöfdes inte, ty det lärdes af sig sjelf, när jag kom hem och skulle börja köpa ägg och smör m. m.

D:lle Prude. Men det var likväl bra orätt.

Fru A. Rätt var det, säger jag. Men mitt mesta *göra* var då att sy på min märkduk. Också var den tre kvarter i fyrkant, med Adam och Eva på midten, och kunskapen, och ormen, och äpplet, och alltihop omgifvet af en tjock törnrosgerland, och hela släktens namn i förgät-mig-ej-kransar, och krona, och spira, och nyckel, och stege, och tupp, och mycket mer ändå, och allt sytt i brokiga färger och med *puraste silket*. Den sattes också i glas och ram, hängdes öfver söta mors soffa och begapades af alla främmande. Det svåraste jag hade, var att spela på Clavecin, fast jag ändå lärde mig: »*Nu hvilar hela jorden*», men tänk, att när jag kom hem och skulle låta höra mig, hade jag glömt bort slutet. Jag började om igen många gånger, men det ville ej gå; slutligen sade söta far: »nu tror jag det är bäst du också hvilar», och så vardt det slut med min musik-spelning.

D:lle Prude. Var det ej också bra kort skoltid?

Fru A. Tiden var tillräcklig för mig, som hade både landegendom och hus i sta'n att få i arf, och icke behöfde bli *guvernantska*.

Hennes nåd. Nå, nå, lilla kusin Rebecka, den der uppfostran var väl ej mycket att skryta af, men det är ej underligt, då kusin är öfver 80 år. Jag deremot, som är betydligt yngre, och flera år senare kom i den bästa pensionen i en af våra *största* provinsstäder, kan bäst bedöma huru mycket pretentionerna på kunskaper och talanger då hade tilltagit. Min far hade också tillfälle att hålla mig der ett *helt* år, så det var ej underligt, att jag profite-

rade mera. Hvad *språket* beträffar, kunde jag, utom det kusin omnämmt, tala om både fult och vackert väder samt stänga fönstret och öppna dörren på franska; äfven explicera några sidor i *Magazin des enfans* och säga upp ett par af *La Fontaines* fabler utantill. I historia och geografi var jag utmärkt snäll: jag kunde, utan att stappla, upprepa hvad hvarenda kung i Sverige hette, ända sedan den der Christina, som blef katholska, den otäckan, och dog i Rom; — och sannerligen visste jag icke namnen på alla provinser ända från Upland till Skåne; men icke befattade jag mig med, om de lågo i söder eller norr, ty det kunde då vara detsamma, alltnog, jag visste hvad de hette.

Fru A. Ja, det må jag då tillstå...

Hennes nåd. Nå, så lärde jag spela clavér: *Moderato* af *Askengren*, *Lamentabile* af *Åhlström* m. m., och hoppade aldrig öfver triolerna, fast det förstås att jag ej spelade dem så fort, som det öfriga. Sjöng gjorde jag äfven: »*Förgäfves i mörkret jag fa-amlar*» och »*Angelique, Angelique mig bedrar*», samt ett par stycken till, alltsammans ur *Musikaliskt Tidsfördrif* för 1793. En taffla sydde jag i schattersöm, som jag höll på med hela året; men så väckte den äfven hela släktens beundran. Det var en herde, mina vänner! — mest en half aln lång! i chaira strumpor, himmelsblåa kortbyxor, celadon-grön jacka och ponsoröd väst. Aldrig kan ni begripa hur söt han var! och spelade på *flöjt-travers* gjorde han för ett litet snöhvitt lam, som var sydt af upprifna silkesstrumpor, så det såg alldeles krusigt och lefvande ut, och låg så vackert vid hans fötter, med ett rosenrött band om halsen. Men med håret hade jag otur; silket tog slut, och det var omöjligt att få mera af samma slag, utan det blef verkligen ljusare på ena sidan; men *ma Bonne* sa', det gjorde intet så mycket, ty man kunde tro det vara blekt af solen. Ansigtet var det svåraste; det sprättade jag upp så många gånger, att när det slutligen blef färdigt, satt näsan bra nog på sned och ena ögat var mest igen; men det sade *ma Bonne*, betydde inte en smul', ty det föreställde man sig kom af flöjtblåsningen. Det mest lyckade var i alla fall byxorna.

M:ll Prude (rodnande). Jag skulle då aldrig kunnat förmå mig att behandla ett sådant ämne, ty redan tidigt inpreglades i mitt unga sinne den regeln, att en modest flicka bör *ignorera*, att herrarne ha sådana plagg.

Hennes nåd. Nå, nå, min lilla Prude, hon har då inte fått sitt namn förgäfves, det veta vi af gammalt. Nu har jag emellertid gjort reda för skillnaden i kusin Rebeckas uppfostran och min.

D:lle Prude. Med förlof, så var väl skillnaden ej så betydlig.

Hennes nåd. Ja-så, hon tycker intet det! Nå, nog kan man hitta på en skillnad, som är större, t. ex. den emellan *henne sjelf* och (rätar på sig) en *fröken Silfvercrona*, som ej behöfde talanger till brödfödan. — Emellertid komma vi alldeles ifrån den der narraktiga Tidskriften; men som jag bläddrat igenom den, så kan jag taga vid der kusin slutade. — Efter den der uppfostran kommer det något som heter *Vår Lektur*. Der vilja de råda oss hvad vi skola läsa eller icke läsa — går ej skammen på torra landet? Och sedan äro de både stränga och hårda emot de oskyldiga och rörande romanerna. Jag mins väl, jag, hur jag i min ungdom gret mina näsdukar genomvåta öfver *Ortenbergiska lidandet* och *Alphon-sine* eller *den underjordiska kärlekens barn*; men den tiden var man *sensibel*, och det är väl gammalmodigt nu, kan jag tro. — Nå, så tala de vidt och bredt om en ledsam herre, som heter *Milton* och som skrifver ideligen om englar, och så om en ann', som heter *Dante*, som skrifver ideligen om djeflar, — hvad tycks? är det intet riktigt ogudaktigt? Se'n är det någonting på vers om *Arbetet*, och det behöfver då ingen lära mig, som syr linnesöm och stickar strumpor än i dag; och slutligen kommer det en visa, om någon, som heldre vill vara en fogel, en blomma, eller en stjerna, än en förnuftig varelse! — Nå, nå, hvar och en har sin smak; men nog skall jag be, jag får lof att behålla min människoskapnad, sådan den då är, så länge jag är dömd att vandra på denna snöda jorden — hå, hå! — Nu orkar jag intet mera, sedan jag kommit på melankoliska tankar; men M:lle Prude kan fortsätta, hon har säkert läst det der skräpet.

M:lle Prude. Nej visst icke! aldrig ett enda ord, mer än omslaget, och det var nog af. Jag tillstår, att man kan vänta sig hvad equivoquer som helst i ett häfte, på hvars permar det står något så högst stötande, som — *Ingen ting att ta' på sig*. Jag blef åtminstone så embarraserad, att jag rodnade, gång på gång, och fann min modesti djupt sårad.

Fru A. Det undrar jag ej på, och jag sa' också åt Lona och Dora, att det var en opassande titel; men de skrattade mig rakt i ansigtet och försäkrade, att det snarare var fråga om för *mycket* än för *litet* kläder, och att det hela var klädt i en ganska god satir. »*Satin*, mena ni väl?» sa' jag. Nej, nej, de bara skrattade och ropade »satir, satir!» för min del, känner jag intet till det der nymodiga tyget, som kanske till slut är bara *otyg*. (De andra se på hvarandra småskrattande; *fru A.* fortfar:) Och, ni må tro, detta är ej det enda oskickliga i första häftet; för jag hörde barnbarna läsa högt för hvarann', om en gammal herre, som icke skämdes

att berätta, att han hade tre hustrur på en gång. — Men tänk att han kom lika bra öfverens med dem alla tre — var det inte märkvärdigt?

Hennes nåd. Det kan ej nekas; men nu kan just m:lle Prude, som är den yngsta af oss, tala något om *sin* uppfostran, så få vi se hvad vi tycka om den.

D:lle Prude. Allt för gerna om det roar. Min far, som var född i Paris, kom i sin ungdom till Sverige som språkmästare, gifte sig och stannade i Stockholm, der han efter min mors död, satte mig i en hel-pension, som ansågs för den bästa, och der han sjelf gaf lektioner. — Pensionsfrun talade fransyska med oss och lät oss turvis om afnarna läsa högt ur *Adèle et Theodore*, m. fl. uppfostringsverk, af *madame de Genlis*, eller *Genlisan*, som några af oss på spe kallade henne. I språk och talenter hade vi skickliga lärare, och de, som hade anlag och håg, profiterade rätt mycket af deras undervisning. — I historia, geographi och arithmetik gafs täta lektioner, men på ett så lamt sätt, att det ej ingaf oss något intresse. I religion, eller rättare sagdt, *Catheches*, undervisades vi af en prest, ej utan värma i föredraget; men *Bibeln* lästes ej, *icke en gång Biblisk historia*, och från denna, den viktigaste, liksom från all egentlig *kunskap*, voro vi alldeles utestängda. — Dansen sköttes så mycket bättre och behandlades som en vigtig affär. Operans première danseuse lärde oss utom societets-dansar, Gavotte, Pas de Chav!, m. m. äfven att springa, att gå, att helsa gående och stående, att presentera sig med grace, i stor societet m. m. I talent på Fortepiano var utförandet af *Bataille de Fleury* högsta punkten, man den tiden kunde nå. Visserligen var det, vid Fransosernas andra attack, en kinkig octavegång för höger hand, men, tack vare kanondundret för den venstra, gick man vanligen segrande ur striden. För sång hade man mest små täcka *chansons et romances*, och jag hade bland dem en favorit, som jag ännu sjunger ibland, då jag vill värma mitt hjerta; (klarar strupen och sjunger i smältande ton) »*Quand tu m'aimais, je chérissais la vie.*» (Dörren öppnas och en gammal herre inträder, sirligt bockande sig.)

Fru A. Nej! men se sjelfva kammarjunkar'n!

Hennes nåd. Nå, jag kan säga! verkligen herr kammarjunkar'n!

D:lle Prude (med handen på hjertat, suckar). A-ack! den intressante kammarjunkaren!

Kammarjunkaren C. Högst charmerad, mina damer, öfvert aimabla emottagande. Jag fick höra, att min goda värdinna var inflyttad till staden, och ville personligen underrätta mig om hennes välbefinnande.

Fru A. Tack, lilla goa kammarjunkare! alltid sig lik, alltid artig mot könet. — Oändligen välkommen; sitt ner i den här mjuka fåtöljen.

D:lle Prude. Om det tillåts mig, skall jag först flytta den litet närmare elden.

Kammarjunkaren. Tack min värda fru — min bästa demoiselle. Det är verkligen angenämt, att bli så här omhuldad, då man kommer ner från sina ensliga ungarlsrum, och sin gamla knarriga städerska — verkligen — rätt angenämt. — Min värda fru har måhända någon gång hört mig nämna, att jag i min första ungdom var tjänstgörande vid den sköna och högst älskansvärda drottning Fredricas hof, men — efter 1809 års katastrof — . . .

Fru A. (afbryter hastigt). Katta! — var det drottningens katta, lilla goa kammarjunkare?

Kammarjunkaren (seende på Prude, till hvilken han mest vänder sitt tal, isynnerhet då han inblandar fransyska). Oh! mon Dieu! (fortfar med hög röst) Efter 1809 års révolution, sörjde jag så mycket min höga herrskarinnas olyckliga öde, att jag ej mera ville emottaga någon hofstjenst, (som aldrig erbjudits honom), men var mycket till hofs ändå, — mycket till hofs; stod alltid väl på högre ort och i nära relationer till statsfruar och hoffröknar, och umgicks för öfrigt endast i den högsta societeten. — Så förflöto många lyckliga år, till dess min helsa gaf vika för det brillanta lif, jag förde. Min läkare fann mitt bröst angripet och föreskref mig att genast och för alltid lemna Stockholm och bosätta mig i denna lilla stad, renommerad för sitt sunda läge, (snusar långsamt, och betänksamt).

Hennes nåd (hviskande till Prude). Han blef ruinerad på spel, och släkten sammansköt en summa till hans underhåll, med vilkor att han skulle flytta hit.

Kammarjunkaren. Nå — det var påkostande, att lemna vänner, nöjen, och — ännu mer — några mig ömt attacherade damer, *Mais que faire, il faut bien se résigner!* ---

D:lle Prude (himlande sig). *Quel héroïsme!*

Kammarjunkaren (fortsätter). På senare år, då jag nödgats hålla mig inom fyra väggar den kalla årstiden, är det verkligen rätt trefligt att någon gång gå trappan utför till min goda värdinna, spela ett litet parti, och i all simplicité, utan krus, drieka en kopp, eller par, starkt brunt thé; — verkligen — ganska trefligt — för någon gång — (snusar tvenne prisar efter hvarandra).

Hennes nåd (hviskande till Prude). Detta hans »någongång,» är en à två gånger i veckan; men likafullt är den stackars Rebecka

dömd, att esomoftast åhöra samma tal, på det hon alltid må ha i friskt minne hvilken hög ära, han gör henne genom sina besök.

Fru A. Berätta oss nu något *nytt*, lilla goa kammarjunkare. Vi hålla just på att göra våra små anmärkningar öfver den här alltför besynnerliga Tidskriften för hemmet.

Kammarjunkaren. »Besynnerliga» är i sanning det minsta man kan säga; andra häftet har verkligen gjort sig förtjent af ett strängare epithet. — Det börjar med en artikel, kallad *Qvinnan och Arbetet . . .*

Hennes nåd (afbryter snysande). Men det är då högst oskickligt att jemt kalla oss för qvinnor. På vår tid hette man *fruntimmer*; och *damer*, så snart man var af familj — hade ett namn. —

Kammarjunkaren. Det senare skulle likväl ej passa här, ty jag betvillar, att *damer* skulle vilja, enligt den artikelns propos, blifva *sekreterare* eller *telegrafister*, *boktryckare*, *urmakare*, *läkare* eller *minuthandlare*, m. m.; hvad tycker herrskapet om det förslaget? — (Alla fruntimren slå ihop händerna och gapa af förvåning).

Kammarjunkaren (fortsätter). Och detta kallas framåtskridandets idé! Vackert *skridande*; jag tycker det är ett rätt ansenligt *hopp*, från det fina broderiet till det smutsiga tryckeriet.

Fru A. Ja, säg det! Jag är säker att Dora, som sitter och suddar med penna och pensel, när hon kommer åt, skulle ta ett riktigt skutt och falla ner midt i målareakademien, om hon rådde sig sjelf. Men det sätter jag P för. Visst har jag hört förstå-sig-påare säga, att hon ska ha förfaseligt dråpliga anlag att bli en riktig *Char-tist* — eller kanske det var *artist*; men, hvad vore det för lycka? Hon kan väl aldrig ha det bättre än hon har hos mig, med så godt som ingenting att göra dagen i ända. Här sitter hon inne hos mig från morgon till qväll och ser till att jag lägger min *Seseman* riktigt, håller reda på min snusdosa, som jag jemt förlägger, ger mig mina stärkande droppar 4 gånger dagligen och läser högt ur *Klosterbarnen*, när jag vill ta mig en lur. Och jag vill fråga, om någon kan ha ett lyckligare lif?

Kammarjunkaren. Låter min värda fru sig *alltid* föreläsas ur *Klosterbarnen*?

Fru A. Det gör jag visst det, lilla goa kammarjunkare. När man är så lycklig att ha en bok, som är så tjock, att man hunnit glömma bort början, innan man kommer till slutet, så köper man minsann ingen ny. I alla fall somnar jag snart ifrån den, fast än Dora får fortsätta att läsa halfhögt, en god timma, på det jag icke må vakna.

Kammarjunkaren (till Prude). *C'est un peu trop fort!* För första gången vacklar min åsigt — kanske — ja — kanske är till och med tryckeriet att föredra framför ett dylikt lif. Met låt oss öfvergå till tidskriftens nästa artikel, *Vår lektyr*, som endast sysselsätter sig med *Geijer*, men höjer honom till skyarna. Nå, han var förträfflig på sin plats — hvem nekar det. — Män med snille och kunskaper, måste finnas, för universiteter — föreläsningar m. m., det förstås. — Men att Redaktionen kan inbilla sig, att hans skrifter skola läsas numera och af fruntimmer till — det är — nästan löjligt; åtminstone blir det icke af *les membres de la haute société*. — Derefter prisas han som skald. Nå — ja — det är möjligt att hans poesier kunna, för den, som ej likt mig, sedan ungdomen bildat sin smak efter *Creutz'*, *Gyllenborgs*, *Oxenstjernas* med flera höga mönster, ega något värde; jag tror till och med, jag läst några smånätta bitar af *Geijer*. — Dessutom berömmes han som compositör, och jag har verkligen med bifall hört några af hans täcka melodier; men föga värde hafva de för den, som i sin ungdom tjusats af *Gretrys* och *Lullys* kupletter och arier. — Sedan få vi något, som jag till min förvåning, nästan gillar; och det är *Macaulays* skildring af *Horace Walpole* och hans skriftsätt, hvilket verkligen har en svag fläkt af Gustafvianska tidehvarfvets anda; smidighet, qvickhet, satir och framförallt förmågan att *roa*; ingen enthusiasm, ingen sanning, intet af det der enkla naturliga, som är så oändligen vanligt, och så oändligen tråkigt.

D:lle Prude. Hvilken sublim kritik!

Kammarjunkaren. Vidare har man en biografi öfver *Longfellow*, en mycket berest, och obeskrifligt lärd professor och skald, samt prof på hans skaldskap — ren flytande vers, det kan ej nekas, nästan allt för vacker för de ämnen han besjunger. Så t. ex. skelettet af en gammal ohygglig viking, som med blekblå lågor i sina tomma ögonhålor förtäljer sina äfventyr och bedrifter, hvilka äro både många och långa, tills han slutligen faller på sitt eget spjut, hvilket han nästan borde gjort förut; — och derpå någonting, som kallas *Sandalphon*, och som utgör den besynnerligaste blandning af helgon, elementar-andar, strängospel, sång, blommor och vällukter — det hela möjligen sublimt för dem, som älska våra dagars poesi; men jag får bekänna att det är ett sinne som fattas mig. — Hvad hafva vi sedan — jo — jag tror *Mammoth*-grottan. . .

Fru A. (afbryter). *Marmor*-grottan, ja — den skall då vara ett riktigt spektakel, med kyrkor, och kapeller, salar och löfsalar, berg och floder och hvita kräftor och blinda fiskar och ändå myc-

ket mer, och alltihop till stor plåga för både feta och magra; — och nu kommer det galnaste mitt herrskap, alltsammans *under* jorden! — Hvar och en förnuftig människa kan ju begripa, att det är en barnsaga; och det gick väl an ändå, ty de bruka vara rätt roliga, isynerhet *Blåskägg*, men att de *partu* villja inbilla oss att det är dagsens sanning — det är riktigt oförskämdt!

Kammarjunkaren (till Prude). Oh Ciel! qu'elle est ignorante! (högt) Min lilla fru, det finnes droppstengrottor, och åtskilligt annat här i verlden, som öfvergår hennes horisont. Men — det vore förlorad möda att orda något vidare om hvad frun tyckes ha så fullkomligt reda på sjelf; — så vi må nu öfvergå till *en Tidskrift utan namn*.

Fru A. Ja den är mycket, mycket bra, der står svart på hvitt, att fruarna skola vagga sina barn, gräla på sina pigor, laga mat, och stoppa strumpor, och passa upp sina män se'n, alldeles som jag gjorde så länge salig stoftet lefde. Hå hå! — ja ja! — men det är ej värdt att tala om den snön. . . .

Hennes nåd (afbryter). Der lär äfven stå något mycket sannt om flickorna, att de egentligen skola sysselsätta sig med paryren, nöjena och curtisen — och det ha de väl hållit på med sedan syndaffloden, och komma att fortfara med till yttersta domen, kan jag tro; ty det hör då till deras natur. —

Kammarjunkaren. Så herrskapet anse det der skaldestycket som en artighet mot damerna. *Et bien, je vous en fais mon compliment*, och skall visst icke skingra den ljufva villan; — eljest är det fullt af satir, och den temligen skarp.

Fru A. Skarp, sa' lilla goda kammarjunkarn, (eftersinnar) Aha! nu förstår jag — det är den der såsen som fräser öfver — ja ja, det kan nog hända att det är senaps-sås.

Kammarjunkaren (sakta till Prude). Mais, sa bêtise m'amuse vraiment; men det är ej längre värdt att kosta krut på . . . (ser på klockan, högt). Tiden lider, det är bäst att invaliden bockar sig och går hem.

Fru A. Nej — nej — för all del, lilla goa kammarjunkare, Dora håller just på att laga till starkt brunt thé, med spritt färskt saffransbröd till, alldeles som kammarjunkar'n brukar tycka om det.

Kammarjunkaren (med mildrad stämma). Nå — har min goda värdinna gjort sig så mycket besvär, skall jag väl dröja litet — och efter det heta théet sedan lenar min strupe, kan jag så gärna gå igenom det lilla, som återstår af häftet.

Hennes nåd. I slutet står beskrifning på en efter-rätt, som är alltför obegriplig och der de lägga sin egen okunnighet i klar dager, då de vispa snömos med *lätt* hand i stället för med *styf* visp.

Och kusin Rebecca kan tro, att det är ändå ej annat än vår vanliga *alterations-crème*, som vi bruka ta till, då vi få oväntade mid-dagsbesök.

Kammarjunkaren. Hennes nåd är rätt naive, men har väl kan-hända ej så alldeles riktigt uppfattat den der esterrätten. — Nå — det är det samma. — Nu ha vi vår *Novellette* qvar, som förmod-ligen kallas så, för att rimma på *bouquette*, ty man befinner sig sannerligen der i den mångsidigaste blomsterverld. — Der äro blom-mor af lava, blommor af kammarduk — friska blommor, och frost-bitna dito, ja! — alla möjliga blommor, — utom sådana som vexe i jorden. Här luktas på blommor, smakas på blommor, och till och med — trampas på blommor, och det hela är ett litet behag-ligt blomster-skräp, som väl snart torkar ihop till *pot-pourri*. — Erkännas måste dock att stilen är temligen ledig, och dialogen ej illa, — verkligen — ej alls illa. — Men ämnet! Hjeltinnan är — gissa bara mina damer — (med upplyftade händer, och ögon) en liten *modiste*! — och hjälten — en *herre*, som ej har någon annan titel, som man icke vet, hvarifrån han kommer, hvart han far eller hvad han lefver af. Vore han kunglig sekter, så visste man af gammalt, att han hade samma lycka som liljorna på mar-ken, men nu vet man platt ingen ting. Om någon i min ungdom tog sig det orådet för att skriva en liten roman, så voro hufvud-personerna prinsessor — grefvinnor — fröknar — och deras adoratö-rer efter samma scala; man tog ej då sina modeller ur nipperbo-dar och sina älskare ur luften. — Men — det hör väl till den mångbeprisade *friska naturen*, kan jag tro, som skall ersätta det *fina vettet* och den *rena smaken*. — Denna är nu snart ut-död, men så är äfven jag, och när jag jemför *Förr och Nu*, är det nästan en tröst. —

D:lle Prude (med öm röst). Säg ej så! mitt hjerta lider deraf. —

Kammarjunkaren (ger en nådig blick till svar, och fortfar). Sedan hjeltinnan företagit sig åtskilliga plebejiska dumheter, hvarpå följer jalousi och brouilleri i vanlig ordning, blir det dock till slut försö-ning och bröllop. Men ännu då är det en hemlighet hvad det öm-ma paret skall lefva af; det blir dock förmodligen af snömos, och törnrosblad, ty det finnes i öfverflöd, och är ändå något mera nä-rande än »*diner de mon ame et souper de mon coeur*.» — Häftet slutar med en breslåda, som fått litet med af den nyss omtalade, senapssåsen. — Och nu mina damer, får jag rekommendera mig.

Fru A. Tack lilla go'a kammarjunkare, som roat oss så bra.

Hennes nåd. Tack bästa kammarjunkare, som varit så under-hållande.

Dlle Prude. Tack, älskvärde kammarjunkare, som varit så intressant. — Tro att det åtminstone finnes *en*, som senterat. . .

Kammarjunkaren (bugar, går, och säger under vägen upp till sig.) Funnes ej den der lilla *Prude*, hade jag kastat perlor för — — men det kan vara likgiltigt. Jag tycker om att höra mig sjelf tala — mår bättre deraf, och säger slutligen, med min gamla favorite, fru *Lenngren*: »*Det ger min gikt en liten diversion.*»

E.

EN BLICK PÅ JUL-LITTERATUREN.

Såsom svar på fleres förfrågan hvad som af Jul-litteraturen kan vara passande för familjekretsen och värdt att inköpa, kunna vi, af det vi hunnit genomläsa, blott nämna fyra arbeten, som tyckas skola öfverlefva stundens flyktiga intresse. Dessa äro, för att börja med det mest nationella, *Nya Nordiska Dikter*, utgifna af *Kullberg* och *Anteckningar om bortgångne Samtida*, af *Adlersparre*; båda värdefulla, icke blott genom det omedelbara nöje man erfar vid deras läsande, utan äfven genom tillfredsställelsen att finna, å ena sidan, en vacker Skandinavisk förening af de bättre litterära förmågorna inom de närbeslägtade folken, å den andra, minnet af några nationens yppersta män, bevaradt af en bland våra bästa nu lefvande skriftställare, och att således af dessa båda arbeten lära känna på en gång hvad man förlorat och hvad man ännu eger kvar.

För det andra ha vi att nämna *Herders Cid*, öfverflyttad på välklingande svensk vers af *Oscar Fredrik* samt *Vingårdsarbetarne*, en from berättelse, öfversatt från Engelskan af *L.*, och hvilka båda säljas för välgörande ändamål. Den första blir säkert välkommen för hvar och en som älskar att se vårt modersmål riktadt med ett namnkunnigt skaldeverk — den andra lämpar sig synnerligen väl för unga sinnen, hvilka ofta finna religionens sanningar, sålunda invälda i berättelser ur det dagliga lifvet, lättfattligare än i den strängare form, hvarunder dessa sanningar framstå i de bibliska urkunderna och hos våra Evangeliska skriftställare. Båda hafva dessutom för hvarje Svensk läsare en särskild och kär betydelse såsom föredömen af huru, äfven på samhällets högsta höjder, en intelligent verksamhet och ett ädelt arbete medföra sin egen tillfredsställelse och välsignelse.

VÅR PORTFÖLJ.

Macaulay, känd öfver hela den civiliserade världen såsom en af vårt tidevarfs största historiska skriftställare, har säkerligen inom Sveriges läsande allmänhet många beundrare; om han äfven inom de Svenska familjekretsarne blifvit, under det sista året, mera bekant, torde det måhända få tillräknas denna Tidskrift. Få känna dock hans personliga öden och den verksamhet han på embetsmannabanan egnat sitt land, hvarför några korta upplysningar härom torde vara på sin plats, nu, då underrättelsen om hans nyligen timade död ytterligare stegrat det intresse, han alltid ingifvit.

Thomas Babington Macaulay, af Skottsk härkomst, föddes i London 1808. Han fullbordade med stor utmärkelse sina studier i *Cambridge*, egnade sig sedermera åt den juridiska banan och uppträdde med lycka såsom saksförare redan 1826. Vid universitetet hade han utmärkt sig genom flere poetiska prisskrifter och, år 1825, började han i *Edinburgh Review*, genom uppsatsen öfver *Milton*, den serie af *Essays*, hvilka först grundlade hans rykte såsom en af vår tids störste historici och kritici, och hvilka *Essays*, sedan 1841, i olika upplagor blifvit spridda och öfversatta på de flesta europeiska språk. Under tiden hade han, efter Engelska parlamentets reform, hvartill han, genom pressen, ifrigt medverkat, blifvit 1832 vald till medlem af Underhuset och erhöll kort derefter *Sekreterare-embetet* vid *Indiska Förvaltningen*. År 1834 blef han ånyo vald till parlamentsledamot, men lemnade detta uppdrag för att, såsom medlem af *Högsta Rådet* i *Calcutta* och *Gvernör* öfver *Agra*, afgå till *Indien*. Der valdes han till President i den komité af fem personer, som fått sig uppdraget att gifva *Indien* dess nya kriminal-lag, hvaraf det väsendtligaste tros vara *Macaulays* verk. Denna lag lär dock ej blifvit gillad af de i *Indien* bosatte Engelsmännen, emedan den gifver infödingar samma rätt som dessa att vädja till de högre domstolarne. År 1838 återvände han till Europa och valdes till parlamentsledamot för *Edinburgh*. Under nästföljande tio år innehade han flere platser i krigsdepartementet, med säte och stämma i kabinetsrådet; men han drog sig derpå, med vacklande helsa, för längre tid tillbaka från all publik verksamhet, för att odeladt egna tid och krafter åt sitt stora historiska arbete, *The History of England, from the accession of James II*, hvaraf ännu blott 4 delar äro utkomna, ehuru de återstående två lära vara fullbordade. På de senare åren emottog han återigen plats i Underhuset för *Edinburgh*, gjorde sitt land viktiga tjänster under tiden för upproren i *Indien* och erhöll, om vi ej missminna oss, vid samma tid

den högsta utmärkelse, Engelska regeringen har att gifva — pärskapet. Vid slutet af sistlidne år kom plötsligen underrättelsen om hans död, och ännu hör man öfverallt uttryck af saknad, att *England* förlorat en af sina mest upplyste och patriotiske landsmän, *Literaturen* en af sina skarpsinnigaste granskare och mest lysande stylister, *Vetenskapen* en af sina trognaste arbetare. Man klagar att *Forn-tiden* i *Macaulay* förlorat en domare, *Samtiden* en lärare och att han numera blott tillhör *Minnet* och *Efterverlden*.

Humorns stamträd. (Efter Addison.) — *Sanningen* var släktens stamfar. Hans son, *det fina Vettet*, var fader till *Qvickheten*, hvilken ingick förbund med en kusin på qvinnolinien, vid namn *Skämt*, af hvilken äkta förening *Humorn* föddes. Som *Humorn* således är den yngste telningen af det lysande stamträdet och härstammar från förfäder med så olika egenskaper, är han mycket ombytlig och ojemn till lynnet; än ser man honom iklädd en högtidlig drägt och allvarlig uppsyn, än är han luftig till väsendet och fantastisk till utstyrelsen; men som han brås mycket på modren, undgår han aldrig, vid hvad lynne han är, att locka till skratt.

Då det likväl läres finnas en bedragare ute på språng, som stulit den unge ädlingens namn och gerna i världens ögon ville passera för att vara *Humorn* sjelf, vilja vi råda våra läsare att taga väl reda på dennes släktförhållanden och noga efterforska om han leder sina anor upp till *Sanningen* och kan bevisa att han härstammar i rätt nedstigande linie från *det fina Vettet* — hvarom icke, kan man taga för afgjort att det är den falske *Humorn*. Man kan äfven särskilja honom från den rätte på hans högljudda och stojande munterhet, deri han sällan får någon annan att instämma; ty man skall alltid märka, att då den äkta *Humorn* vanligen bibehåller en allvarsam mine, medan alla omkring honom le, skrattar deremot den falske *Humorn* sjelf hejdlöst, under det ingen omkring honom ens drager på munnen. Och man har ännu ett kännetecken: finner man hos honom ej en blandning af båda föräldrarne; det vill säga, om han förnekar sin moder, *Skämtet*, och endast lyder *Qvickheten*, eller om han åsidosätter *Qvickheten* och endast följer *Skämtet*, kan man taga för afgjort att han är en vanbördig bedragare.

Den falske *Humorn* härstammar ursprungligen från *Löggen*, hvars dotter, *Nonsens*, hade en son, vid namn *Skoj*, hvilken för-
enade sig med *Åtlöjet*, en af *Dårskapens* döttrar, och med henne hade det vanartiga barn, hvarom vi talat.

Såsom allmän regel kan man antaga att den *falske Humorn* skiljer sig från den *äkta* på samma sätt som *Apan* från *Menniskan*. Liksom *Apan* biter han den hand, som föder honom och förföljer både vän och fiende; ty som han har blott en ringa talent, måste han passa på att göra sig lustig när helst tillfälle erbjuder sig. Han har samma härmningslust som *Apan* och frågar ej efter om det är lasten och dårskapen, eller dygden och olyckan, som han derigenom förlöjligar. Som han dessutom är vettlös som *Apan*, ligger aldrig någon djupare tanke bakom hans löje, utan han skrattar blott för skrattets skull; och slutligen vända sig hans elakheter, likasom *Apan*'s, endast kring personligheter.

Tvenne vänner, båda lärde män, boende på olika ställen, skriftvexlade stundom för att erhålla underrättelser om hvarandra. Men som båda ifrigt sysselsatte sig med vetenskapliga forskningar och hade föga tid att uppoffra åt sin korrespondens, sökte de göra sina meddelanden så lakoniska som möjligt. Då, efter en längre tids tystnad, den ene af dem önskade erhålla några nyheter från sin vän, tillsände han honom ett bref, hvilket dock ej innehöll annat än ett stort frågetecken. Den andre, förtjust öfver detta föga tidsödande sätt att uttrycka sig, ville häri ej låta sig öfverträffas, utan tog genast ett ark papper, hvarpå han tecknade en nolla, som sålunda fick utgöra svaret på den framställda frågan.

Tvenne goda vänner, *Ludvig* och *Frans*, blefvo osams förlidet år, och verldar darrade och städer ramlade vid åskorna af deras sublimes vrede. Men ett, tu, tre, skulle det bli försoning af; man kom öfverens att träffas i en italiensk stad och ta hvarann i famn och pussas som goda barn. Visst påstås det att, vid omfamningen, en af lekkamraterna — (en stackars *Cendrillon*, som man kallat *Italia liberata*) — kom att sitta emellan och var nära att bli ihjälkländ, samt att hennes fosterbroder, *Victor Emanuel*, blott fick vara med om smällen vid fredskyssen; men det hör icke hit. Allt nog — försoningen skedde, och de båda vännerna togo sig en promenad på saken, för att bese stadens märkvärdigheter, hvaribland en grotta med ett beryktadt eko. För att pröfva det, föreslog *Ludvig*, som kände vännens svaga sida, att de båda skulle uttala namnet på sitt hjertas älskade och började sjelf, utropande med entusiasm: *Eugenie! Eugenie!* Eko svarade: *Genie! Genie!* Följande exemplet upprepade *Frans* tvenne gånger namnet: *Elisabeth!* Och eko svarade efter beräkning: *Bête! Bête!*

Ett fruntimmer, som läste gerna och mycket, d. v. s. romaner, bad en af sina vänner låna sig en bok. »Med nöje», blef svaret; »men jag har visst ingen, som du ej läst, annat än Numa Pompilius.» — »Låt mig få den då», återtog den andra, »men säg mig först om Numa blir gift med Pompilius, ty jag vill aldrig läsa andra böcker än sådana som slutas väl.»

En gammal herre, hvilken ville gälla för ett qvickhufvud, tog i ett sällskap plats nära dörren, tillropande alla unga damer, som inträdde: »*passez beautés!*» men då några äldre fruntimmer närmade sig vände han om frasen, sägande: »*beautés, passez!*» En af dem svarade honom då: »*eh bien, Monsieur, passez donc le premier!*»

Smärtstillande medel. Tvenne stora desert-skedar Campher-spiritus, en d:o Ammoniak blandas tillsammans i en halfstopsbutelj, hvartill slås en silad saltlösning af en hand-full groft koksalt, uppsmält i ett kvarter vatten, hvarefter buteljen hålles nära full med friskt källvatten. Af denna blandning, som väl omskakas hvarje gång den begagnas, fuktas man linnekompresser, som anbringas på det lidande stället och betäckas först med vaxtaft och sedan med ylle samt behandlas för öfrigt på samma sätt som vanliga kalla omslag. Detta enkla medel, upfunnet af en fransysk läkare, vid namn *Rapsail*, lindrar nästan all värk, synnerligast rheumatisk.

BREFLÅDA.

Till K. Med största afsaknad ha vi måst frånsäga oss ert så godhetsfullt lemnade bidrag, hvilket, ehuru fullt af blixtrande qvickheter och djupa, men förfärliga sanningar, dock ansågs ligga utom gränsen för denna tidskrifts syften. Vi hoppas emellertid att det ej må vara första och sista gången, vi erbjudits bidrag af en så utmärkt penna.

Till L. Er vänliga påminnelse, att personer, som äro uppfödda endast vid *Mjölkmät* ej kunna genast fördraga starka *bouillon*er, ha vi behjertat och, ehuru vi helst bjuda stärkande föda, sökt göra våra matsedlar så omvexlande, att vi kunna servera, »*hvilket som behagas*».

Till I. Det gör oss ondt att låta er vänta på den utlofvade artikeln om »*Qvinnans sjelfförsörjningsrätt*», hvilken ni sagt er med otålighet afbida; men bristande utrymme har nödgat oss uppskjuta den.

Till E. Er smickrande förfrågan, på hvad sätt man skall prenumerera på Tidskriftens 2:dra årgång, skola vi i nästa häfte besvara.